

ՄԱՍԻՍ

ԾԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

40րդ. ՏԱՐԻ ԹԻ 46 (1996) ԾԱԲԱԹ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5, 2020
VOLUME 40, NO. 46 (1996) SATURDAY DECEMBER 5, 2020

Պաշտօնաթերթ՝
Ս. Գ. Հնչակեան Կուսակցության
Արևմտեան Ամերիկայի

MASSIS Weekly
1060 N. Allen Ave. Suite 101
Pasadena, California 91104

Պաշտօնական Փարիզը Չի Գանչնար Ղարաբաղի Անկախութիւնը

«Ֆրանսան չի ճանչնար Ղարաբաղի անկախութիւնը», Նոյեմբեր 27-ին յայտարարած է Ֆրանսայի Արտաքին Գործոց Նախարարութիւնը:

«Որպէս ԵԱՀԿ Մինսքի խումբի համանախագահ՝ մեր պարտաւորութիւնն է աշխատիլ Լեւոնային Ղարաբաղի հակամարտութեան բանակցութեան լուծումը գտնելու ուղղութեամբ, յատկապէս՝ կարգավիճակի հարցով», - յայտարարած է արտաքին գործոց նախարարութիւնը՝ ընդգծելով՝ «այդ բանակցութիւններու վերջնական արդիւնքը չի կրնար որոշուիլ նախապէս եւ միակողմանիօրէն»:

Յայտարարութիւնը հնչած է նոյն հարցով Ֆրանսայի Մերակոյտին ներս մէկ օր առաջ ընդունուած բանաձեւէն յետոյ, որով խորհրդարանի վերին պալատը 305 կողմ, 1 դէմ ձայներու յարաբերակցութեամբ յորդորած էր կառավարութեան ճանչնալու Արցախի Հանրապետութիւնը:

Խորհրդատուական բնոյթ ունեցող այդ փաստաթղթին մէջ, օրէնսդիրները պնդած էին, որ Ատրպէյճան անցնել տասնամեակներուն, ինչպէս նաեւ վերջին պատերազմի ընթացքին ապացուցած է, որ չի կրնար երաշխաւորել հայ բնակչութեան անվտանգութիւնն ու ազատութիւնը, ուստի խնդրի մի-

Շար.ը էջ 5

Նիկոլ Փաշինեան Մանրամասնութիւններ Կը Ներկայացնէ Պատերազմի Ընթացքին Տեղի Ունեցած Զարգացումներու Մասին

Վերջի օրերուն Հայաստանի վարչապետը սկսած է ներկայացրել արցախեան պատերազմը կանգնեցնելու փորձերու մասին որոշ մանրամասներ:

Ըստ Նիկոլ Փաշինեանի՝ Հոկտեմբեր 19-ին Արցախի նախագահ Արայիկ Յարութիւնեանը իրեն ըսած է, որ պէտք է կանգնեցնել պատերազմը: «Ասաց նաեւ, որ այս տեսակէտը փոխանցում է ոչ միայն իր, այլև ԼՂՀ պաշտօնաթող նախագահներ Արկաղի Ղուկասեանի, Բակօ Սահակեանի, նաեւ Ռոբերտ Քոչարեանի, Սերժ Սարգսեանի, Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի անունից»:

«Ես զանգահարեցի Ռուսաստանի նախագահ Վլադիմիր Պուտինին, եւ նա ասաց, որ կարծում է՝ դա պէտք է փորձել անել ռուսական առաջարկները տրամաբանութեամբ: Այսինքն՝ կարգավիճակի հարցի յետաձգում, շրջանների յանձնում, ռուս խաղաղապահների տեղակայում: Ասացի՝ խաղաղապահները պէտք է տեղակայուեն նախկին ԼՂԻՄ սահմանի երկայնքով եւ Լաչինի միջանցքով: Ինքը համաձայնեց եւ պայմանաւորուեցինք, որ քննարկումներից յետոյ կրկին կը զանգեմ», - գրած է Փաշինեան իր ֆեյսպուքեան էջին վրայ:

Այս գրոյցէն ետք այդ մասին տեղեկացուցած է Արցախի նախագահին, որ համաձայնած է, եւ ներկայացուցած է արտախորհր-

դարանական ուժերուն, ապա հրաւիրած է Անվտանգութեան Խորհուրդի նիստ՝ Աժ խմբակցութիւններու ներկայացուցիչներուն, նախագահի եւ Կաթողիկոսի մասնակցութեամբ: «Ընդդիմադիրները դժկամութեամբ ընդունեցին լուրը, բայց ես այնպէս տարաջ խօսակցութիւնը, որ չեմ պատրաստուում իրենց վրայ որեւէ պատասխանատուութիւն դնել: Պարզապէս տեղեկ եմ պահում, որ չստացուի, թէ թաքուն, ժողովրդի թիկունքում ինչ-որ բան եմ անում»:

«Հրապարակային որեւէ յայտարարութիւն անել չէի կարող, որովհետեւ եթէ Ատրպէյճանը առաջարկը մերժեր իմ հրապարակային յայտարարութիւնից յետոյ, դա կը լինէր մեր դիմադրութեան ողջ համակարգի փլուզումը: Կրկին զանգահարեցի ՌԴ նախագահին, ասացի, որ համաձայն եմ: Ասաց, որ մինչեւ առաւօտ կը քննարկի Ալիեւի հետ եւ ետ կը զանգի: Յաջորդ օրը Բակօ Սահակեանը եւ Արկաղի Ղուկասեանը ինձ հետ հանդիպման ժամանակ ասացին, որ համաձայն չեն առանց Արցախի կարգավիճակի ճշգրտման կամ ճշգրտման մեխանիզմի որեւէ համաձայնութեան գալուն: Ըստ հուլիսեան՝ ասացին նաեւ Ռ. Քոչարեանի, Ս. Սարգսեանի եւ Լ. Տէրպետրոսեանի անունից:

«Բայց այս ամէնը կարելոր էջր, որովհետեւ, ես էի կայացրել

որոշումը եւ պատրաստուում էի այն տանել մինչեւ վերջ», - կը պատմէ Նիկոլ Փաշինեանը՝ աւելցնելով:

«Յաջորդ օրը ՌԴ նախագահը պայմանաւորուածութեան համաձայն զանգեց: Ասաց, որ Ալիեւը համաձայն է, բայց խաղաղապահները ոչ թէ ԼՂԻՄ սահմաններով պէտք է տեղակայուեն, այլ քանի որ Հաղրութն ու Թալիշը իրենց հսկողութեան տակ են, ատրպէյճանցիները համաձայն չեն այդ բնագծերից ետ գնալ եւ նախկին ԼՂԻՄ տարածքում պէտք է խաղաղապահներ տեղակայուեն ըստ փաստացի շփման գծի: Նաեւ՝ պէտք է հայկական կողմը պարտաւորութիւն վերցնի, որ ատրպէյճանցիները պէտք է վերադառնան Շուշի: Այսպէս՝ հրադադարը դարձաւ անհնարին, որովհետեւ ասացի, որ եթէ անգամ Հաղրութի հարցով համաձայնեմ, չեմ պատկերացնում Շուշին Ատրպէյճանին լանձնելու հնարաւորութիւնը: ՌԴ նախագահը զարմացաւ, թէ ինչո՞ւ եմ դէմ ատրպէյճանցիների՝ Շուշի վերադառնալու տարբերակին: Երբ ներկայացրի փաստարկներս՝ ասաց, որ տրամաբանական է, եւ ինքը լաւ տեղեկացուած էջր որոշ նրբութիւններ: Խնդիրն այն էր, որ այդ պարագայում Շուշին 90 եւ աւելի տոկոս ատրպէյճանական բնակչութիւն պէտք է ունենար, ովքեր պիտի

Շար.ը էջ 5

ՍԴՀԿ Կեդրոնական Վարչութեան Յայտարարութիւնը Ներկայ Քաղաքական Իրավիճակի Կապակցութեամբ

ՍԴՀԿ կեանքային կուսակցութեան Կեդրոնական վարչութիւնը իր խոր մտաւորութիւնը կ'արձանագրէ Հայաստանի մէջ ստեղծուած ներքաղաքական իրավիճակի կապակցութեամբ:

Եռակողմ համաձայնութեան ստորագրումէն աւելի քան երեք շաբաթ անց, չեն դադարի երկիրը ապակայունացնող եւ հասարակութեան մօտ ատելութիւն, խուճապ ու յուսահատութիւն սերմանող կոչերն ու յայտարարութիւնները: Աւելին, ընդդիմադիր ուժերը, լուծումներ առաջարկելու փոխարէն՝ դիտաւորեալ ու շեշտուած կերպով կ'օգտագործեն նախկին իշխանութեան ծառայող մամուլն ու խորհրդարանի ամպիոնը՝ երկրին մէջ անիշխանութեան ու քաոսի թիր երեւոյթ ստեղծելու նպատակով: Գակատագրական այս պահուն, երբ բառացիօրէն կը գծուին Հայաստանի եւ Արցախի սահմանները, երբ ունինք ռազմագերիներու եւ անհետ կորածներու անյետաձգելի հարց, գաղթականներու հարց եւ երբ երկրին մէջ կը մոլեգնի «Քորոնա» ժահիրը՝ խլելով օրական տասնեակ կեանքեր, կը թուիր, թէ Հայաստանի պետական շահը վեր դասելով հատուածական շահերէն, համախմբում տեղի պիտի ունենար պետականութեան շուրջ այդ հրատապ խնդիրները լուծելու հրամայականով, այլ ոչ թէ հերթական պատեհ առիթ՝ օրինական իշխանութեան հեռացման պահանջի:

Հասկնալի է, որ պարտութիւնը առաջացուցած է շատ ծանր բարոյահոգեբանական վիճակ համայն հայութեան մօտ եւ ինչպէս բոլորը, Հնչակեան կուսակցութիւնը եւս բազմաթիւ հարցադրումներ ունի ներկայ իշխանութեան՝ պատերազմի ամբողջ ընթացքի մասին, սակայն հաստատապէս համոզուած ենք, որ հիմա չէ այդ պահը: Աւելին, այս

Շար.ը էջ 5

«Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամի Թելեթոնի Ընթացքին Հանգանակուած Է \$22,990,898

UNITY
STRENGTH
FAITH

23RD Annual
ARMENIA FUND TELETHON

Thanksgiving Day

\$22,990,898

ArmeniaFund

«Հայաստան» համահայկական հիմնադրամի 23-րդ համագլխին դրամահաւաք-հեռատեսիլային մարաթոնին, որ կատարուեցաւ Լոս-Անճըլըսի մէջ «Համախմբուածութիւն, ուժ, հաւատ» խորհրդով, հանգանակուած է 22 միլիոն 990 հազար 898 տոլար:

Մարաթոնը այս տարի տեւած է 4 ժամ՝ աւանդական 12 ժամուայ փոխարէն՝ հաշուի առնելով հայրե-

նիքի մէջ ստեղծուած դժուար իրադրութիւնը եւ յարգելով հայրենիքի համար գոհուած գինուորներու չիշտակը, ըսուած է հաղորդագրութեան մէջ:

«Արցախում եւ Հայաստանում տիրող իրավիճակով պայմանաւորուած՝ Հեռուստամարաթոն 2020-ի հանգանակութիւններն ուղղ-

Շար.ը էջ 4

ՎԱՅԱՏԱՆԵԱՆ ՄԱՍԻՍ

Արգելափակել Թուրքիայի Ապակառուցողական Միջամտութեան Փորձերն Արցախում

ԱՐՄԵՆ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Հրադադարի պայմանագրի կնքումից յետոյ բոլոր գրառուած ու վերադարձուած տարածքներում թշնամին ծածանում է երկու դրօշ՝ Թուրքական եւ ատրպէճանական: Այս երեւոյթը մերկացնում է հրահրուած պատերազմի իրական դէմքը՝ այն, որ Արցախի պաշտպանութեան բանակի դէմ կուռում էին երկու կանոնաւոր բանակ եւ ջիհադիստ ծայրայեղականների ստորաբաժանումները: Ընդ որում՝ պատերազմի ելքը մեծապէս որոշեցին Թուրքական կանոնաւոր բանակի ստորաբաժանումները, մասնաւորապէս, օդուժը՝ ԱԹՄ-ներով եւ «F 16»-երով: Այլ կերպ ասած՝ Թուրքիան իր կանոնաւոր բանակի ստորաբաժանումներով եւ իր վարձած գրոհայիններով ուղղակի մասնակցութիւն է ունեցել Արցախի ժողովրդի դէմ ագրեսիային:

Այդ գործողութիւնները պէտք է ստանան համարժէք գնահատականներ՝ հենց միջազգային իրաւունքի շրջանակներում եւ համապատասխան հարթակներում: Այս ուղղութեամբ նպատակային աշխատանքների իրականացումն օրախնդիր է: Դիւանագիտական պայքարի հիմնական թիրախներէն մէկը պէտք է լինի այս պետութեան ագրեսորի կերպարի բացառապէս եւ համարժէք գնահատականներ տալու նպատակի իրագործումը: Անպատժելիութիւնը նոր ճանապարհներ է բացում Թուրքիայի առաջ նման նոր շանցագործութիւններ կատարելու համար: Միջազգային իրաւունքի գործիքակազմով պայքար տանելու հա-

մար հայկական կողմն ունի առաւել քան բաւարար փաստագրուած նիւթեր: Միջազգային բաց տեղեկատուական դաշտը եւ հայկական զինուժի հետախուզական տուեալները հնարաւորութիւն կը տան յանցագործութիւնները վկայող նոր փաստեր ստանալու եւ օգտագործելու համար:

Անպատժելիութեան զգացումը Թուրքիայի ձեռքերն ազատում է նոր՝ աւելի ագրեսիւ քայլերի համար: Վերջինս արդէն Ատրպէյճանի փոխարէն պատասխանում է միջազգային բոլոր հարթակներում այդ երկրին ուղղուած հարցադրումներին եւ յայտարարութիւններին: Այս դէպքում հականայն է, որ Թուրքիայի նման վարքով հետեւողականօրէն ոչնչացում է «Ատրպէյճան» միջազգային սուբբեկտը, այլ երեւոյթի յատկանշական կողմն այն է, որ վերջինս իրեն զգում է լիակատար անպատժելիութեան միջոցառում: Սա այն դէպքում, երբ պատերազմում հայկական կողմի զոհերի մեծ մասը Թուրք օպերատորների կողմից կառավարուող ԱԹՄ-ների հարուածներից է եղել: Այն, որ հենց Թուրք օպերատորներն էին կառավարում ԱԹՄ-ները, փաստում են նաեւ նման հարուածների տեսաձայնագրութիւնները, որոնք արուած են պայքարի մարտերից եւ առաջին հերթին յայտնուած էին Թուրքական սոցիալական մետիա տիրոջութեան:

Սեփական շանցաւոր գործողութիւններին համարժէք գնահատականների բացակայութեան պայմաններում Թուրքիան նպատակադրուել է արդէն գործողու-

թիւններ է սկսել Արցախի յարակից գրառուած տարածքները սիրիացի թուրքմեններով բնակեցնելու ուղղութեամբ:

Միջազգային համապատասխան կառուցներում Թուրքիայի գործողութիւններն իրաւական գնահատականների արժանացնելու գործընթացների մեկնարկին օրուայ պահանջ է: Այդ գործողութիւնների մեկնարկին նպատում է նաեւ այն հանգամանքը, որ եւրոպական եւ համաշխարհային կառուցներում Թուրքիայի դէմ արդէն ընթանում են համանման գործընթացներ: Նոյեմբերի 26-ին Եւրախորհուրդը բանաձեւ ընդունեց, որով կոչ արեց խիստ պատժամիջոցներ կիրառել այդ պետութեան դէմ՝ կիպրոսի հարցի վերաբերեալ նրա ունեցած դիրքորոշման համար: Օրինագծին կողմ քուէարկեց պատգամաւորների գրեթէ 93 տոկոսը: Վերջին տասնամեակներում սա Թուրքիայի դէմ ուղղուած աննախադէպ կոշտ քայլերից էր: Բացի այդ, Գերմանիան եւ Ֆրանսան արդէն իրենց երկրներում արգելել են «Գորշ գայլեր» կազմակերպութեան գործունէութիւնը: Թուրքիայի գործողութիւնները բաց քննադատում են Իտալիան, Յունաստանը, արաբական երկրները:

Այլ կերպ ասած՝ այսօր միջազգային հարթակներում առկայ է համապատասխան միջոցառում եւ բաւարար իրաւական գործիքակազմ այս պետութեան իշխանութիւնների գործողութիւնների իրաւական գնահատականը տալու համար: Թուրքիայի ներկայիս վարչակազմի գործելաոճը յուշում է, որ վերջինս քամահրանքով կը

վերաբերուի նման քայլերին եւ, ամենայն հաւանականութեամբ, չի հրաժարուի իր ծաւալապաշտական քաղաքականութիւնից, բայց վերջինիս գործողութիւնների նկատմամբ բացասական գնահատականները միջազգային յարաբերութիւններում անհետեւանք չեն մնայ: Մասնաւորապէս՝ եւրոպական կառուցների կողմից կիրառուող տնտեսական պատժամիջոցները կարող են կործանարար հարուած հասցնել այս պետութեան առանց այն էլ ծանր ժամանակներ ապրող տնտեսութեանը: Ստեղծուած իրավիճակում Թուրքիան ստիպուած է աւելի զգալուն լինել իր միջազգային իմիջի դէմ կատարուող իւրաքանչիւր քայլի հարցում, եւ դիւանագիտական պատերազմում հայկական կողմից այս փաստի օգտագործումն անհրաժեշտութիւն է:

Հետեւաբար, նման գործընթացներն այսօր առաջին հերթին կարեւորում են Արցախի նկատմամբ Թուրքիայի յետագայ քայլերը զսպելու առումով: Այն կարեւոր է նաեւ Արցախի կարգաւորման բանակցային գործընթացում ներգրաւուելու էրտողանի ձգտումներն արգելափակելու առումով: Միջազգային հարթակներում մերկացնելով Թուրքիայի՝ պատերազմական գործողութիւնների երրորդ լիարժէք կողմ լինելը, կ'արգելափակուեն խնդրի խաղաղ կարգաւորման գործընթացում ներգրաւուելու նրա ձգտումները:

« ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ »

Անցեալի Եւ Ապագայի Առջեւ

ԱՐՄԵՆ ԲԱՂՎԱՍՍՐԵԱՆ

Հայաստանն այսօր լրջագոյն ճամբաբաժանի առջեւ է կանգնած, ու մենք բոլորս միասին պիտի որոշենք՝ դէպի ունեցեալ ենք շարժուած, թէ՞ դէպի ապագայ: Ընդ որում՝ անցեալին վերադառնալու մասին խօսելիս ամենեւին էլ նկատի չունենք անցեալի քաղաքական ուժերը, նախկին իշխանութիւններին եւ այլն: Այդ իմաստով այսօրուայ իշխանութիւններն էլ կարող են դառնալ անցեալ, որովհետեւ ոչ ընդամէնը մի քանի ամիս առաջուայ վստահութեան պաշարն ունեն, ոչ յեղափոխութեան հռչակած բարեփոխումները շարունակելու ռեսուրսն ու կարողութիւնը, ոչ էլ երկարաժամկէտ կամ միջնաժամկէտ հեռանկարում իշխանութիւնն ամրապնդելու շանս: Խօսքն անցեալին վերադառնալու աւելի լուրջ ու խորքային հաւանականութեան մասին է, որովհետեւ նահանջն ամէնուրեք է:

Արցախում վիճակը մօտաւորապէս այնպիսին է, ինչպիսին 1988-91-ին: Նոյնիսկ շատ աւելի վատ, որովհետեւ թէեւ Հայաստանին կապող միջանցք կայ, բայց նախկին ԼՂԻՄ տարածքի մօտ 30 տոկոսն ատրպէյճանցիների վերահսկողութեան տակ է, խաղաղ բնակավայրերն աւերուած են, բնակիչները՝ տարհանուած, անվտանգութեան երաշխաւորներն էլ ռուս խաղաղապահներն են (Խորհրդային Միութեան վերջին տարիներին այդ դերը ստանձնել էին ԽՍՀՄ

ներքին զօրքերը): Հայաստանի տնտեսական վիճակը նոյնքան ծանր է, որքան այն տարիներին, ու տնտեսական կոլապսի վտանգ կայ: Անգամ հասարակութեան բարոյահոգեբանական տեսանկիւնից ենք վերադարձել այդ տարիների իրավիճակին, որովհետեւ զոհի բարդոյթը, որ հազիւ յաղթահարել էինք արցախեան առաջին պատերազմում տարած յաղթանակի շնորհիւ, կրկին վերադառնում է: Ու նորից յայտնուած ենք ցեղասպանութեան, հայի բախտից ու աշխարհի անարդարութիւնից դժգոհողի եւ մեզ հերթական անգամ ցեղասպանութիւնից փրկողի նկատմամբ անսահման երախտագիտութեան տիրոջութեան: Եւ այդ ամէնը՝ Ռուսաստանից գրեթէ լիակատար կախուածութեան պայմաններում:

Հիմա մենք ոչ անցյալում ենք, ոչ ապագայում: Հիմա մենք գործական կէտում ենք: Անցեալի իրողութիւններին վերադառնալը շատից քչից կանխատեսելի է, առաջ շարժուելը՝ անորոշ ու մի քիչ էլ վախենալու: Առաջինի դէպքում՝ արտաքին-քաղաքական ու անվտանգային հարցերում լիովին ապաւինում ենք բացառապէս Ռուսաստանին, նրանք, ի դէպ, Արցախի հայ բնակչութեան անվտանգութիւնը նոյնպէս կապահովեն (դա նաեւ իրենց է պէտք), յետոյ կանց-կամայ կը յարմարուենք նոր իրողութիւններին, տնտեսական դժուարութիւնները կը յաղթահարենք, քայլ առ քայլ կը փորձենք

հօրանալ՝ այնքանով, ինչքանով Ռուսաստանը թոյլ կը տայ, մի խօսքով՝ լաւից-վատից կը գոյատեւենք:

Երկրորդ ճանապարհը շատ աւելի բարդ է, որովհետեւ մեզանից պահանջելու է ուժերի գերլարում, առաւելագոյն կշռադատուածութիւն բոլոր հարցերում, բացառիկ պատասխանատուութիւն՝ ցանկացած որոշում կայացնելիս, հրաժարում բոլոր տեսակի պատրանքներից ու աշխարհաքաղաքական իրողութիւնների հետ հաշուի նստելու սթափութիւն, տնտեսութեան բոլոր ոլորտների, գիտութեան, կրթութեան, աշխարհայեցողքի արմատական փոփոխութիւններ եւ այլն: Ու ոչ մի երաշխիք չկայ, որ կը ստացուի: Հնարաւոր է՝ այս անգամ նոյնպէս ձախողուենք, ինչպէս ձախողուել ենք անկախութեանը յաջորդած 29 տարիների արդիւնքում՝ սկսելով աւելի նպաստաւոր պայմաններում:

Բայց մենք այլ տարբերակ չունենք, մենք պիտի կատարենք մեր ընտրութիւնը: Ընդ որում՝ միջանկեալ տարբերակներ կամ չկան, կամ կարող են շատ աւելի աղետալի հետեւանքների յանգեցնել, որովհետեւ աշխարհաքաղաքական կեդրոններին «Ֆոնցելու» փորձերը սովորաբար հենց այդպէս էլ աւարտուած են: Ու դա պիտի լինի շատ լուրջ ընտրութիւն՝ առանց մոցիաների եւ հիմնուած բացառապէս սթափ հաշուարկների վրայ: « ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ »

ՄԱՍԻՍ ՇԱԲԱԹԵՐԹ

ՄԱՍԻՍ ՇԱԲԱԹԵՐԹ

ՊԱՇՏՕՆԱԹԵՐԹ՝
 ՍՈՑԻԱԼ ԴԵՄՈԿՐԱՏ ՅՆՉԱՎԵԱՆ
 ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
 Արեւմտեան Ամերիկայի Շրջանի

ԽՄԲԱԳԻՐ
 ԳՐԻԳՈՐ ԽՆՏԱՆԵԱՆ

ՎԱՐԻՉ ՏՆՕՐԵՆ
 ՎԱՐԷ ԱՋԱՊԱՅԵԱՆ

MASSIS Weekly
 Organ of the Armenian Social Democratic Hunchakian Party of Western USA
 1060 N. Allen Ave.
 Pasadena, CA 91104
 Phone: (626) 797-7680
 Fax: (626) 797-6863
 E-Mail: massis2@earthlink.net
 http://www.massisweekly.com

(USPS 667-310) (ISSN 0744-334X)
 Published Weekly
 Except Two Weeks in August

ANNUAL SUBSCRIPTION RATES:
 USA \$50.00, \$100.00 (First Class)
 Canada \$125.00 (Air Mail)
 Overseas \$250.00 (Air Mail).
 All payments must be made in US funds & Drawn on US banks.

Periodicals Postage Paid
 at Pasadena CA.
 Please Send Address Change To
MASSIS WEEKLY

ԼՈՒՐԵՐ

«Փաշինեանի Զրաժարականը Կը Նշանակեր Պատասխանատուութենէ խուսափիլ»
Ռուբէն Ռուբինեան

Հայաստանի Ազգային ժողովի արտաքին յարաբերութիւններու մշտական յանձնաժողովի նախագահ՝ Ռուբէն Ռուբինեանը տեղեկացուած էր, որ Հայաստան, Ռուսաստան եւ Ատրպէյճան եռակողմ փաստաթուղթ կը պատրաստուի:

Ազգային ժողովի արտաքին յարաբերութիւններու յանձնաժողովի նախագահ՝ Ռուբէն Ռուբինեան

«Ազատութիւն»-ի «Կիրակնօրեայ վերլուծական Հրապարակներ» հաղորդման ժամանակ Ռուբինեան ընդգծած է, որ փաստաթուղթի ստորագրումը այդ պահի դրութեամբ միակ ճիշդ որոշումն էր եւ «գործողութիւնները որեւէ այլընտրանք ընթացք հնարաւոր չէր»:

«Նախ Նոյեմբերի 9-ին, երբ վարչապետը գրառում էր կատարել, որ Շուշիում մարտեր են ընթանում, այո՛, մարտեր ընթանում էին, երկրորդը՝ հանրութեան արձագանգը եռակողմ յայտարարութեանն ամբողջովին հասկանալի է եւ փաստ է, որ շոք էր, եւ բոլոր զգացումները՝ ե՛ւ ջղայնութեան, ե՛ւ անզգայութեան, ե՛ւ շոքի հասկանալի են, եւ երրորդը՝ այո՛, ես տեղեկացուած եղել եմ մինչեւ ստորագրումը, եւ ես նոյնպէս կարծել եմ եւ կարծում եմ, որ, յամենայն դէպս, այդ պահի դրութեամբ դա միակ ճիշդ որոշումն էր», - ըսած է յանձնաժողովի նախագահը:

Թէ ինչո՞ւ վարչապետը նախքան ստորագրումը չզիմեց ժողովուրդին, Ռուբինեանը պարզաբանած է, որ կային առարկայական պատճառներ:

«Այս օրերի ընթացքում հնչում էր հարց, թէ ինչո՞ւ չէր կարող վարչապետն, օրինակ, դիմէր ժողովրդին, շատ պարզ պատճառով, որովհետեւ պատկերացրէք վիճակ, երբ որ վարչապետը, մինչեւ յայտարարութիւն ստորագրելը, դի-

մում է ժողովրդին եւ ասում է՝ ես պատրաստուում եմ ստորագրել այս յայտարարութիւնը, բնականաբար պիտի հիմնաւորէր, չէ՞, թէ ինչու է ստորագրում այս յայտարարութիւնը, որովհետեւ կայ այսպիսի վտանգ, որովհետեւ Ստեփանակերտն է անմիջական վտանգի տակ եւ այլն, պատկերացրէք այդպիսի իրավիճակ եւ մէկ էլ պարզուէր, որ Ատրպէյճանը հրաժարուում է ստորագրել յայտարարութիւնը, այդ պահի դրութեամբ մենք կ'ունենայինք չաւարտուած պատերազմ, այսինքն՝ շարունակուող պատերազմ այն պայմաններում, երբ Հայաստանի վարչապետն ասել է, որ Ստեփանակերտը գրեթէ 100 տոկոսանոց գրաւուելու վտանգի տակ է, կամ Մարտունին, կամ մեր 25-30 հազար զինուորականները շրջափակման վտանգի տակ են: Այսինքն՝ առարկայականորէն դա այդ պահին հնարաւոր չէր անել», - ըսած է Արտաքին հարցերու յանձնաժողովի նախագահը:

Ըստ Արմէն Սարգսեանի՝ Կարելի Չէ Ծգնաժամը Գնահատել Զրապարակի Մարդոց Քանակով

Հայաստանի նախագահը ռուսաստանաբնակ հայերուն հետ հանդիպման ընթացքին կրկին անդրադարձած է ստեղծուած իրավիճակին մէջ կառավարութեան հրաժարականի եւ արտահերթ ընտրութիւններ կատարելու անհրաժեշտութեան:

Անդրադառնալով Նոյեմբեր 9-ի եռակողմ յայտարարութեան ու անոր հետեւանքով Հայաստանին մէջ ստեղծուած ներքաղաքական իրավիճակին՝ Արմէն Սարգսեան, ըստ նախագահականի տարածած հաղորդագրութեան, ընդգծած է, որ կառավարութիւնը, որ յանգեցուցած է ասոր, պէտք է երթայ:

«Եթէ քաղաքական գործիչը ուժեղ է, կարող է յետոյ վերադառնալ: Նախկին ընտրութիւնները 2,5 տարի առաջ էին, երբ երկիրը բոլորովին այլ էր, հիմա այլ երկրում ենք ապրում: Չի կարելի ճգնաժամը գնահատել հրապարակում մարդկանց քանակով: Ոչ մի դէպքում համաձայն չեմ, որ պէտք է ճգնաժամը գնահատել հաշուի առնելով միայն հրապարակում հաւաքուած մարդկանց քանակը: Եթէ հրապարակում ընդհանրապէս ոչ ոք չլինէր, դա կը նշանակէ՞ր, որ ճգնաժամ չկայ», - ըսած է նախագահը:

Արմէն Սարգսեանը կրկնած է իր այն միտքը, որ մինչեւ արտահերթ ընտրութիւնները անհրաժեշտ է ձեւաւորել ժամանակաւոր ազգա-

լին միանութեան կառավարութիւն: «Սա չի նշանակում, որ ամէն կուսակցութիւն պէտք է նախարարունենայ, այլ՝ բոլորի կողմից յարգուած մէկը կառավարութիւն է ձեւաւորում, եւ նախընտրելի է, որ այդ կառավարութիւնը լինի տեխնոկրատ: Այդ կառավարութիւնը պէտք է աշխատի կէս կամ մէկ տարի մինչեւ նոր ընտրութիւններ, երբ ժողովուրդը նորից ինչ-որ ուժի մանտաթ տայ», - պարզաբանած է նախագահը:

Արմէն Սարգսեան Ռուսաստանի հայ համայնքի ներկայացուցիչներուն հետ հանդիպման յայտարարած է, թէ ինքը վարչապետ դառնալու յաւակնութիւններ չունի, պարզապէս Հայաստանը կ'ուզէ տեսնել կայուն երկիր:

«Հաւասարակշռութիւն պէտք է լինի խորհրդարանի, կառավարութեան եւ նախագահական ինսթիթուցիի միջեւ: Եթէ նոյնիսկ մենք խորհրդարանական երկիր մնանք, նախագահը պէտք է ժողովրդի կողմից ընտրուի: Մեր երկրում բոլոր պաշտօնները նշանակում է խորհրդարանը, իսկ որտե՞ղ է հաւասարակշռութիւնը: Ինչո՞ւ ենք զարմանում, որ ունենք այն, ինչ ունենք», - նախկին իշխող հանրապետականի՝ սահմանադրական քարեփոխութիւններու արդիւնքը քննադատած է Արմէն Սարգսեանը:

Դատաւորներու Մասնակցութեամբ Վարչապետի Սօս Կայացած Խորհրդակցութիւնը Կ'արժանանայ Քննադատութեան

Արդեօք դատախազական համակարգը պատշաճ արձագանգած է Ազգային ժողովի նախագահ՝ Արարատ Միրզոյեանի դէմ յարձակման գործին: Վարչապետ Նիկոլ Փաշինեան զինք յուզող այս հարցի պատասխանը երէկ՝ Նոյեմբեր 30-ին փորձած է ստանալ համակարգի ներկայացուցիչներէն՝ կառավարութեան ներս:

«Կ'ուզենայի մտքեր փոխանակել, թէ ինչքանով են այսօր իրաւակարգը պահպանող ինսթիթուցիաները պատշաճ մակարդակով գործում», - ըսած է վարչապետն ու պատշաճութիւնը փորձած է պարզել Նոյեմբեր 9-ի գիշերուայ դէպքերով յարուցուած գործերու ընթացքով: Այդ գիշեր, երբ յայտնի դարձած էր Փաշինեանի ստորագրած յայտարարութեան մասին, քաղաքացիները ներխուժած էին կառավարութիւն ու Ազգային ժողով, կառավարական ամառանոց ու ծեծած Արարատ Միրզոյեանը:

«Տուեալ գործերով այս պահի դրութեամբ մեղադրանք է առաջադրուել 50 անձի, որոնցից խափանման միջոցը կալանք ընտրելու վերաբերեալ միջնորդութիւն է ներկայացուել դատարան 42 անձի պարագայում: Միջնորդութիւններից մերժուել է 20-ը, բաւարարուել է 18-ը: Ազգային ժողովի նախագահի դէմ յարձակման գործով կալանաւորուել է 2 անձ, եւս մէկ անձի կալանաւորումը մերժուել է: Եթէ ճիշդ բարձրաձայնեցի՝ այս վիճակագրութիւնը եւ հիմնական հարցը հետեւեալն է, թէ մեր գնահատականը որն է, թէ ինչքանով է այս իրավիճակը պատշաճ արձագանգ տեղի ունեցածին», - ըսած է վարչապետը:

Խորհրդակցութեան մասնակցած են Ազգային անվտանգութեան ծառայութեան, ոստիկանութեան,

քննչական մարմիններու ղեկավարները, արդարադատութեան նախարարը, գլխաւոր դատախազը, Բարձրագոյն դատական խորհուրդէն անդամներ, վճռաբեկ դատարանի նախագահի թեկնածու՝ Լիլիթ Թադեւոսեանը, Երեւանի ընդհանուր իրաւասութեան եւ վերաքննիչ դատարանի նախագահները եւ այլ ներկայացուցիչներ: Թէ ինչպիսի՞նք եղած է անոնց գնահատականը վարչապետին հետաքրքրող գործերուն եւ առհասարակ ոլորտի գործունէութեան, կառավարութեան տարածած հաղորդագրութեամբ նշուած չէ:

«Եթէ պատշաճ ենք համարում ներկայներս՝ դա ի գիտութիւն ընդունենք, եթէ պատշաճ չենք համարում, հասկանանք՝ ի՞նչն է ինդիքը եւ ինչո՞ւ մենք ունենք այսպիսի իրավիճակ», - ըսած է Նիկոլ Փաշինեան:

Այս կազմով վարչապետի նախաձեռնած խորհրդակցութիւնը անարձագանգ չմնաց: Դատաւորներու ու Բարձրագոյն դատական խորհուրդի անդամներու մասնակցութիւնը այդ քննարկումին քննադատած է Մարդու իրաւունքներու պաշտպան՝ Արման Թաթոյեանը: «Անընդունելի եմ համարում յատկապէս մի շարք դատաւորների ու Բարձրագոյն դատական խորհրդի մի շարք անդամների մասնակցութիւնն այդ քննարկմանը: Նման ուղղուածութեամբ քննարկումները վտանգում են դատական իշխանութեան անկախութիւնն ու հեղինակութիւնը: Դատարանները կոչուած են երաշխաւորելու մարդու անձնական ազատութեան, արդար դատաքննութեան ու միւս իրաւունքների պաշտպանութեան անխափան ապահովումը», - ըսած է Մարդու իրաւունքներու պաշտպան՝ Թաթոյեանը:

ՍԴ-Ը Պիտի Քննարկէ Գագիկ Ծառուկեանին Մանտաթէն Զրկելու Զարգը

Սահմանադրական դատարանը ստացած է Ազգային ժողովի «Բարգաւաճ Հայաստան» խմբակցութեան ղեկավար՝ Գագիկ Ծառուկեանի պատգամաւորական լիազօրութիւնները դադարեցնելու հարցով ԱԺ խորհուրդի դիմումը: Այս մասին կը տեղեկացնեն Սահմանադրական դատարանէն:

Որպէս դիմումի փաստական հիմք կը նշուի Գորուսիցիայի կանխարգիլ-

ման յանձնաժողովի՝ 2020 թուականի Հոկտեմբեր 26-ի եզրակացութիւնը եւ անոր կից փաստաթուղթերը:

Մի աշխատակազմի հաղորդմամբ՝ ներկայիս կը ստուգուի դիմումի եւ կից փաստաթուղթերու համապատասխանութիւնը «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրէնքի 24-րդ եւ 25-րդ յօդուածներով նախատեսուած պահանջներուն:

Աւելի Քան 50 Զազար Արցախի Կերադարձած Են

Արցախցիներու վերադարձի գործընթացը բաւական աշխուժ կ'ընթանայ: «Արմէնփրես»-ի հետ զրոյցին հետ Արցախի Հանրապետութեան Տարածքային կառավարման եւ զարգացման նախարար՝ Ժիրայր Միրզոյեան նշեց, որ արդէն 50 հազարէն աւելի արցախցի վերադարձած է Արցախ:

«Ստեփանակերտում ու շրջաններում են բնակուում նաեւ այն արցախցիները, որոնց բնակարանները գտնուում են Ատրպէյճանի վերահսկողութեան ներքոյ անցած տարածքներում: Վերադարձողների առաջին կանգառը Ստեփանակերտն է, որտեղ կազմակերպուած է նրանց տեղափոխումն իրենց բնա-

կավայրեր: Երջանների հետ կապուած, ով երթեւեկութեան խնդիր ունի, դիմում է կառավարութեանը եւ տեղափոխումը կազմակերպուած է», - ըսաւ նախարարը:

Արցախ վերադարձած արցախցիները, որոնց տունները պահպանուած են, կ'երթան իրենց տունները: Անոնք, որոնց տունները վերանորոգման կարիք ունին, պէտք է դիմեն Քաղաքաշինութեան նախարարութեան: Գերատեսչութիւնը անհրաժեշտ հարցերով կ'աջակցի: Այն ընտանիքները, որոնց տունները չեն պահպանուած կամ մնացած են Ատրպէյճանի վերահսկողութեան տակ գտնուող տարածքները, կը տեղաւորուին ժամանակաւոր կացարաններ:

ԼՈՒՐԵՐ

Արցախի Նախագահը խորհրդակցություններ սկսած է, Ազգային Համաձայնության Իշխանություն Ձեւաւորելու Նպատակով

Արցախի նախագահ՝ Արայիկ Յարուժիկեան խորհրդակցութիւններ սկսած է քաղաքական ու հասարակական լայն շրջանակներու հետ՝ ազգային համաձայնութեան իշխանութիւն ձեւաւորելու նպատակով, կը տեղեկանանք Լեռնային Ղարաբաղի ղեկավարի դիմատետրի այսօրուայ՝ Դեկտեմբեր 1-ի գրառումէն:

«Մեր Հայրենիքի համար այս ծայրայեղ ծանր շրջանում քաղաքական խորհրդակցութիւններ եմ սկսել քաղաքական ու հասարակական լայն շրջանակների հետ՝ քննարկելու համար առկա մարտահրաւերներն ու ապագայի անելիքները: Դրանց միջանկեալ արդիւնքներով հնարաւորութիւն եմ տեսնում, որ կը կարողանանք ձեւաւորել ազգային համաձայնութեան իշխանութիւն՝ համատեղելու համար բոլորիս ջանքերը՝ յանուն Հայրենիքի անվտանգութեան ու զարգացման եւ ժողովրդի բարօրութեան», - նշած է Յարուժիկեանը:

Յիշեցնելով, որ այս Մայիսին կայացած իր երդմնակալութեան փամանակ խօսած է համերաշխութեան եւ համագործակցութեան անհրաժեշտութեան մասին, եւ յատկապէս հիմա՝ «այս ճգնաժամային ու վճռորոշ պահին երկու ձեռքերս

Արցախի նախագահ՝ Արայիկ Յարուժիկեան

միշտ մեկնուած կը լինեն իւրաքանչիւրին, ով պատրաստ եւ ունակ կը լինի գէթ մէկ աղիւս դնելու մեր Հայրենիքի վերակառուցման որմին»՝ Արայիկ Յարուժիկեանը գրած է. - «Յորդորում եմ բոլորը՝ համարիմ բուն եւ միասնական ջանքերով ոչ միայն դուրս գալ այս իրավիճակից, այլ նաեւ բռնել ճամբան երկարատեւ զարգացման ու զօրացման, որը միակ ճանապարհն է արեւի տակ մեր ու գալիք սերունդների արժանապատիւ կեանքն ապահովելու համար»:

Ըստ Պաքուի, Արցախի Պատմական Եւ Մշակութային Յուշարձանները Հասանելի Կ'ըլլան Նաեւ Հայկական Համայնքին Համար

Լեռնային Ղարաբաղ գտնուող պատմական եւ մշակութային յուշարձանները կը պահպանուին եւ հասանելի կ'ըլլան բոլոր համայնքներուն, ներառեալ՝ հայկական: Այդ մասին ԹԱՍՍ գործակալութեան հետ զրոյցի ընթացքին յայտարարած է Ատրպէյճանի մշակութի նախարար՝ Անար Քերիմովը:

«Մշակութային ժառանգութեան բոլոր յուշարձանները, անկախ իրենց ծագումէն, կրօնական պատկանելիութենէն, կը պահպանուին, կը վերականգնուին եւ կը յանձնուին բոլոր համայնքներու շահագործման, որոնք կ'ապրին այսօր, ներառեալ՝ հայկական համայնքին», - յայտարարած է ատրպէյճանցի պաշտօնէան:

Խօսելով, մասնաւորապէս, Դաղիվանքի վանական համալիրի մասին, Ատրպէյճանի կառավարութեան ներկայացուցիչը վերահաստատած է, որ եկեղեցին հասանելի կ'ըլլայ նաեւ հայկական համայնքի համար:

Ղարաբաղեան պատերազմի ընթացքին ատրպէյճանական զինուժի վերահսկողութեան տակ անցած շարք մը բնակավայրերու մէջ, անոնց կարգին՝ Շուշի քաղաքին մէջ, բռնութեան ենթարկուած են հայկական պատմական յուշարձաններ եւ արձաններ: Յաճախ վայրագութեան դրսեւորումները լուսանկարահանուած, տեսանկարահանուած ու տարածուած են ատրպէյճանական ընկերային հարթակներով:

ՆԱԹՕ-ի Մտահոգուած Է Ռուսական Ռազմական Ներկայութեան Ուժեղացմամբ

ՆԱԹՕ-ի արտաքին գործոց նախարարները Հիւսիս Ատլանտեան խորհուրդի նիստի ժամանակ, որ կը կայանայ Դեկտեմբեր 1-2-ին տեսահամաժողովի ձեւաչափով, կը քննարկեն աշխարհի մէջ Ռուսաստանի ռազմական ներկայութեան ուժեղացումը, անոր կարգին՝ Լեռնային Ղարաբաղի եւ Պելաուսիոյ իրադարձութիւններու համաթեքսթով: Այս մասին, ԹԱՍՍ-ի հաղորդմամբ, յայտարարած է ՆԱԹՕ-ի գլխաւոր քարտուղար՝ Եանս Սթոլթենպըրկը:

«Նախարարները կը քննարկեն, թէ ինչ կարող ենք ընել՝ ի պատասխան Ռուսաստանի ռազմական աշխուժութեան մեծացման: Ռուսաստան կ'արդիւնակալանապէս իր կորիզային զինանոցն ու նոր հրթիռներ, նոր ուժեր կը տեղակայէ ծայրագոյն հիւսիսէն մինչեւ

Հիւլիա եւ Սուրիա: Մենք նաեւ կը տեսնենք ռուսական ռազմական ներկայութեան ուժեղացում Լեռնային Ղարաբաղի եւ Պելաուսիոյ ճգնաժամերու հետեւանքով», ըսած է Սթոլթենպըրկը:

«Անոնք, Որոնք Կը Փորձեն Քառս Սերմանել Երկրին Մէջ, Կ'ուզեն Պատերազմը Տեղափոխել Հայաստանէն Ներս». Փաշինեան

Հայաստանի վարչապետ Նիկոլ Փաշինեան

Հայաստանի ժողովուրդին յղած ուղերձով վարչապետ Նիկոլ Փաշինեանը նշած է, որ Հայաստանի ներսը գործող հանրայայտ խումբերը, արտաքին ուժերուն համընթաց, կը փորձեն երկրին մէջ անիշխանութեան տպաւորութիւն ստեղծել, քառս սերմանել՝ նպատակ ունենալով պատերազմը տեղափոխել Հայաստանէն ներս եւ այդ միջոցով վերադառնալ որպէս փրկիչ:

«Յատկապէս վերջին օրերուն մենք տեսնում ենք, որ ներհայաստանեան հանրայայտ խմբեր, ընդ որում, արտաքին ուժերին համընթաց նրանք գործում են բաւական երկար ժամանակ, ձեզ յայտնի արտաքին ուժերի մասին է խօսքը - մեր ազգային հպարտութեան ու արժանապատուութեան խոցերը բորբոքելը դարձրել են իրենց հիմնական անելիքը: Երէկ, օրինակ, ոմանք՝ բառիս բուն իմաստով խրախճանք, կրկնում եմ՝ խրախճանք էին նախաձեռնել այն ստաջող լուրերի ֆոնին, թէ Հայաստանի կառավարութիւնը Գեղարքունիքի մարզից տարած քներ է զիջել Ատրպէյճանին», - ըսած է Փաշինեան:

Վարչապետի խօսքով, իշխանութիւնները թոյլ չեն տար նման սենարի կատարման, որովհետեւ անոր դէմ է Հայաստանի քաղաքացին. - «Հայաստանում եւ նրանից դուրս կան մարդիկ ու խմբեր, ովքեր փորձում են անիշխանութեան տպաւորութիւն ստեղծել, տպաւորութիւն ստեղծել, թէ Հայաստանում անիշխանութիւն է, ովքեր փորձում են քառս սերմանել մեր երկրում, նրանք ուզում են ուղղակի պատերազմը տեղափոխել Հայաստանից ներս, գէնքերի ու յանցաւոր խմբերի գործադրմամբ երկիրը դնել ազատ անկման վիճակում՝ որպէս փրկիչ իրենց վերա-

դարձը ապահովելու համար: Ուզում եմ յստակ եւ աներկբայ ասել՝ մենք սա թոյլ չենք տալու»:

Փաշինեան վերահաստատեց, որ ստեղծուած իրավիճակին մէջ այլ տարբերակ չկար, քան ստորագրել Հայաստանի, Ատրպէյճանի ու Ռուսաստանի ղեկավարներու յայտնի յայտարարութիւնը, որ հրադադար հաստատեց Արցախի մէջ: Թէ երկիրը ինչու հասաւ նման կէտի, պատճառները, անոր խօսքով, կ'ուսումնասիրուին ու յայտնի կը դառնան, սակայն այսօր հրատապ հարցերէն ամենակարեւորը Հայաստանէն ներս եւ շուրջը անվտանգութիւն եւ կայունութիւն ապահովելն է, որու համար անհրաժեշտ է իրագործել Նոյեմբեր 9-ի համաձայնութիւնը, եւ որ կը պահաջէ հայկական ու ատրպէյճանական զօրքերը տեղակայել խորհրդային Հայաստանի ու Ատրպէյճանի սահմաններուն երկայնքով. - «Ընդ որում, այդ սահմանը որոշուած է ոչ թէ աչքաչափով, այլ GPS համակարգով: Եւ ինչպէս պարզաբանուել է, Սոթքի հանքավայրը կիսով չափ գտնուել է Խորհրդային Հայաստանի, կիսով չափ Խորհրդային Ատրպէյճանի տարածքում: Ընդհանրապէս, սահմանագատումը բաւական բարդ գործընթաց է եւ ուզենք չուզենք, պէտք է տեղի ունենայ ոչ միայն ռուս խաղաղապահների, այլեւ Ատրպէյճանի ներկայացուցիչների մասնակցութեամբ: Եւ ամէն անգամ այս աշխատանքի շուրջ հանրութեան շրջանում խուճապ առաջացնելը, ապատեղեկատուութիւն եւ քառսի զգացում տարածելն արևում է մի նպատակով. նրանք ուզում են, կրկնում եմ, պատերազմը տեղափոխել Հայաստան, որովհետեւ սովոր են արիւնով իշխանութեան գալ եւ արիւնով իշխանութիւն պահել»:

«Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամ

Շարունակուած էջ 1-էն

ուելու են Արցախից տեղահանուած եւ հայրենիքի համար զոհուած զինուորների ընտանիքների աջակցմանը: Նպատակն է ֆինանսապէս աջակցել այս ընտանիքներին, շուրջ 100,000 մարդու, ապահովել բնակարաններով եւ 1 տարուայ համար անհրաժեշտ տարրական պարագաներով, ինչպէս նաեւ կազմակերպել տեղահանուած երեխաների պատշաճ կրթութիւնը», - նշած է ԱՄՆ-ի «Հայաստան» հիմնադրամի ատե-

նապետ՝ Մարիա Մեհրանեան: Հաղորդագրութեան մէջ նաեւ նշուած է, որ Սեպտեմբեր 27-էն ԱՄՆ-ի հայ համայնքը ամէնէն աշխույժ մասնակցութիւնը ունեցած է հայրենիքի փրկութեան համար կազմակերպուած դրամահաւաքին եւ մինչեւ մարտի տարածքները իսկ 80 մլն ԱՄՆ տոլարի նուիրաբերութիւն կատարած էր, իսկ Նոյեմբեր 22-ին սկսած Ֆրանսական հեռախօսամարտի ծիրէն ներս արդէն հանգանակուած էր շուրջ 3 միլիոն 132 հազար տոլար:

ՀՄՄ-ի Նախաձեռնած՝ Արցախի Երեխաներուն Համար Խաղալիքներու Արշաւը Կը Միաւորէ Համայնքը

Արցախի երեխաներուն համար հաւաքուած են հազարաւոր խաղալիքներ՝ Հայ Մարմնամարզական Միութեան (ՀՄՄ) կազմակերպած արշաւի ընթացքին, որ տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 28-29-ին փաստահանքի եւ Կլէնտէյլի մէջ:

Միութեան երիտասարդ եւ տարեց կամաւորները շարքի կանգնած ինքնաշարժներէն կը ստանան խաղալիքները՝ Արցախի երեխաներու դէմքին ժպիտ դրոշմելու նպատակով, յատկապէս դժուարին այս օրերուն:

Ոմանք ձմեռնային հագուստներ կը բերէին, իսկ ուրիշներ նիւթական օժանդակութիւն կը տրամադրէին:

«Մենք շատ ուրախ ենք, որ մեր այս նախաձեռնութիւնը նման արձագանք գտաւ եւ մեծ թիւով Հայեր ընդառնեցին մեր կոչին: Արցախի անմեղ երեխաները ականատես եղան իրենց բնակարաններու աւերումին, ընտանիքի անդամները գոհուեցան պատերազմի մը ընթացքին որ շղթայագերծուեցաւ իրենց դէմ, զրկելով զիրենք իրենց պատմական հայրենիքին վրայ ազատ ապրելու

իրաւունքն», այս առթիւ յայտարարեց ՀՄՄ-ի ատենապետ Վարդան Գոճապապեան:

«Նման նուիրահաւաքները նուազագոյնն էր, որ կրնանք ընել, որպէս սիրուեալ քաղաքացիներ համար մեր քոյրերուն եւ եղբայրներուն տագնապալի այս օրերուն: Կը յուսանք որ, համայնքի անդամներուն կողմէ նուիրուած խաղալիքները որոշ չափով պիտի բարձրացնեն Արցախի երեխաներու տրամադրութիւնը եւ բնականոն կեանքի վերադառնալու յոյս տայ անոնց», աւելցուց Գոճապապեան, այս առթիւ շնորհակալութիւն յայտնելով Հայկական Կրթական Բարեսիրական Միութեան եւ Mission Wine and Spirits ընկերութեան, որոնք փաստահանքի եւ Կլէնտէյլի մէջ օժանդակեցին խաղալիքներու արշաւի շարժումներուն:

Նուիրուած խաղալիքները տեղաւորուելով մեծ անտուկներու մէջ Արցախի պիտի ուղարկուին յառաջիկայ երկու շաբաթներու ընթացքին:

Յաւելեալ մանրամասնութիւններու եւ կամ մասնակցելու համար խաղալիքներու արշաւին կարելի է հեռ.առնել 818-324-0574 թիւին:

Պաշտօնական Փարիզը Զի ճանչնար

Շարունակուած էջ 1-էն

ակ ու տեւական լուծումը կարող է ըլլալ Ղարաբաղի ճանաչումը:

Ֆրանսացի ծերակուտականները նաեւ յորդորած էին կառավարութեան՝ միջազգային հետաքննութիւն պահանջել Արցախի խաղաղ բնակչութեան դէմ արգիլումով զէնք օգտագործելու եւ պատերազմական յանցագործութիւններու վերաբերեալ:

Ատրպէյճանի պատասխան, բողոքի նամակ յղած էր երկրի մօտ Ֆրանսայի դեսպանին, խորհրարանն ալ հարց բարձրացուցած էր Փարիզի կողմնակալութեան ու Միմաքի խմբին այդ երկրին դուրս թողնելու անհրաժեշտութեան մասին:

Արձագանգելով այս զարգացումներուն՝ Ֆրանսայի Արտաքին Գործոց Նախարարութիւնը յայտարարած է, թէ Փարիզը յանձնառու է Միմաքի խումբի ծիրէն ներս ստանձնած իր պարտաւորութիւններուն եւ կը ձգտի հասնիլ հակամարտութեան կարգաւորման՝ հաշուի առնելով տարածաշրջանի բոլոր ժողովուրդներու անվտանգութեան պահանջներն ու արժանապատուութիւնը:

«Մենք կը շարունակենք ընել հնարաւոր ամէն բան՝ Հարաւային

Կովկասի իրավիճակը կայունացնելու համար», - վստահեցուցած է Արտաքին Գործոց Նախարարութիւնը՝ ընդգծելով՝ Նոյեմբեր 9-ի հրադադարի համաձայնագրէն յետոյ շարք մը հարցեր դեռ կը մնան չլուծուած: Ղարաբաղի կարգավիճակէն բացի, Փարիզը յատուկ ընդգծած է օտարերկրեայ վարձկաններուն հակամարտութեան գոտիէն հեռացնելու, ինչպէս նաեւ տարածաշրջանի պատմական ու մշակութային ժառանգութիւնը պահպանելու անհրաժեշտութիւնը:

«Այսօր մեր գերակայութիւնն է երաշխաւորել վերջին պատերազմի պատճառով տեղահանուած անձանց անվտանգ վերադարձը իրենց բնակավայրերը», - յայտարարած է Նախարարութիւնը:

Աւելի վաղ Մերակոյտի բանաձեւի քուէարկութենէն առաջ, Ֆրանսայի արտաքին գործոց պետական քարտուղար՝ Ժան Պաթիսթ Լեմուան յայտարարած էր, որ Լեռնային Ղարաբաղի անկախութիւնը որեւէ երկիր մինչ օրս չէ ճանաչած, եւ Ֆրանսայի կողմէն միակողմանի ճանաչումը օգտակար չէ ոչ Հայաստանի, ոչ Ղարաբաղի ժողովուրդի եւ ոչ ալ Ֆրանսայի համար՝ խոչընդոտելով խաղաղ գործընթացը:

Նիկոլ Փաշինեան Մանրամասնութիւններ

Շարունակուած էջ 1-էն

վերահսկէին դէպի Ստեփանակերտ ճանապարհը»:

Հայաստանի վարչապետը համոզմունք կը յայտնէ, որ եթէ համաձայնէր Շուշին յանձնելու տարբերակին, Ատրպէյճանը նոր պայման պիտի դնէր՝ Կարմիր Շուկայ-Շուշի ճանապարհը իրենց հսկողութեան տակ պիտի ըլլար:

«Այսպէս՝ պայմանաւորուածութիւնը չկայացաւ: Այդ ժամանակ կորսուած էին Աէբրաիլը, Հադրութը եւ յարակից մի քանի գիւղեր, Ֆիզուլին, Թալիշը: Մինչ այդ երկու անգամ մարդասիրական հրադադար էր յայտարարուել՝ մէկը Հոկտեմբերի 10-ին ՌԴ նախագահի միջնորդութեամբ, միւսը՝ Հոկտեմբերի 17-ին Ֆրանսայի նախագահի միջնորդութեամբ: Երկու միջնորդութիւնն էլ ձախողուել էր», - ըսած է Նիկոլ Փաշինեան:

Երկուշաբթի, Նոյեմբեր 30-ին Նիկոլ Փաշինեան շարունակել մանրամասնութիւններ ներկայացնել պատերազմի օրերու իրադարձութիւններուն մասին գրած է, որ Հոկտեմբեր 20-ին Արցախի երկրորդ եւ երրորդ նախագահներ՝ Արկարի Ղուկասեան ու Բակո Սահակեան առաջարկած են Հայաստանի եւ Լեռնային Ղարաբաղի ներկայ ու նախկին ղեկավարներու հանդիպում կազմակերպել, որ պատերազմի օրերուն ըլլայ ազգային միասնութեան արտայայտութիւն: Փաշինեան համաձայնած է:

Յաջորդ հանդիպման, սակայն, Ղուկասեանն ու Սահակեանը աւելցուցած են, որ Լեռն Տէր Պետրոսեանը եւ Ռոպերթ Քոչարեանը կ'ուզեն մեկնիլ Մոսկուա, այնտեղ բարձր մակարդակի հանդիպումներ ունենալ ու վերադարձնել յետոյ միայն հանդիպում կազմակերպուի: Փաշինեան դարձեալ համաձայնած է, եւ պատրաստակամութիւն յայտնած է պետական օդանաւը տրամադրել, որմէ յետոյ Արցախի նախկին նախագահները ըսած են, թէ անհրաժեշտ է, որ վարչապետը միջնորդէ Ռուսաստանի նախագահին, որ ան ընդունի Տէր Պետրոսեանը եւ Քոչարեանը, որպէս յատուկ բանագնացներ:

Հայաստանի վարչապետը առաջարկած է այլ տարբերակ, կազմակերպել Տէր Պետրոսեանի ու Քոչարեանի արարողակարգային

այց Մոսկուա՝ որպէս պաշտօնաթող նախագահներ, ուր կ'ըլլան Ռուսաստանի պաշտօնաթող նախագահ՝ Տմիթրի Մետվետեւի հիւրը, որ նաեւ Ռուսաստանի Անվտանգութեան Խորհուրդի նախագահի տեղակալն է, եւ այցի ծիրէն ներս փորձել քաղաքավարական հանդիպումներ կազմակերպել ՌԴ նախագահի, արտաքին գործոց նախարարի եւ այլ բարձրաստիճան անձերու հետ: Փաշինեանի այս առաջարկը, սակայն, չէ հետաքրքրած Հայաստանի առաջին ու երկրորդ նախագահները:

Փաշինեան եզրափակած է. «Բակո Սահակեանը ինձ համար անսպասելի յայտարարեց, թէ Տէր Պետրոսեանը եւ Քոչարեանը Սերկէյ Լաւրովի հետ հանդիպման պայմանաւորուածութիւն ունեն: Էդ դէպքում ինձնից ի՞նչ են ուզում. պայմանաւորուած են՝ թող մեկնեն Մոսկուա, հանդիպեն: Պարզուեց՝ հարցը Ռ. Քոչարեանի անձնագիրն է, որը դատարանում է: Ասացի՝ թող միջնորդութիւն ներկայացնեն դատարան, ես կը խնդրեմ, որ մեղադրանքի կողմը չառարկի անձնագիրը վերադարձնելուն: Այդպէս էլ եղաւ. դատարանը վերադարձրեց Քոչարեանի անձնագիրը, բայց Տէր Պետրոսեանն ու Քոչարեանը Մոսկուա այդպէս էլ չմեկնեցին»:

Նիկոլ Փաշինեանի գրառման կոշտ արձագանգեց Հայաստանի առաջին նախագահ՝ Լեւոն Տէր Պետրոսեանի մամլոյ խօսնակ՝ Արման Մուսիխեանը նշելով, «Միեւնոյն է՝ նա արդարանալու ոչ մի ճար չունի: Հայ ժողովուրդը նրան երբեք չի ներելու»:

Փաշինեանի գրառման արձագանգած է նաեւ Ռոպերթ Քոչարեանի գրասենեակը, որու ղեկավար՝ Վիքթոր Սողոմոնեան սուտ որակած է վարչապետի խօսքերը՝ երկրորդ նախագահի դիմատետրի պաշտօնական էջին վրայ գրելով, թէ «սուտն ու նենգափոխումն անբաժան են Նիկոլից»:

Յիշեցնենք, որ Քոչարեանի գրասենեակը, Հոկտեմբեր 30-ին հանդէս եկաւ պարզաբանմամբ, թէ Հայաստանէն մեկնելու մասին դատարանի թոյլտուութենէն յետոյ երկրորդ նախագահը մտադիր էր առաջիկայ օրերուն մեկնիլ Մոսկուա, սակայն COVID-ի դրական հետազոտութիւնը արգելք հանդիսացած է:

ՍԴՀԿ Կեդրոնական Վարչութեան

Շարունակուած էջ 1-էն

ճգնաժամային ժամանակահատուածին, երբ բոլորիս ջանքերն ու ուշադրութիւնը պիտի բացառապէս ուղղուած ըլլան առկայ անյետաձգելի հարցերու լուծման, անտեղի եւ անիմաստ կը համարենք ստեղծուած իրավիճակի համար մեղաւորներ, անմեղներ ու դաւաճաններ փնտռելու հանրային բանավեճը, որ անշուշտ պետք է կայանայ, սակայն միայն այն ժամանակ, երբ անկախ ու անաչառ հետաքննութեան արդիւնքով հանրութիւնը իրազեկ կը դառնայ փաստերուն ու ամբողջական պատկերին:

Միւս կողմէ, անառարկելի փաստ է, որ ստորագրուած համաձայնութիւնը բեկանման կամ բարեփոխման ենթակայ չէ եւ գործընթացը առաջ կը շարժի սրընթաց, անկախ մեր ցանկութենէն կամ ոմանց կողմէ հանրութեան մատուցուող սին խոստումներէն: Յետեւաբար, մեզի ուրիշ ելք չի մնար քան գտնել մեր մէջ ուժ եւ խոհեմութիւն, այս ծանր ծախսողութենէն նոր հնարաւորութիւն կերտելու, որ անհնար է առանց միաբանութեան: Ուստի, կոչ կ'ընենք բոլոր քաղաքական ուժերուն, անկախ ներկայ իշխանութեան նկատմամբ ունեցած վերաբերմունքէն կամ տարակարծութիւններէն՝ համագործակցութեան ձեռք մեկնել անոր, իսկ իշխանութեան կը յորդորենք? համախոհութեան մթնոլորտ ստեղծելուն միտուած գործնական քայլեր ձեռնարկել, որպէսզի միասնական ջանքերով յաղթահարենք այս դժուարագոյն հանգրուանը:

Ս.Դ.Հ.Կ Կեդրոնական Վարչութիւն
30 Նոյեմբեր, 2020

Աղմուկ եւ Անդորր

ՅԱՐՈՒԹ ՏԵՐ ԴԱԻԻԹԵԱՍ

Կը յիշէ՞ք Նախագահ Լեւոն Տէր Պետրոսեանի Սեպտեմբեր 26, 1997-ի մամուլային արձագանքը, որ փոխգլխավորներ կ'առաջարկէր: Ի՞նչ կը սպասէր նախագահը, բացուելով ժողովուրդին: Իր իսկ բառերով՝ «մամուլում եւ հրատարակչին ժողովներում ԼՈՒԻՋ բանավէճ ծաւալել հայ ժողովուրդի առջեւ ծառայած ամենակնքող խնդրի՝ Լեւոնային Ղարաբաղի հակամարտութեան կարգաւորման հնարաւոր ուղիների շուրջ»: Ի՞նչ եղաւ արձագանքը: Դարձեալ իր բառերով՝ «Ընդդիմութեան արձագանքը դուրս չեկաւ հայտնաբերել, վերագրումների, պիտակաւորումների եւ խեղաթիւրումների շրջանակից: Չարուեց ոչ մի բանական առաջարկ, չներկայացուեց ոչ մի այլընտրանքային ծրագիր, չբերուեց ոչ մի հիմնաւոր արգելափակում»: Այլ խօսքով, լուրջ բանավէճ ծաւալելու նախագահի հրահրին, ընդդիմութեան պատասխանը եղաւ աղմուկ բարձրացնելով պոստրել շուրթերը, որսալու համար իր ձուկը՝ տիրանալ իշխանութեան:

Շատ ցաւալի է նկատել, որ այսօր նոյն ընդդիմութիւնը, հայհոյանքի, վերագրումներու, պիտակաւորումներու եւ խեղաթիւրումներու աղմուկով կը փորձէ դարձեալ տիրանալ իշխանութեան, փոխանակ նպաստելու անդորր իրավիճակի մը գոյացման, ուր լուրջ բանավէճներու ծաւալմամբ կարելի կը դառնայ մեր առջեւ ծառայած խնդիրներուն յարմարագոյն լուծումներու որոնումը:

Այստեղ խիստ կարեւոր կը սեպենք գուգահեռի մը ընդգծումը:

Մայիս 30, 1999-ի խորհրդարանական ընտրութիւններուն, Չախախիչ յաղթանակ արձանագրեց Վազգէն Սարգսեանի եւ Կարէն Տէմիրճեանի գլխաւորած դաշինքը: Ի տես ժողովրդավար այս յաղթանակին, համայն հայ ժողովուրդը, Հայաստանի եւ Սփիւռքի տարածքին, խանդավառուեցաւ մեզի սպասուող պայծառ ապագայի ակնկալութիւններով: Դժբախտաբար, 5 ամիսներ շանցած, իրագործուեցաւ Հոկտեմբեր 27-ի սպանդը, գլխատուեցաւ մեր պետականութիւնը, եւ ժողովրդավար Հայաստանը ճաշակեց յաջորդ 20 տարիներու մենատիրութիւնն ու անազակապետութիւնը:

Թաւշեայ լեզափոխութեամբ եւ Դեկտեմբեր 9, 2018-ի խորհրդարանական արտահերթ ընտրութիւններով, ժողովրդավարութիւնն ու խանդավառութիւնը վերականգնուեցան: Բայց դատական համակարգը իրենց ձեռքին պահած նախկինները, իրենց պահած ֆինանսական եւ քարոզչական միջոցներով, ամէն քայլափոխին խոչնդոտեցին համակարգային բարեփոխումներու փորձերը: Նախորդ 20 տարիներուն, երկրին հասցուած աւերը կարելի չէր վերացնել կարճ ժամանակամիջոցի մէջ, ու Նոյեմբեր 10, 2020-ին իրականացաւ առաջին նախագահի Յունուար 8, 1998-ին նախատեսած աղէտը. «Ես ցաւով նախազգուծ եմ, թէ դա

(status-quo-ի պահպանումը-ՅՏԴ) ինչ ահաւոր վտանգ է ներկայացնում թէ՛ Ղարաբաղի, թէ՛ Հայաստանի գոյութեան համար: Այսօր մենք, ինչպէս Պաթմից ու Ալեքսանդրապոլից առաջ, թերեւս Ղարաբաղի հարցի նպաստաւոր լուծման եւ Հայաստանի բարգաւաճման վերջին պատեհութիւնն ենք կորցնում: Ե Այսօր եւս, ինչպէս Հոկտեմբեր 27-էն ետք, կը գտնուինք ժողովրդավարութեան կորստի նախօրեակին ու միայն անդորր մտածելակերպով կրնանք յաղթահարել այս վտանգը, եւ ոչ թէ աղմուկահարոց ցոյցերով ու յայտարարութիւններով:

Վերլուծելով այսօրուան իրավիճակը եւ մեկնելով բացառապէս Հայաստանի պետական շահերէն, մենք կը յանգինք հետեւեալ եզրակացութիւններուն.

Քաղաքական ընդունուած երեւոյթ է, որ երբ երկիր մը կ'ենթարկուի ահաւոր ցնցումի մը, ինչպիսին եղաւ մեր պարագային, օրուան իշխանութիւնները, կրելով պատահածին պատասխանատուութիւնը, պէտք է հրաժարական տան եւ հող պատրաստեն արտահերթ ընտրութեանց միջոցաւ առնելու եւ ընդունելու ժողովուրդի որոշումը:

Քաղաքական ընդունուած երեւոյթ է նաեւ, որ այդ ընտրութիւնը պէտք է կատարուի կայուն եւ ժողովրդավար պայմաններու մէջ, համաձայն երկրի սահմանադրական կարգերուն: Այլապէս, երկիրը կրնայ մէկ ծայրայեղութիւնէ երթալ այլ ծայրայեղութեան, աւելի եւս սաստկացնելով ցնցումը եւ ահաւոր վնաս պատճառելով երկրի պետականութեան:

Ուրեմն, պէտք է մշակուի յստակ ծրագիր մը, որ պիտի ապահովէ ժողովրդավար, թափանցիկ եւ արդար ընտրութիւններու կայացումը: Ատիկա առիթը պիտի տայ քաղաքական ուժերուն, որ նախընտրական պայքարի միջոցաւ ժողովուրդին ներկայացնեն իրենց ծրագիրները եւ ան որ կը յաջողի շահիլ ժողովուրդի մեծամասնութեան վստահութիւնը, անոր կը վիճակուի որոշել թէ ի՞նչ ուղիով պիտի առաջնորդէ երկիրը:

Այնքան ատեն, որ այսպիսի ծրագիր մը չէ մշակուած ու համաձայնեցուած, արկածախնդրութեան համագոր պիտի ըլլայ կծկուող եւ հապճեպ միջոցներով ընտրութիւն կայացնելը, նամանակը երբ պահակաձե ժահրը կը բարունակէ մահեր հնձել: Հետեւաբար, հրատարակի աղմուկը պէտք չէ շեղէ մեր ուշադրութիւնը, անդորր մտքով մշակելու այս տագնապէն դուրս գալու ուղիները: Տրուիլ հրատարակի աղմուկին, պիտի նշանակէ ակնկալել կործանիչ հետեւանքներ, ինչպէս եղաւ մօտիկ անցեալին:

Նոյեմբեր 10-էն ի վեր մենք ականջալուր կ'ըլլանք քաղաքական ղեկավարներու այնպիսի արտառոց արտայայտութեանց, որոնք ապշանք կը պատճառեն մեզի, որ այդ մարդիկ ի՞նչպէս հասած են պատասխանատու դիրքերու: Մեզի համար միշտ ալ տարօրինակ թուացած է, որ այն քաղաքական գործիչները, որոնք իրենց մտքերը

արտայայտելու համար կը դիմեն գուհիկ եւ կամ զառանցանքի աստիճանի հասնող յայտարարութիւններու միջոցին, արդեօ՞ք չեն անդրադառնար, որ այդպիսով կանխաւ արժեքազրկած կ'ըլլան իրենց պատգամը: Կամ անոնք, որոնց խօսքերը չեն համընկնիր իրենց գործերուն հետ, ի՞նչպէս կ'ակնկալեն որ ժողովուրդը վստահի իրենց: Կամ անոնք, որոնք մեկնած իրենց շահերէն, նոյն հարցին կապակցութեամբ, ըստ պարագաներու կ'ունենան հակասական յայտարարութիւններ, չ'են անդրադառնար, որ պարզապէս ինքզինքնին կը վարկաբեկեն ու կը բացայայտեն իրենց սնանկութիւնը:

Փոխանակ այստեղ նշելու օրինակներ հրատարակը աղմուկներուն յայտարարութիւններէն, մենք կը նախընտրենք անոնց եւ մեր ընթերցողներուն ուշադրութեան յանձնել հետեւեալ քանի մը փաստերը, որ ըստ այնմ լուսաբանուին մտքերը եւ այդ հիման վրայ հասնին եզրակացութիւններու:

Ա. Բացայայտուեցաւ, որ բոլոր բանակցութիւններու պարագային մեզի կը պարտադրուէր քաշուիլ մեր հսկողութեան տակ գտնուող 7 շրջաններէն:

Բ. 2001-ի Քի Ուեսթեան համաձայնութեամբ, Մեղրին պիտի յանձնուէր Ազրպէյճանին եւ փոխարէնը Լեւոնային Ղարաբաղը պիտի միացուէր Հայաստանին: Այսպիսով պիտի զրկուէինք իրանի հետ մեր ունեցած սահմանէն եւ աւելիով ենթարկուէինք շրջափակման: Այս համաձայնութիւնը պատրաստ էր ստորագրման, բայց հետաքրքրականօրէն վերջին վայրկեանին Հէյտար Ալիեւը խուսափեցաւ:

Գ. 2007-ի Մատրիտեան սկզբունքներով մենք ընդունած էինք, որ Ղարաբաղի բնակչութիւնը պիտի ունենայ նոյն համեմատութիւնը, ինչ որ էր 1988-ին: Այս կը նշանակէ, որ Շուշիի բնակչութեան 90 տոկոսը պիտի բաղկանար Ազերիներէ:

Դ. 2011-ի Կազանի բանակցութիւններուն Հայաստանը պատրաստակամութիւն յայտնած էր յանձնելու 7 շրջանները, բայց հանդիպած էր Ազրպէյճանի մերժման, որ յաւելեալ պահանջներ դրած էր սեղանին:

Ահաւասիկ տեսաք թէ ինչպիսի պայմաններ կը դրուէին մեր վրայ: Միաժամանակ, մենք ականատես կ'ըլլայինք Ազրպէյճանի միլիարդաւոր տոլարներու հասնող սպառազինութեան արշաւին: Ուրեմն ի՞նչպիսի խղճմտանքով մեր ղեկավարները կը շարունակէին մեր բանակը պահել 80-ական թուականներու գէնքերու մակարդակին եւ փոխարէնը իրենց համար ղրեակներ կառուցել եւ երկրի հարստութիւնը թալանելով դուրս հանել:

Եւ այս մարդոց դրածոները, այսօր հրատարակէն հայրենասիրական քարոզներ կը կարդան մեր գլխուն, որ մեզի Եռատուն տուին: Ո՛չ, պարտնայք: Եռատուն ձեր նախորդները տուին: Դուք մեզի տուիք Հոկտեմբեր 27, Մարտ 1 եւ անազակապետութիւն:

Այստեղ կ'արժէ մէջբերել Եռատունի կերտիչներէն՝ սպարապետ Վազգէն Սարգսեանի հետեւեալ խօսքը. «Ամէն ինչ խառնուել է իրար: Երրորդ դասարանի կրթութեամբ որեւէ դուրսպրծուկ մէկ աւտոմատով ու չորս դանակով կարող է ազգի ճակատագրի հետ կատակներ անել... Հրեշտաւոր կասկածն ու անհանդուրժողականութիւնը սրտներում՝ վաղը ո՞նց ենք մէկմէկու թիկունք ապահովելու: Միասնութիւնից խօսելով հոգնեցինք, Նժդէհ ցիտելով (մէջբերելով) յոգնեցինք, ու բան դուրս չեկաւ... Յապաղելու իրաւունք չունենք: Շտապենք, քանի դեղ մոլթ ուժերը մեզ իրար դէմ չեն հանել, քանի դեռ ժողովուրդը, այնուամենայնիւ, հաւատում է մեզ:»

Այս յօդուածը գրեթէ աւարտած էինք, երբ այսօր կարդացինք Արցախի ազգային ժողովի նախագահ՝ Արթուր Թովմասեանի հետեւեալ կարեւոր տեղեկանքը. «Բոլոր ժամանակներում բանակցային սեղանին դրուած բոլոր փաստաթղթերը? Քի Վեսթ, Փարիզեան սկզբունքներ, Մադրիդեան սկզբունքներ, Կազանեան փաստաթուղթ, Լավրովի պլան, երբեք չեն արտահայտել ոչ միայն Արցախի ժողովրդի արմատական շահերը, այլ նա՝ համայն հայութեան: 2016-ի ապրիլյան պատերազմից հետո ՀՀ երրորդ նախագահ Սերժ Սարգսյանը ԱՀ նախկին նախագահ Բակո Սահակյանի հետ հանդիպեցին 22 պատգամավորների հետ: Սերժ Սարգսյանը հորդորեց մեզ համաձայնել եօթ շրջանների հանձնմանը: Մենք ասացինք, որ Մադրիդյան սկզբունքները չեն արտահայտում հայ ժողովրդի արմատական շահերը: Նա էլ ասաց՝ դուք բազմաթիվ անգամ լսել եք «Ղարս, Ղարս» երգը, եթէ հրաժարվում էք Մադրիդեան սկզբունքներից, ապա մի օր կը լսէք «Ստեփանակերտ, Ստեփանակերտ» երգը»

Վերելի տուեալները ի մտի ունենալով եւ չբացառելով նորատնոր բացայայտումներ, հարց կուտանք թէ յանուն ի՞նչի կ'ըլլայ բարձրաձայնուած աղմուկը: Ի՞նչու որոշ հատուածներ կը դիմեն ծայրայեղական կանչերով կիրքեր բորբոքելու աղմուկարար միջոցին, փոխանակ անդորր մտքով կշռելու փաստերը եւ ըստ այնմ յանգելու որոշումներու: Մենք չենք կրնար մոռնալ, որ աղմուկներու ձեռքով իրագործուեցաւ Հոկտեմբեր 27-ի սպանդը: Ե՞րբ դաս պիտի քաղենք անցեալի փորձերէն, չկրկնելու համար նոյն սխալները:

NATIONAL NOTARY ASSOCIATION
NOTARY PUBLIC

MEMBER

Garine Depoyan

626-755-4773

554 N. Chester Ave Pasadena, Ca. 91106

ghdepoyan@gmail.com

Ճակատամարտը Կորսնցուցինք Պատերազմը՝ Ո՛չ Յաղթելու Ենք

ՎԱՐԴԳԵՍ ԳՈՒՐՈՒԵԱՆ

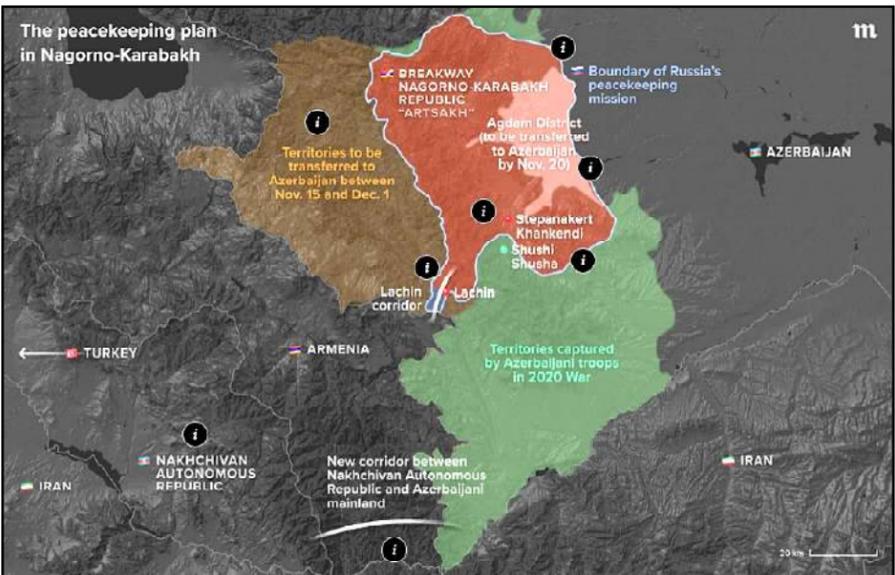
«Պատերազմ»-ները բաղկացած կ'ըլլան ճակատամարտերէ: Յիշեցէք Համաշխարհային երկու պատերազմները: Գերմանացիները սկզբնական տարիներուն ճակատամարտ ճակատամարտի ետեւէ կը յաղթէին: Անգլիան ճակատամարտ ճակատամարտի վրայ կը պարտուէր: Անգլիացիները մինչեւ անգամ զիջումներու պիտի երթային, եթէ Չըրչիլը չ'ըլլար: Ֆրանսան յանձնուեցաւ: Բայց, որո՞նք տարին վերջնական յաղթանակը...: Նոյնն էր նաեւ ճափոնի պարագան: Յիշեցէք Վիէթնամի պատերազմը: Տարիներով Ամերիկան զինուորական անաւոր ուժով փորձեց չախչախել Վիէթնամցիները: Բացի աթոմական կամ հիւլէական ուժերէն, ամէն տեսակի ուժերը թափեց Վիէթնամցիներու գլխուն, քիմիական, միքրոպային, ֆոսֆորային, հրդեհ յառաջացող ուժերը եւայլն: Ըստ կարգ մը զինուորական ղէտերու, Վիէթնամի վրայ աւելի ուժեր նետուեցաւ քան Համաշխարհային Երկրորդ Պատերազմին՝ Գերմանիոյ վրայ: Ո՞վ պարտուած դուրս ելաւ Վիէթնամէն...:

Հայ-Ազերիական պատերազմի ընթացքին ալ, առաջին ճակատամարտը մենք, հայերս յաղթեցինք 1993-ին: Երկրորդ ճակատամարտին, 2016-ի Ապրիլեան ճակատամարտին, նորէն մենք յաղթեցինք: Այնպէս պատահեցաւ որ 2020 Սեպտեմբերեան ճակատամարտին Ազերիները «յաղթեցին»:

Մենք Որո՞նց Դէմ Կը Պատերազմէինք

Հէ՛յ, մէկ վայրկեան: Ազերիները յաղթեցին...: Հայկական բանակները կը պատերազմէին Ատրպէյճանի 100,000-նոց բանակին դէմ: Նոյնպէս Թուրքիոյ բանակին դէմ, որ ՆԱԹՕ-ի երկրորդ ամենահզօր բանակն է: Որեւէ մէկուն համար գաղտնիք չէ որ ԱԹՍ-ները (Անօ-դաշու Թռչող Սարքեր - drones) կը ղեկավարուէին Թուրք եւ Հրեայ մասնագէտներու կողմէ: Թուրքիան յայտարարեց որ լեռներու վրայ կուռելու մասնագիտացած 1200 փորձառու զինուորներ պիտի տեղադրէ Ատրպէյճան: Ասոնք, տարբեր էին այն հարիւրաւոր զինուորական հրամանատարներէն եւ օդաչուներէն որոնք պատերազմը կը ղեկավարէին: Կը հաւատա՞ք որ անոնց թիւը միայն 1200 էր: Ես վստահ եմ որ այդ թուրք «մասնագիտացած» զինուորներուն թիւը նուազագոյնը կրկինն էր յայտարարուածէն: Տակաւին, Աֆղանիստանէն, Փաքիստանէն եւ Սուրիայէն բազմահազար մարզուած անաբեկիչներ եւ վարձկաններ եկած էին առաջնագիծերուն վրայ կուռելու: Չմոռնանք որ իսրայէլն ու Ուզբէստան, բացի Թուրքիայէն, ամէն օր զինուորական սարքեր կը դրկէին Պաքու: Թուրքիան, ամրան Նախիջեւանի մէջ Ազերիներու հետ կատարած «ուզմափորձ»երէն ետք անուշի քանակութեամբ ուզմամթերք յանձնեց Ատրպէյճանին:

Տակաւին, «ներքին թուրքերը» ամէն տեղ էին դաւաճանելու: Կարծեմ Մոնթէն էր ըսողը որ «եթէ 10 փամփուշտ ունիս, 9-ը գործածէ ներքին դաւաճաններուն դէմ, մէկ հատն ալ՝ թշնամիին»: Ըստ ճակատամարտերէն վերադարձող գիտակից զինուորներու, «դաւաճանութիւնը ցանցային էր», այսինքն,

միայն քանի մը հրամանատարներ չէին, այլ նախկին ռեժիմներէն մնացած մեծ խումբ մը, քիչ մը ամէն տեղ հողերը թշնամիին յանձնելու: Այս մասին՝ վերջը:

Իսկ մենք, հայերս, առանձին էինք այս հորդաններուն դէմ: Նոյնիսկ միջազգային մամուլը լուռ էր այս պատերազմին մասին: Ամերիկան, Եւրոպան, ՆԱԹՕ-ն, քրիստոնեայ շխարհը լուռ կը դիտէին կատարուող անմարդկային արարքները: Եթէ որեւէ մէկը արտայայտուեցաւ այս պատերազմին մասին, միշտ ի նպաստ Ատրպէյճանին էր: Նոյնիսկ Ռուսիոյ մամուլը մեզի դէմ էր: Նոյնիսկ Ռուս եկեղեցականներ ի նպաստ Ատրպէյճանին արտայայտուեցան եւ իրենց բարեմաղթութիւնները Ալիեւի ոտքերուն տակ փռեցին: Մարդկային իրաւանց համաշխարհային մարմինները դաւադիր լուծութիւն պահած էին կատարուող պատերազմական յանձադրուածութիւններուն, քաղաքներու խողով բնակչութեան վրայ արձակուած ուժերուն, գործածութիւնը արգիլուած քիմիական եւ ֆոսֆորային անարկու ուժերու դէմ: Կը յիշեք անշուշտ, երբ Սուրիոյ մէջ քանի մը հատ քիմիական ուժեր պայթեցան, Ամերիկան պատրաստուեցաւ Սուրիա ցամաքահանումը կատարել (ցամաքահանումը տեղի չունեցաւ, քանի որ Ռուսական նաւատորմը իր ներկայութիւնը պարտադրեց, եւ Նախագահ Պարաք Օպաման գիտէր որ այդ ուժերու մտերու հեղինակները իր դաշնակից Թուրքերն ու անաբեկչական խումբերն էին):

Հակառակ այս բոլոր անպաստ պայմաններուն եւ ուժերու մեծ անհաւասարութեան, տեսնեք թէ ի՞նչ կ'ըսէ Ռուսաստանի հրթիռային եւ հրետանային զիտութիւններու ակադեմիայի նախագահ՝ դոկտոր Կոնստանտին Սիվկովը .- «Միայն մի բան կարող եմ ասել. Ղարաբաղի գորքերի հրամանատարական կազմի թէ՛ օպերատիւ արուեստը, թէ՛ մարտավարական կրթութիւնը բարձրագոյն մակարդակի է: Արիութիւի է: Այն պայմաններուն, որում նրանք կուռում էին ուժի եւ միջոցների այն հրեշաւոր առաւելութեանը պայմաններում, որ ունեին ազրբեջանցիները, հայերը զանգուածային հերոսութեան հրաշքներ են գործել: ... Չի կարելի չհիանալ հայկական զօրքերի արիութեամբ եւ դիմացկունութեամբ»:

Բայց ինչո՞ւ կորսնցուցինք այս ճակատամարտը:

Քաղաքական պատճառները՝ այս ճակատամարտի պարտութեան

Ըստ միջազգային ղէտերու եւ մեկնաբաններու, Հայաստանը այս ճակատամարտը կորսնցուց քաղաքական քանի մը պատճառներով: Հակառակ որ քանի մը տասնեակ տարիներ Հայաստանը Ատրպէյճանի դէմ հռետորաբանութեամբ զբաղուած էր, այս պատերազմին անակնկալի եկաւ: Անպատրաստ էր: Հայաստանը սխալ թարգմանեց այս հակամարտութեան հետ գոյակցող գրեթէ բոլոր տուեալները: Միջազգային մտայնումը, Ռուսիոյ հակադարձութիւնը, Թուրքիոյ դերակատարութիւնը այս հարցին, ինչպէս նաեւ Ատրպէյճանի եւ Հա-

յաստանի ներքին ուժականութիւնը ճիշդ հասկցուած չէին Հայաստանի կողմէ:

Հայաստանը Ատրպէյճանի բնակչութեան մէկ երրորդը (1/3) ունի միայն, Ատրպէյճանի բնական հարստութիւնները (քարիւղ), եւ աշխարհաքաղաքական կարեւորութիւնը չունի:

Մինչ Հայաստանի կորուստներուն մէկ մասը ֆիզիքական է, պէտք չէ մոռնալ հոգե-մտային վնասները: Հայաստանցիներու «անպարտելի բանակ»ի հաւատքը կորուսած է եւ առանձին մնացած ըլլալու ժխտական զգացումը՝ զգալի է:

Սվանթէ Գորնէլլի յօդուածը թէ «Ինչպէ՞ս Հայաստանը այս քան սխալ հաշուարկեց իր պատերազմը Ատրպէյճանի հետ» յստակորէն ցոյց կու տայ պատճառները:

Չորս գլխաւոր սխալ հաշուարկներ ցոյց կը տրուին այս յօդուածին մէջ:

1. Ազատագրուած հողերու մասին Հայաստանի հռետորաբանութիւնը յստակորէն ցոյց կու տար անոնց սխալ հասկացողութիւնը միջազգային օրէնքներու եւ կազմակերպութիւններու տակաւ տկարացմանը: Երկու տասնամեակէ աւելի, Ատրպէյճանի փորձերը միջազգային մարմիններուն ցոյց տալն էր որ Հայաստանը զինու օգնութեամբ գրաւած էր իր հողերը: Հայաստանը կը կարծէր որ ինք կրնայ այս հողերը անորոշ ժամանակով իրեն պահել: Մինչ այդ, միջազգային կազմակերպութիւնները կը ստիպէին Ատրպէյճանին որ ուժի չդիմէ իր հողերը ազատագրելու: Բայց, 2019-ին Ալիեւը հասկցուց որ «իրաւունքը գորաւորին է» սկզբունքի ժամանակը հասած է: Միջազգային Հայաստանը չկրցաւ համոզել աշխարհին իր գրաւման պատճառները: Ինչպէս վերջին դէպքերը ցոյց տուին, այնքան ատեն որ պատերազմը տեղի կ'ունենար միջազգային մարմիններու կողմէ ճանչցուած Ատրպէյճանի սահմաններէն ներս, Արեւմտեան կամ այլ ուժերը չէին կրնար միջամտել բացի աւելի զուսպ ըլլալու եւ զինադադար կնքելու դիմումներ կատարելէն:

2. Հայաստանը չկրցաւ հասկնալ որ Ռուսիոյ գորակցողութիւնը չկրնար տուեալ առնել: Ռուսիոյ ազդեցողութիւնը այնքան զօրացաւ

Շար.ը էջ 8

Ճակատամարտը Կորուսնուցինք

Շարունակուած էջ 7-էն

Հայաստանի վրայ որ Փոլիսինը փորձեց Ատրպէյճանն ալ իր ազդեցութեան ծիրէն ներս առնել: Միջազգային դէտերը կ'ըսէին որ Ռուսիան Հայաստանի վրայ իր ունեցած ազդեցութիւնը կը գործածէ Ատրպէյճանի եւ վրաստանի վրայ ազդեցութիւն գործադրելու, որոնք աւելի աշխարհաքաղաքական կարեւորութիւն ունէին քան Հայաստանը: Վերջին տասնամեակներուն, Ռուսիան մեծ քանակութեամբ գէնք կը ծախէր Ատրպէյճանին: Հայերը չկրցան հասկնալ որ իրենք չեն կրնար միայն Ռուսիոյ բարեկամութեան ապաւինիլ: Փոլիսինը ուրախ չէր Փաշինեանի կեցուածքէն, անոր համար առիթ մը կը փնտրէր գինք վարկաբերելու եւ նախկին իշխանութիւնները ուժի բերելու: Փոլիսին կ'ուզէր լաւ վարուիլ Ատրպէյճանի հետ որպէսզի կարենայ իր բարեկամական կապերը պահել այս ռազմավարականօրէն կարեւոր երկրին հետ: Հայերը չկրցան տեսնել որ Ռուսիան միջազգային եւ շրջանային գետնի վրայ սկսած է տկարանալ եւ մասնաւոր շահ մը չէր տեսնէր այս պատերազմին միջամտելու: Ան այս պատերազմը օգտագործեց իր խաղաղապահ գործերը շրջան դրկելու: Այսպէսով, Հայաստանը շատ աւելի մեկուսացուած էր քան ինչ որ կ'երեւար:

3. Հայաստանի դեկավարները չկրցան տեսնել Միջին Արեւելքի եւ Կովկասի փոխ-յարաբերակցութիւնը եւ թուրքիոյ դերակատարութիւնը շրջաններուն մէջ: Նախագահ էրտողանը ասպարէզ կը կարողար Ռուսիոյ՝ Սուրիոյ եւ Լիպիայի մէջ: Հայերը պէտք էր տեսնէին որ Ռուսական հակաօդային մարտկոցները չկրցան Լիպիոյ մէջ գործածուած թրքական տրօններուն դէմ գործածուիլ, եւ հետեւաբար աւելի ուշադիր պէտք էր ըլլային: Հակառակ որ Նախագահ էրտողանը Փետրուարին յայտարարեց որ Արցախը նոյնքակ կարեւոր է թուրքիոյ համար որքան Ատրպէյճանին, հայերը չկրցան տեսնել թուրքիոյ դիրքորոշումին փոփոխութիւնը այս հակամարտութեան մէջ: Սեւրի Դաշնագրին մասին իրենց արտայայտութիւնները այդ փոփոխութիւնը արագացուցին:

4. Հայերը չկրցան տեսնել Ատրպէյճանի մէջ կատարուող քաղաքական փոփոխութիւնները: Նախագահ Ալիեւը իր հակառակորդները հեռացուց՝ երկիրը աւելի լաւ կառավարելու: Կառավարութիւնը մաքրագործել էր, հայերը պէտք էր հասկնային որ Ալիեւը պէտք էր Ղարափաղի հարցը լուծէր: Հայաստանի վարչապետը դիւանագիտական եւ երկիր կառավարելու փորձառութիւն չունէր: Իր նախորդները միշտ կը խոչնդոտէին իր գործունէութիւնները եւ Արցախի դեկավարութեան հետ՝ մօտ կապեր կը պահէին Մոսկուայի հետ:

Ձիւնուորական գետնին վրայ ինչո՞ւ պարտուեցանք:

Արդիական պատերազմներու ապագան Սեպտեմբերեան ճակատամարտը կորսնցնելէն ետք, Հայաստանի թէ սփիւռքի բազմահարիւր «քաղաքական մեկնաբաններ» ամէն տեսակ տեսութիւններ հրատարակեցին, մեր «պարտութիւն»ը բացատրելու: Փաշինեանականները

բնականաբար մեղադրեցին նախկին ռեժիմները, որոնք փոխանակ Հայաստանը զինելու գերադրիական գէնքերով, պետութիւնը կողոպտելով իրենց ապարանքները կարողեցին, Պէնթոն, Մերսէտէս եւ այլ մակնիշի թանկ ինքնաշարժներ գնեցին, Ափրիկէ երթալով առիւծի համար վճառելով 100,000 տոլար...), եւ մնացած միլիարդները արտասահմանեան դրամատուներու մէջ ծածկանուէններով պահեցին: Հակա-Փաշինեանականները գրպարտեցին վարչապետին որպէս դաւաճան, որպէս մէկը՝ որ «ծախեց Արցախն ու Հայաստանի Մեղրիի շրջանը» ազերի թուրքերուն, թէ ան անկարող եղաւ հայ ժողովուրդին ֆիզիքանան ապահովութիւնը երաշխաւորելու, եւ այլն, եւ այլն:

Երկրորդ մէջ Հնդիկ զինուորական մեկնաբան Շաքար Քուլիթա անկողմնակալ բացատրութիւնները կու տայ թէ ինչո՞ւ հայերը այս ճակատամարտէն պարտուած դուրս եկան: Շաքար Քուլիթա International Institute for Strategic Studies-ի ուսումնասիրական բաժնի գլխաւոր աշխատակիցներէն մին եղած է: Իր ելույթէն կարեւոր մասերը հոս կը փորձեմ թարգմանաբար տալ:

Ըստ Շաքար Քուլիթայի, այս պատերազմը որոշիչ էր, այն իմաստով որ շատ յստակ կերպով պարտուող կողմ մը կար, Հայաստանը, եւ յաղթող կողմ մը կար, Ատրպէյճանը: Ըստ այս մեկնաբանին, Հայաստանը անձնատուր Ատրպէյճանին (բան մը՝ որուն ես համաձայն չեմ): Ատրպէյճանը յաջողեցաւ իր ծրագրերը իրագործել մեծ հողամասերը «ազատագրելով» եւ իր քաղաքական նպատակներուն հասնելով:

Պատերազմի արուեստին հիմնականապէս փոխուած միջոցներն էին որ որոշեցին այս պատերազմին ելքը: Առաջին պատերազմին (1994) հայկական բանակը աւելի լաւ զինուած էր, աւելի լաւ մարզուած եւ ունէր էլէքթրոնիք գէնքերու առաւելութիւնը: Այս պատերազմին ճիշդ հակառակը պատահեցաւ: Տարբերութիւնը այն էր որ հիմա գէնքերը եւ թէքնոլոճի փոխուած են: Սեպտեմբերի 27-ին սկսած պատերազմը առաջին պատերազմն է ներկայ ժամանակներու հակամարտութիւններուն ուր գրեթէ ամբողջութեամբ յաղթեցին ԱԹՍ (drone warfare) գործածողները: Հայաստանը այս ԱԹՍ-ներուն դէմ դնելու միջոցները չունէր: Ատրպէյճանը երկու տեսակ ԱԹՍ-ներ կը գործածէր: Առաջինը՝ թրքական «Պայրաք-տար»ները, որոնց նպատակն էր ռմբակոծել եւ վերադառնալ: Ատրպէյճանի «Պայրաքտար»ները (որոնք Յունիսին գնուած էին), վճռական դեր ունեցան պատերազմին ժամանակ:

Երկրորդ տեսակի ԱԹՍ-ները Իսրայէլեան IAI Harop «Քամիքազ»ներն էին որոնք զանազան տեսակի ռումբերով կրնային հարուածել հակառակորդին թիրախները: Ասոնք կը «տեսնեն» հակառակորդը եւ ուղղակի կը հարուածեն, անոնց վրայ պայթելով («ինքնասպանութեամբ», «քամիքազի»): Այս «Քամիքազ»ները կրնան ինքնակառավարուիլ կամ գետնէն ուղղորդուիլ:

«Օրիքս»ը զինուորական հարցերով զբաղուող կազմակերպութիւն մըն է որ պատերազմի ժա-

մանակ կուռուղ կողմերուն տեսաբարի գնեց, իր եզրակացութիւնները կը հանէ թէ ո՞վ ի՞նչ ըրած է կուռի ժամանակ: Անկողմնակալ են: Իրենք միայն չոր իրականութեամբ հետաքրքրուած են եւ քաղաքական կամ բարոյական եզրակացութիւններու չեն յանգիր: Այս պատերազմին, ըստ իրենց ստույգ ստիւգ տեսաբարի գնեցնելու եւ նկարներուն, հայկական կողմի կորուստները եղած են՝

1.- 185 հրասայլ, որոնցմէ 115-ը պայթած են, 4-ը վնասուած եւ 66-ը գրաւուած:

2.- 45 զրահապատ ռազմական ինքնաշարժներ եւ 44 հետեւակազորքի մարտունակ ինքնաշարժներ:

3.- 3 հակաթնդանութային հրթիռարձակ կազմածներ եւ 147 հրետանիներ:

4.- 19 ինքնամուղ թնդանութներ:

5.- 72 բազմախողովակ ինքնամուղ հրթիռարձակներ (Stalin Organs, Multi-barrel rocket launchers) եւ 12 ռատարներ որոնք ճակատամարտերուն օդային մասերը պիտի պաշտպանէին, ամբողջութեամբ կործանած, վնասուած կամ գրաւուած են:

Տակաւին, Ատրպէյճանը, Իսրայէլացի եւ թուրք զինուորական մասնագէտներու առաջնորդութեամբ, ԱԹՍ-ական - պատերազմական զանազան հնարամտութիւններով յաճախ խաղի բերած են հայկական ուժերը: Խրամներու մէջ սպասող հայ զինուորները, մինչեւ որ լսեն ԱԹՍ-ներու մօտենալը եւ կողմորոշուին թէ ո՞ւր են անոնք, արդէն շատ ուշ կ'ըլլար:

Բանակ մը որ գետնին վրան է եւ որուն օդուժը չկրնար այս ԱԹՍ-ներուն դէմ կուռիլ եւ չի կրնար իր ԱԹՍ-ները գործածել թշնամիին դէմ, կը ջարդուի: Անգոր են: Որո՞ւն դէմ կուռի, թշնամի ու օդին մէջ թռչող այլուստիւստի կտոր մըն է որուն քու ռատարներդ անգամ չեն կրնար գտնել, որովհետեւ շատ պզտիկ են:

Քանի որ Ատրպէյճանցիները քարիւղի դրամը ունէին, կրցան արդիական թէքնոլոճիով զինամթերք եւ ԱԹՍ-ները գնել, եւ այսպէսով մեծ առաւելութիւն ունենալ հայերուն վրայ:

Երբ ՆԱԹՕ-յի երկիրները մերժեցին թուրքերուն ԱԹՍ-ներ ծախել, քանի որ թուրքիան այդ ԱԹՍ-ները կը գործածէր Սուրիոյ եւ Լիպիոյ մէջ, թուրքերը սկսան իրենք շինել եւ կատարելագործել այդ ԱԹՍ-ները, Գանատային եւ այլ երկիրներէ գնուած մասերով:

Ըստ այս ռազմագէտին, բաղդատմամբ Հայաստանին, Ատրպէյճանը հազիւ մէկ վեցերորդ (1/6) կամ մէկ եօթներորդ (1/7) չափով վնասներ կրած է ... : Այս զարմանալի չէ, քանի որ երկու բանակները շատ քիչ իրարու դէմ դիմաց կուռած են: Ատրպէյճանցիները իրենց ԱԹՍ-ներով պատերազմեցան:

Իր դէզը ներկայացուցած ժամանակ, Շաքար Քուլիթան քանի մը տեսաբարի գնեց ալ ցոյց կու տար, ուր Ատրպէյճանական ԱԹՍ-ները բազմաթիւ հրասայլեր, թնդանութներ, այլ տեսակների զինամթերք եւ իրամներու մէջ դիրքաւորուած զինուորները կը փճացնէին (մարդու սիրտը կտոր-կտոր կ'ըլլայ մանաւանդ երբ հայ զինուորներուն ռմբակոծուիլը կը տեսնէ):

The Washington Post-ի յօդուածագիր Ռօպին Տիքսընը կը գրէ .- «Ատրպէյճանը իր տրօնները գործածեց (Իսրայէլէն եւ թուրք-

իային գնուած), որսալու եւ փճացնելու Հայաստանի զինատեսակները Նիկորնօ Ղարափաղի մէջ, փշրելու անոր պատշպանութեան գիծերը եւ արագօրէն յառաջանալու: Հայերը տեսան որ Նիկորնօ Ղարափաղի օդային պաշտպանութեան սխտեմը, որոնք հին Սովետական սխտեմներն էին, անկարելի էր պաշտպանուիլ տրօններու յարձակումներէն եւ կորուստները շատ արագ սկսան կուտակուիլ»:

International Institute for Strategic Studies-ի ուսումնասիրողներէն Ֆրանս-Սթէֆան Կանտեն կ'ըսէ. - «աւանդական զինուորական սարքերը, ինչպիսին են թնդանութներն ու զրահապատ ինքնաշարժները, ապագային անպէտք պիտի չ'ըլլան, բայց, Նիկորնօ Ղարափաղի պատերազմը ցոյց տուաւ յարատեւօրէն աճող կարեւորութիւնը զինեալ տրօններու եւ այլ էլէքթրօնիք գէնքերու եւ շատ լաւ մարզուած ցամաքային ուժերու: Այլապէս, բացարձակ մեծ եւ քանդիչ հետեւանքներ պիտի ունենան այն բանակները որոնք այսպէս պատրաստուած չեն ըլլար ապագայի պատերազմներուն»:

Ինչպէս վառօդի գուտը պատերազմի ձեւն ու ընթացքը փոխեց, նոյնպէս տրօններու գործածութիւնը յետ ալ ստեղծեց պատերազմներու ձեւն ու ընթացքը պիտի փոխեն:

Ամփոփելով, ըսենք որ Հայաստանը այս պատերազմը կորսնցուց քաղաքական ապիկարութեան, դաւաճանութեան եւ տրօններու պատերազմին պատրաստ չ'ըլլալուն պատճառներով:

Ի՞նչ կրնանք ընել վերջնական Յաղթութիւնը ապահովելու

Սեպտեմբեր 27, 2020-ին Ատրպէյճանի զինեալ ուժերու նախաարձակումով սկսած պատերազմը տակաւին չէ՛ վերջացած: Ճիշդ է որ այս հանգրուանին մեծ ճակատամարտ մը կորսնցուցինք մարդկային եւ տարածքներու ահաւոր կորուստներով, սակայն կը հաւատանմ որ յաջող ճակատամարտին Հայաստանը պիտի ըլլայ վերջնական, վախճանական եւ ամբողջական յաղթանակի փառապաշտ կրողը: ՄԵՆՔ ԱՆՊԱՅՄԱՆՕՐԷՆ ՊԻՏԻ ՅԱՂԹԵՆՔ:

Նախ ըսեմ որ առաջի վարչապետ Նիքոլ Փաշինեանը պէտք չէ հրաժարի: Կը կարծեմ որ Ռուսիոյ Նախագահ Վլատիմիր Փոլիսինն ալ համաձայն չէ անոր հրաժարականին, այլապէս տարբեր ոճով պիտի խօսէր հետը եւ իր Արտաքին Գործերու Նախարարը Երեւան պիտի չըրկեր Փաշինեանին հետ տեսակցելու:

1.- Վարչապետը պէտք է ամբողջացնէ իր կառավարութիւնը վերակազմակերպելու աշխատանքները: Անհրաժեշտ է լուրջ, գիտակից, փորձառու, մասնագէտ եւ նուիրեալ հայրենասէրներով ամբողջացնէ իր կառավարութիւնը:

2.- Նոյնպէս, առիթ պէտք է տալ վարչապետին իր վերականգնումի ճանապարհի քարտէսը իրագործելու:

3.- Այս նպատակին համար, նկատի ունենալով որ երկիրը պատերազմական դրութեան մէջ է, Սահմանադրութիւնը առժամապէս պէտք է առկախուի եւ «Բարեգործ Միապետ»ի (Benevolent Dictator) կառավարման ձեւը որդեգրուի:

4.- Քանի որ թրքական բանակները Հայաստանի սահմանները

Massis Weekly

Volume 40, No. 46

Saturday, DECEMBER 5, 2020

Pashinyan: The Priority Today Is to Ensure Stability and Security in Armenia and the Republic of Artsakh

YEREVAN — In a live video address to the nation today Armenian Prime Minister Nikol Pashinyan said that the November 9 statement, which he signed with the leaders of Russia and Azerbaijan to stop the war in the Nagorno-Karabakh conflict zone, contains controversial issues, adding that active diplomatic work was underway on all these issues. “We will definitely find solutions,” he said.

Pashinyan stated that the priority today is to ensure stability and security in Armenia and the Republic of Artsakh.

“An important goal today is to preserve the peace that has been achieved, to make it lasting, and if we can make it permanent, much better. Today, an important goal is to ensure stability and security around Armenia and Artsakh, to ensure the security of Artsakh, ensure the smooth and safe operation of the Lachin corridor, provide conditions for the return of the people of Artsakh, restore the regions of Artsakh and Armenia affected by war,” the Prime Minister said.

He said the agreements also envisage reopening of the region’s transport communications, a problem that will change the image not only of the

region but also of Armenia. At the same time, the prime minister assured that the authorities will be honest with the people.

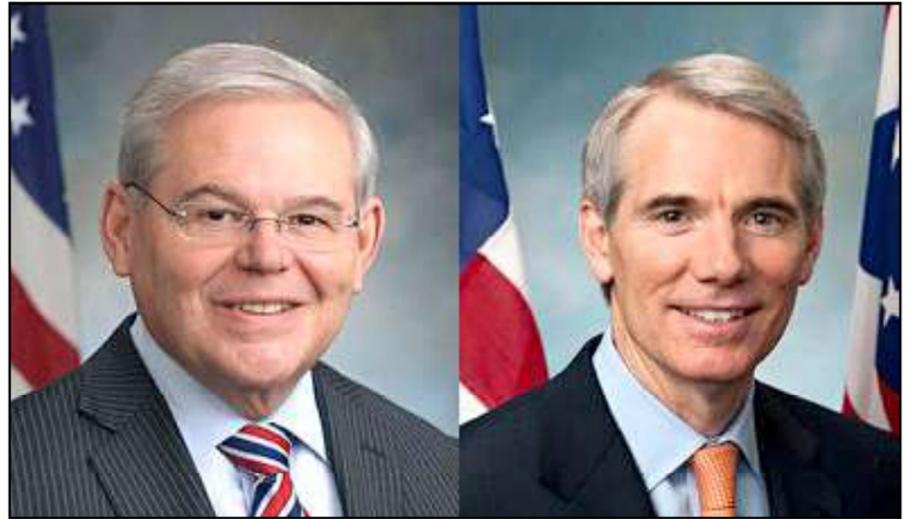
“But that doesn’t mean we’re perfect. This does not mean that we are right in everything, it does not mean that we were not mistaken and will not be mistaken. But we will be honest with our fellow citizens in everything. And we will overcome this challenge, we will overcome it together,” Pashinyan said.

He stressed that to ensure the above-mentioned it’s important to implement the agreements reached on November 9.

“These arrangements also foresee the exchange of prisoners and bodies of the dead. These agreements also lead to the intensification of the search for the missing, which is a very important issue for all of us, and every hour, every minute can be fatal here. I have met with hundreds of relatives of the missing and captured soldiers these days and have listened to all their demands and complaints. They are right and we must act quickly, but I repeat,

Continued on page 3

Menendez, Portman Call for Funding to Address Humanitarian Disaster in South Caucasus

“The fighting may have stopped, but the damage it caused will continue to cost lives without robust action by the international community.”

WASHINGTON – U.S. Senator Bob Menendez (D-N.J.), Ranking Member of the Senate Foreign Relations Committee, was joined today by Senator Rob Portman (R-Ohio) in urging the Senate Appropriations Committee to explicitly allocate robust funding in the final FY21 appropriations bill to address the ongoing humanitarian crisis in the south Caucasus. In a letter to Senators Lindsey Graham (R-S.C.) and Patrick Leahy (D-Vt.), Chairman and Ranking Member of the Senate Appropriations Subcommittee on State, Foreign Operations, and Related Programs, Senators Menendez and Portman emphasized the severity of

the crisis and the paramount importance of American assistance.

“The humanitarian situation in the south Caucasus is dire, and it will only grow worse as winter approaches,” the Senators wrote, describing how, against the backdrop of COVID-19, the recent Turkish-backed conflict between Azerbaijan and Armenia has wreaked long-term infrastructural damage on the region and has displaced more than half of Nagorno-Karabakh’s ethnic Armenian population, including 90 percent of the region’s women and children. “The

Continued on page 4

Telethon 2020 Raises \$22.9 Million

The 23rd Annual Thanksgiving Telethon took place in Los Angeles on November 26th with the slogan of Unity, Strength and Faith.

Out of respect for the solemn mood of our nation and the lives lost in the defense of our Homeland the Telethon took place over 4 hours instead of the previous years’ 12. The Armenians of the US in their unity and commitment to the people of Artsakh raised \$22,990,898.

“In light of recent developments in Artsakh and Armenia, all proceeds of Telethon 2020 will be directed to supporting 100,000 displaced individuals and the families of our fallen soldiers who lost their lives to protect the sovereignty of both republics,” said Armenia Fund USA President Maria Mehranian.

Since September 27th the Armenian community of the United States

has been one of the most active in fundraising for the support of the Homeland. Prior to the Telethon, the community had already raised close to \$80 million and over 100 tons of humanitarian aid including medical equipment and supplies as well as other essential items.

Fundraising Phonethons have also been taking place in various Armenian communities in Europe and will continue around the world through to the end of the year. On November 22nd the Annual Phonethon took place in France by the Hayastan All Armenian Fund’s partner organization Fonds Armenien de France which so far has raised over \$3.13 million.

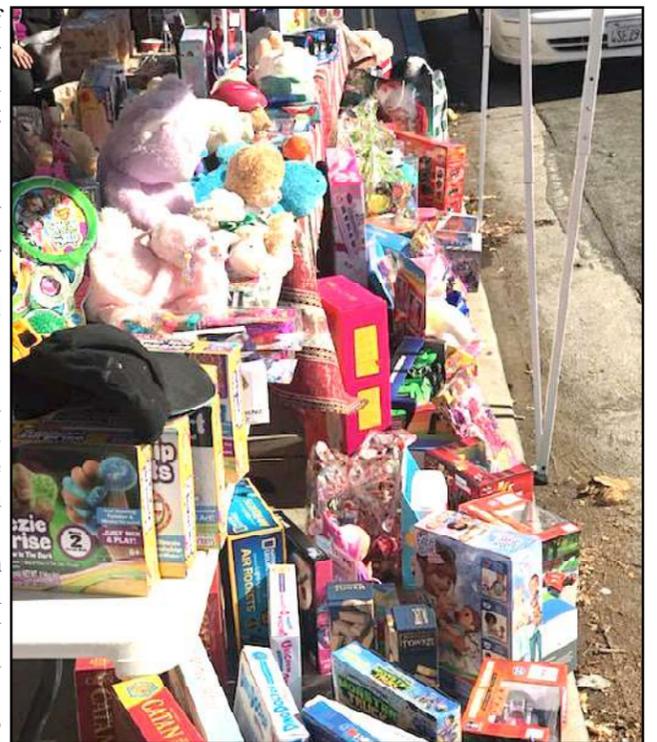
Thank you to all donors for their continued support, commitment and for standing strong with the people of Artsakh in their time of need.

Homenmen Toy Drive For Artsakh Children Unites Community

Thousands of toys were collected for the children of Artsakh (Nagorno Karabakh) at the Homenmen (Armenian Athletic Association) Toy Drive on Nov 28-29 in Glendale and Pasadena.

Volunteers of all ages helped donors unload toys from cars lining up the street with people eager to put a smile on a child’s face in the war torn region of Artsakh. Some participants donated warm clothing, which is much needed in the snowy winter months ahead and others made monetary contributions to help with humanitarian efforts.

“We are very happy with the turnout of the toy drive and the outpouring of support from the community. The innocent children of Artsakh have witnessed their homes being destroyed, their family members have

been murdered in a war they never asked for and their right to live peacefully on their ancestral lands has been threatened by a merciless enemy,” said Homenmen Chairman Vartan

Continued on page 3

France Tells Turkey to Remove Jihadist Mercenaries from Karabakh

YEREVAN — France expects Turkey to withdraw Syrian mercenaries recruited for Azerbaijan during the recent war in Nagorno-Karabakh, a senior French official visiting Armenia said late on Saturday.

“French President Emmanuel Macron was the first to call things what they are and state that Turkey transported Syrian mercenaries from the Turkish city of Gaziantep to Nagorno-Karabakh,” Jean-Baptiste Lemoyne, a secretary of state at the French Foreign Ministry, told a news conference in Yerevan held at the end of his two-day visit.

“France expects concrete actions from Turkey so that Turkey removes the mercenaries from the region,” he said. “Paris is going to discuss with its European partners sanctions against Turkey.”

France has been pressing the European Union to impose the sanctions because of Turkish actions in the eastern Mediterranean where Turkey and EU members Greece and Cyprus are locked in a dispute over natural gas rights. Relations between Ankara and Paris have been increasingly tense in

recent months.

Macron accused Turkey of recruiting jihadist fighters from Syria for the Azerbaijani army shortly after the outbreak of large-scale hostilities in and around Karabakh on September 27.

Russia also expressed serious concern in the following weeks about the deployment of “terrorists and mercenaries” from Syria and Libya in the Karabakh conflict zone. Russian President Vladimir Putin and his foreign and defense ministers repeatedly raised the matter with their Turkish counterparts.

Multiple reports by Western media quoted members of Islamist rebel groups in areas of northern Syria under Turkish control as saying in late September and October that they are deploying to Azerbaijan in coordination with the Turkish government. Armenia has portrayed those reports as further proof of Turkey’s direct involvement in the war stopped by a Russian-brokered ceasefire on November 10.

Karabakh army has captured two Syrian Jihadist fighters during the fighting. Both men are now prosecuted in Armenia on relevant charges.

ICRC Representatives Visit Armenian POWs in Azerbaijan

YEREVAN — Representatives of the International Committee of Red Cross (ICRC) visited Armenian soldiers and civilians who are currently in the Azerbaijani captivity, the Armenian Unified Infocenter reports.

The Infocenter said that currently search operations for missing in action and recovery of dead bodies are underway by the mediation of the Russian peacekeeping troops and the ICRC representatives.

The search operations take place on a daily mode, covering all directions of the Artsakh (Nagorno Karabakh) border.

The return of prisoners and the exchange of bodies is one of the priorities of the state authorities, and complex efforts are underway in that direction within the framework of which the Red Cross staff visited the servicemen and civilians captured by Azerbaijan as a result of the hostilities.

Appeal of 120 French Intellectuals in Support of Armenia and Artsakh

PARIS (Armradio) -- The French Le Figaro Magazine has published the call of 120 outstanding French cultural figures and intellectuals in defense of Armenia and Artsakh Republic.

Joining the call are world-renowned actors Alain Delon, Claudia Cardinale, Jean Reno, Fanny Ardant, Danny Boone, Juliette Binoche, Pierre Richard, Oscar-winning actor Jean Dujardin, world-renowned intellectuals Jacques Attali, Claude Lelouch, Michel Hazanavicius, famous TV personality Stephen Burn, world-famous chef Alain Ducasse.

“More than a century after the genocide of Armenians by the Ottoman rulers of 1915, the same people are again victims of two authoritarian regimes which, in Baku and in Ankara, incite inter-ethnic hatred in order to endow their power with a new bloody trophy,” the open letter reads.

“The fate of the Armenians has just been brutally crippled in Nagorno-Karabakh, a region they call Artsakh. Humble and proud people have lived there for more than two millennia, firmly attached to their rocky, wonderful soil. They wanted to continue their existence where their ancestors had built their houses, their schools and their admirable monasteries, in the heart of impregnable mountains and hard-plowed plains,” the intellectuals add.

“Without any human consideration, Recep Tayyip Erdogan’s Turkey and Ilham Aliiev’s Azerbaijan have strived to destroy this legitimate aspiration. For the Armenians, Karabakh represents above all a people – with its ancestral culture, its music, its dances and its desire to join the march of the world by opening up. For the authorities in Baku and Ankara, it is mostly a territory; on which the flag of Azerbaijan must float at all costs, whether by receiving support from Turkish special forces, sending volleys of kamikaze drones to crush civilian targets, or using jihadist mercenaries paid to kill,” they add.

“There is now evidence that Azerbaijan used cluster bombs prohibited by international law. The fight was totally unequal. The Armenians did not want this war, but they were forced to fight for their survival. For the Azeri regime, it is only a matter of nationalist pride. The leader of Azerbaijan was clear in his intentions when he said in the early days of the conflict: “We are hunting them like dogs.” He repeated this same sentence after the exodus of civilians he provoked in Artsakh, declaring himself proud to have kept this horrible promise. In the 21st century, such a detestation of humans, such exaltation of hatred, arouses the deepest indignation and has absolutely no place in the modern world,” the letter concludes.

Fewer COVID-19 Cases Ease Burden On Armenian Hospitals

A drop in coronavirus infections recorded in recent weeks has reduced the burden on Armenia’s hospitals struggling to cope with the pandemic, Health Minister Arsen Torosian said on Thursday.

“The strain on hospital capacity is now more bearable,” Torosian said at a cabinet meeting in Yerevan. “Since yesterday we have had no [infected] citizens who are in a serious condition and whom we are unable to hospitalize. We are now hospitalizing all of them.”

“We hope that this situation will persist at least for the next few weeks, of course with the help of our population, because compliance with

[coronavirus safety] rules is very important,” he added.

Armenia’s daily number of new cases began soaring in early September after stabilizing and declining during the summer. The situation worsened further with the outbreak of the war in Nagorno-Karabakh on September 27.

The fighting overshadowed the COVID-19 pandemic, resulting in a widespread noncompliance with mandatory mask-wearing and other safety rules and their lax enforcement by the authorities. Also, Armenian hospitals had to treat thousands of wounded soldiers in addition to a growing number of COVID-19 patients.

The Artsakh Question and the Statehood of Armenia

BY HARUT DER-TAVITIAN

“The seeming debate over the packaged, phased and other options [concerning the resolution of the Artsakh question], I am sure is just a veil to prolong the settlement process and to maintain the current situation, the status quo for as long as possible. I anticipate with pain what a terrible threat it poses to the existence of both Karabakh and Armenia. Today, similar to the times preceding the Treaties of Batumi and Alexandropol, we are probably missing the last chance for a favorable solution to the Karabakh issue and for Armenia to prosper. And for that we will all answer to our people” (Excerpt from the speech of President Levon Ter-Petrosyan at the Enlarged Session of the Security Council of Armenia, January 8, 1998)

Those who transform discussions during a crisis from necessary solutions to personal insults do disservice and damage to the endeavor and purpose of finding ways out of the crisis. Those who ignore the realities on the ground and strive for maximalist solutions pave the way for future disasters. Demagogic outbursts would not solve the problem, but instead would cause destruction. By focusing on the details and diverting our focus from the big picture, they lead us to new disasters.

The mind provoking debates in the press and in public speeches during 1988 unfortunately faded away during the 20 years of Kocharyan-Sargsyan rule. The issue of Artsakh, instead of being genuinely discussed as an important element of strengthening the statehood of Armenia, turned into a factor of seizing power and accumulating personal wealth through mudslinging. This led us to today’s crisis. Dismissing the shortcomings of the past thirty years inhibits our ability to see effective ways out of today’s crisis.

In this regard let us try to clarify some facts, starting with the above quote of Levon Ter-Petrosyan.

One week after the glorious victory of Sardarapat, we signed the humiliating Treaty of Batumi on June 4, 1918, which limited the boundary of Armenia to only 4,400 square miles.

Two and a half years after the declaration of independence on May 28, 1918, we signed the infamous Treaty of Alexandropol on December 2, 1920.

Remaining within the narrow confines of an article, we feel the need to give a brief explanation of why this happened, by quoting Hovhannes Kajaznuni, the first Prime Minister of the first Republic of Armenia. “It is an undeniable truth that the situation in Armenia has been extremely difficult and our working conditions have been exceptionally unfavorable. But it is undeniable – at least for me – that in addition to this, there was our own inability and incompetence to run our state affairs. If it is true that to govern means to predict, then we have simply been useless governors, because we have not had at all that ability to predict. We have always been wrong in our accounts and we have always had

surprises, surprises only for us, because we did not know how to forecast. That was our biggest weakness. Then we did not have a clear and definite consciousness of what to do, we did not have a guiding principle and a lasting, consistent system. We acted by the spur of the moment impulses, we hesitated, fell sideways, half-blindly touching the ground under our feet. We have not recognized and often overestimated our capacity, we have not realized the magnitude of the difficulties, we have ignored the opposing forces and we have been negligent to the dangers that threaten us. We were abrupt where extreme caution was needed and indecisive where we should have been abrupt. We have not been able to distinguish the state from the party and we have introduced party mentality in the running of the state affairs. We were not statesmen.”

We share this quote to show the timeliness of Kajaznuni’s statements. The words of this pioneer of statesman thinking were discredited as “the delusions of a mad old man” instead of being used to educate impartial and unimpeded minds and patriotic generations. His request was ignored: “Please, be a little patient and try to approach the issues with an unhindered mindset, something that is not so easy for people who live a partisan life and think partisan.” Why? Because,” as he states in his report to his partisan friends, “you love the tool more than the work.”

The history of our recent past, both in the Diaspora and in Armenia (since independence), actually proves that if the different factions of our nation had loved the work more than the tool, we would have spared a lot of crises and lost opportunities, fratricidal crimes, church chasm, etc. Instead, we would have had a more united and constructive community, a more prosperous Armenia and Diaspora, and a stronger statehood.

Unfortunately, the atmosphere described by Kajaznuni prevails today. State/national interests are sacrificed for party/sectary interests and as a nation we all suffer. The need for an unselfish and impartial approach, which we have always emphasized in our articles, is absent from public discussions where the mob mentality rules. It was with this approach in mind that we penned our article entitled “Sardarapat and Batumi, Kelbajar and ...” published in Massis Weekly on May 15, 1993, where we wrote: “If those who descended from the heights of Sardarapat to the depth of Batumi have learned their lessons from history, they must seek caution in their expressions instead of inciting passions with demagoguery. They should support the current government, so that together, as a nation, we can prevent the recurrence of Batumi. That will enable us to stay on the heights of Kelbajar. That will enable us to continue the Victory March of our modern-day liberation struggle.” Alas!

It is also worth quoting the following statement of Commander Vazgen Sargsyan. “I am afraid of the indifference in our society to possible

military-political complications. You need to sober up, there are serious surprises ahead. I am afraid of the opposition’s hatred of the army. It is necessary to sober up; this is also the army that protects you and your children. I am afraid of the dwindling attention of the authorities to army building. It is necessary to sober up; the war is not over yet. Finally, I am afraid of all those who are not afraid – indifferent, adventurous, all feasible “saviors of the people.”

What we are left with after November 10, 2020 is less than what we had when on February 20, 1988 the leadership of the Nagorno Karabakh Autonomous Region (NKAOR) submitted an application to transfer the territory from Azerbaijan to Armenia. Since then we have witnessed a series of dazzling developments: The collapse of the Soviet Union and the independence of the constituent republics, including Armenia; The outbreak of the Artsakh war, which after the initial nonsuccess, was crowned with a glorious victory with the liberation of the seven territories surrounding the Nagorno-Karabakh Autonomous Region and the independence of Artsakh. The international community did not accept our achievements and demanded the return of those territories to Azerbaijan. We, intoxicated by our successes, began to speak out about the liberation of Nakhichevan, Javakhk, and even Western Armenia. When those who gave us victory advocated sobriety, we labeled them as traitors, forced one to resign and assassinated the other. We excluded Artsakh from the

negotiating table, sold Armenia in a “property for debt” deal and looted the rest. In the face of the enemy’s preparations for war, we built private castles and neglected to arm the army as the guarantor of our victory and collective security. We entrusted our defense to those whom we sold Armenia, despite the fact that they also were demanding us to return the territories. And the premonition of the victor came true. Instead of “not an inch,” we lost our achievements of the first half of the 90s and more. The fear of Commander Vazgen Sargsyan also came true: “the Armenian people have achieved a national feat in the last 7-8 years, and it will be extremely painful and fatal if we suddenly lose what has been achieved through bloodshed and struggle due to misunderstandings, mistrust and disunity.”

We chose the title “The Artsakh Question and the Statehood of Armenia” to emphasize once again the inseparability of the two. We emphasize that the Artsakh issue should not be exploited to seize power in Armenia, which in turn harms the strengthening of Armenia’s statehood. Where have we come from the national heroic achievements of the 90s? Regretfully, the drubbing of Batumi after the victory of Sardarapat and the subjugation of December 2 after the declaration of independence on May 28 were repeated. With regards to the Artsakh issue, we have retreated from an independent republic to the “Volsky version.” With regards to the statehood of Armenia, we are currently engaged in the search for traitors.

But we are not pessimistic.

Pashinyan: The Priority Today

Continued from page 1

unfortunately, it depends not only on us,” PM Pashinyan said.

According to him, the main goal today is to build the future.

“But before that, we must return the bodies of our victims, pay our respects to them, return our captives, we must find the boys who may be sheltered somewhere in the war zone. We must ensure the smooth operation of the Lachin corridor, we must ensure the return of the people of Artsakh, we must resolve the most urgent and tense border issues, around which new noise may arise, but we must cross that road,” the PM said.

Pashinyan lashed out at his political opponents who are remnants of the former regime, saying they want to “spread chaos” in Armenia in a bid to oust him from power in the aftermath of the war in Nagorno-Karabakh.

Pashinyan insisted that most Ar-

menians continue to support him and his government despite Azerbaijan’s victory in the war stopped by a Russian-brokered ceasefire on November 10.

“In Armenia and outside it, there are people and groups who are trying to create a semblance of anarchy and spread chaos in our country,” he said in his televised address to the nation. “They want to bring the war into Armenia and, using assault rifles and criminal groups, leave the country in a state of free-fall in order to ensure their return [to power] as saviors.

“I want to state clearly and unequivocally that we will not allow that to happen. Not because we are clinging to power but because the people do not want that.”

“Yes, the people have questions and are sometimes bitter and angry, sometimes disappointed and sometimes hopeless. But I see in all this the people’s trust [in the government] and want to thank the people for that trust,” added Pashinyan.

Homenmen Toy Drive For Artsakh

Continued from page 1

Kojababian.

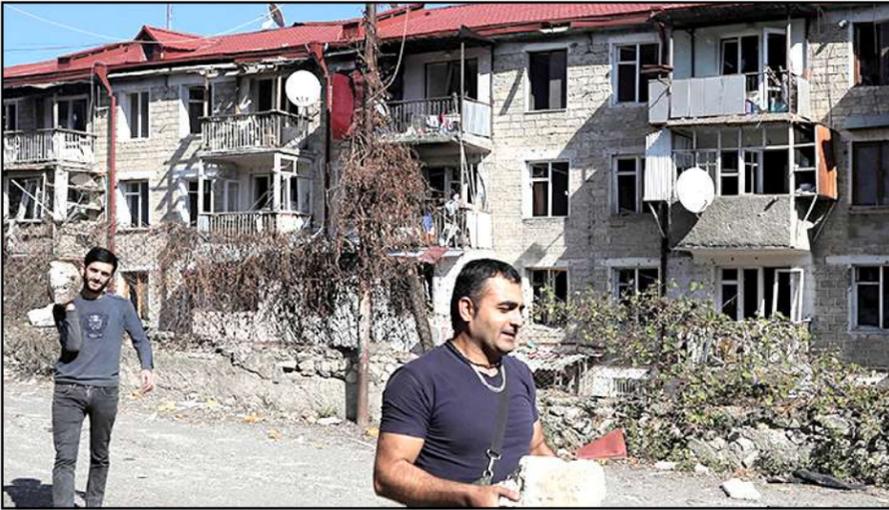
“The very least we can do as Diaspora Armenians is help our brothers and sisters during this dire humanitarian crisis. We hope that these toys that were donated by generous community members will uplift the spirits of the children in Artsakh and restore a sense of calm and normalcy during these uncertain times,” he

added.

Kojababian also thanked the Armenian Educational Benevolent Union in Pasadena and Mission Wine and Spirits in Glendale where the two-day toy drive was held.

Large boxes of toys were packed up and will be flown in to Armenia and distributed to children in Artsakh within the next two weeks. For more information, or to donate toys or clothing, please contact 818-324-0574.

Aurora Humanitarian Initiative Providing Direct Assistance to the People of Artsakh

The global Aurora Humanitarian Initiative continues to provide direct assistance to the people of Artsakh affected by the war who are now in Artsakh and Armenia. Twenty direct aid projects have already been confirmed, with a total budget of AMD 102 million (\$200,000). The projects are implemented in partnership with charities and non-governmental and governmental organizations working locally. Applications are being accepted at info@auroraprize.com.

Aurora has also announced its basic principles of working in this area and the launch of a new stage of international fundraising under the auspices of #AraratChallenge.

In addition to financial requests as well as donations, applications are also being accepted for the provision of or the demand in volunteer and specialist assistance. On Tuesday, December 1, the first list of volunteer projects will be announced.

The list of confirmed projects financed by Aurora can be found below:

Urgent humanitarian aid to families and children

Assisting in resettlement of displaced persons from Shushi in Stepanakert and other Artsakh localities (in cooperation with the Shushi "Narekatsi" Art Union and the "HrantMatevosyan" Foundation) – \$12,500 (AMD 6.4 million)

Providing urgent humanitarian assistance to the population of 7 villages in Martakert Province (Nor Maraga, Nor Aygestan, Nor Seysulan, Nor Karmrahan, Nor Haykajur, Nor Jraber, Hovtashen) – \$10,000 (AMD 5.1 million)

Providing 1,000 bedding sets to the temporarily displaced people from Artsakh relocated to Armenia – \$12,700 (AMD 6.5 million)

Making 500 warm jackets for the people of Artsakh at the Stepanakert Clothing Factory – \$12,000 (AMD 6.1 million)

Humanitarian aid program assistance for 600 Artsakh families affected by the war (in cooperation with the Bari Mama Foundation) – \$10,000 (AMD 5.1 million)

Purchasing 200 heaters for temporarily displaced Artsakh families – \$2,500 (AMD 1.3 million)

Healthcare services

Assisting in the repair of X-ray equipment of the Republican Hospital of Stepanakert – \$10,500 (AMD 5.4 million)

Assisting the Traveling Doctors of Armenia Foundation in organizing at-home medical services for the wounded (with limited mobility) in the hard-to-reach regions of Artsakh and Armenia. – \$10,000 (AMD 5.1 million)

Contributing to the acquisition of ambulances for Artsakh (in cooperation with the Support Our Heroes Foundation) – \$20,000 (AMD 10.2 million)

Purchasing vital medication for senior citizens residing in Artsakh (in cooperation with the Miasin Foundation) – \$2,000 (AMD 1.0 million)

Purchasing 55 folding beds for the forcibly displaced people from Artsakh (in cooperation with the VIVA Foundation) – \$3,000 (AMD 1.5 million)

Restoration; equipment

Assisting in restoring secondary school #1 in Martakert (in cooperation with the Artsakh Ministry of Education). – \$20,000 (AMD 10.2 million)

Assisting the Martuni City Administration in restoring school #2 named after Mesrop Mashtots hit by aerial bombardment – \$20,000 (AMD 10.2 million)

Assistance in founding a bakery in Stepanakert for the purpose of free distribution of bread for 6 months and for providing new jobs (in cooperation with Tikoony Initiative Group) – \$10,000 (AMD 5.1 million)

Contributing to the fitting out of temporary shelters in Stepanakert for the displaced people from Artsakh – \$10,000 (AMD 5.1 million)

Assisting the Stepanakert City Administration in restoring local civil infrastructure – \$10,000 (AMD 5.1 million)

Food

Contributing to providing meals for 166 people currently housed in Sevan, Dilijan, Yerevan for 15 days (in cooperation with the Victory-2020 Foundation) – \$10,000 (AMD 5.1 million)

Contributing to providing meals for 65 children and adults from Artsakh currently housed in the "Holy Mother of Armenia" Catholic Center (Gyumri) for 30 days – \$9,750 (AMD 5.0 million)

Essentials

Purchasing essentials for 200 Artsakh families temporarily relocated to Armenia (in cooperation with the "House of Hope" Foundation) – \$3,000 (AMD 1.5 million)

Providing 50 kits with essentials to the children forced to relocate from Artsakh to Armenia (in cooperation with Global Shapers) – \$2,050 (AMD 1.05 million)

Society for Armenian Studies (SAS) Elects New Officer for 2021

FRESNO —The Society for Armenian Studies (SAS) Executive Council held a meeting on November 11, 2020 to choose its new Executive officers for 2021. Bedross Der Matossian (University of Nebraska-Lincoln) was re-elected as SAS President. Also elected were Vice-President Dzovinar Derderian (American University of Armenia); Secretary Nora Lessersohn (University College London); Treasurer Barlow Der Mugrdchian (California State University, Fresno); and advisors Vartan Matiossian (Executive Director of the Eastern Prelacy), Christopher Sheklian (Zohrab Information Center) and Varak Ketsemanian (Princeton University). Tamar Boyadjian (Michigan State University), the editor of the Journal of the Society for Armenian Studies (JSAS), serves as an ex-officio officer.

On behalf of the SAS, Der Matossian thanked outgoing Vice-President Alison Vacca (University of Tennessee-Knoxville) for her work in advancing the mission of SAS.

"It is a great honor to have been re-elected as the President of the SAS," stated Der Matossian. "In the past two years we have realized all of the major goals we have set forward beginning in 2018. Our membership has increased by 40%; we have produced 45 interviews in our Podcast Series; we have given more than 15 research grants to Graduate Students in the field; we have published two volumes in the SAS Publication Series; innovative articles have been published in our elec-

tronic journal E-SAS under the editorship of Dzovinar Derderian; and the first volume of the Journal of the Society for Armenian Studies (JSAS) has been published by the prestigious Brill publishing house under the energetic editorship of Tamar Boyadjian."

"The SAS is continuing its academic mission by organizing and co-sponsoring conferences, the largest of which was the SAS 45th anniversary conference dedicated to the Armenian Diaspora which took place at the University of California, Los Angeles in October of 2019. Due to the COVID pandemic, SAS adapted itself to alternative ways of disseminating knowledge through Zoom webinars. As a result of the Artsakh war, SAS is raising awareness about the situation through conferences and symposia. As an academic organization our top priority is to preserve the Armenian cultural heritage of Artsakh. We are currently partnering with different organizations to fulfill this task," added Der Matossian.

The Executive Council would like to engage more members in activities and encourages anyone who is interested in Armenian Studies to contact the Executive Council with suggestions, concerns, and feedback.

The SAS, founded in 1974, is the international professional association representing scholars and teachers in the field of Armenian Studies. The aim of the SAS is to promote the study of Armenian culture and society, including history, language, literature, and social, political, and economic questions.

Menendez, Portman Call for Funding

Continued from page 1

fighting may have stopped, but the damage it caused will continue to cost lives without robust action by the international community."

In addition to requesting robust funding for rehabilitation services in Nagorno-Karabakh, Ranking Member Menendez and Senator Portman also requested the Senate appropriate specific funds for clearing mines and unexploded ordnance, a need that has grown significantly in the wake of the recent violence.

"The United States must continue our longstanding tradition of funding humanitarian aid for those who need it most, like the thousands of ethnic Armenians displaced from their homes or otherwise affected by the violence," the Senators added. "By including the provisions listed above in

the final State, Foreign Operations, and Related Programs appropriations bill, you can help blunt the devastating effects of the recent violence and continue America's proud tradition of humanitarian assistance."

The Armenian Council of America has requested and is actively advocating for \$100 million in emergency humanitarian aid for Armenia be included in the final version of the FY2021 State-Foreign Operations Appropriations Bill.

"We applaud Senators Menendez and Portman for their bipartisan approach to the human rights catastrophe inflicted on the Armenians in the South Caucasus by Turkey and Azerbaijan. Congress must act quickly to defend Armenian democracy from the decay of despotism," stated Taniel Koushajian, Armenian Council of America's Washington D.C. Representative.

Հարցազրույց «Արցախի ժողովուրդի Ինքնորոշման Իրաւունքն Արդար Իրաւունք է եւ Պետք է Պայքարիլ Այդ Իրաւունքին Համար». Զաւէն Խանճեան

«Արեւելք»-ի հարցազրույցը՝ Ամերիկայի Հայ Աւետարանչական Ընկերակցութեան (ԱՀԱԸ) Գործադիր Տնօրէն Զաւէն Խանճեանի հետ.

-Պարոն Խանճեան, 1988 թուականին Վերստի Կոնգրեսի քաղաքացիական իրաւունքներու միջոցով անցաւ եւ ահա այսօր յայտնուած ենք արիւնալի պատերազմի մը մէջ՝ իր բոլոր հետեւանքներով, միւս կողմէն ալ թագաժողովի համաձայնութիւնով կը դիմագրաւուենք: Հանգիստ ու խաղաղ չէ վիճակը մաւ Մերձավոր Արեւելքի հայութեան համար: Ի՞նչ կը կարծէք, 1988 ի վեր, ասիկա մեր ժողովուրդի ամենադժուար շրջանն է:

-Մենք ապագայի մասին չենք կրնանք խօսիլ, սակայն անցեալին գալով, այո, կրնանք ըսել, որ այսօր 1988-էն ի վեր, ամենադժուար պահն է, որ կ'ապրինք:

Զեւով մը երբեմն կուրծքով տարակի կը նմանցնենք մենք զմեզ այս մէկ տարին՝ սկսած անցեալ տարուայ Հոկտեմբերէն՝ լիբանանեան տագնապի սկիզբէն: 2020-ի մարտին, գահաժառնի համաձայնութիւն սկսաւ, անկէ ետք կրկին սուրիական շարունակուող ողբերգութիւնը, Լիբանանի վիճակը ծանրացաւ ապրիլին, մայիսին եւ վերջի վերջոյ օգոստոսին՝ Պէյրութի նաւահանգիստի պայթումէն ետք տագնապը իր գագաթնակէտին հասաւ: Ատկէ առաջ ալ յուլիսին նախորդեց Տաւուշի շրջանի կարծատեւ պատերազմը, Սեպտեմբեր 27-ին ալ ահա այս թուրք-ազերի-ճիհատիստ յարձակումը: Այո, մենք մեր արդի պատմութեան ամենադժուար վիճակի մէջ ենք: Զեմ գիտէր ապագան ի՞նչ պիտի բերէ, բնականաբար, աւելի դժուար վիճակներ ալ կան, որ չեմ ուզեր երեւակայել՝ նկատի ունենալով թուրքի ահաբանող արտաձայնները մեր հայրենիքի նկատմամբ, բայց այսօր ամենադժուարն է: Այս դժուարին վիճակին մէջ անշուշտ, մեզմէ բոլորէս կը պահանջուի զօրակոչի ենթակուած ըլլալ:

հարիւր տարի Արեւմտահայաստանն էր, ա՛յդ երգեցինք, ա՛յդ երկեցինք, եւ անոր փառքն ու կարօտը սնուցեցինք մեր մէջ, եւ ահա այսօր Արցախն է: Կարելի չէ Արցախը թողլքել, Արցախի կորուստը հայրենիքի կորուստն է, Արցախը թողմըն է մեզի պահող՝ Արեւելքէն եւ Արեւմուտքէն: Այնպէս որ պէտք է շարունակել, ամէն ինչ գոհել եւ այդ կամքով եւ վճռակամութեամբ դուրս գալ այս վիճակէն:

Մենք գոհ եւ ուրախ էինք, որ որպէս կազմակերպութիւն, լիբանանեան տագնապի մէջ իսկապէս կարճ միջոցի մը մէջ լաւագոյնը ըրինք՝ հասնելու համար մեր ժողովուրդին, ջանացինք կառուցներու ոչ միայն նորոգութեան, այլ նաեւ՝ հոգիներու նորոգութեան, որպէսզի դուրս գանք այդ վիճակէն եւ խաղաղ կերպով նոր տարեշրջան մը սկսինք մեր վարժարանները, կառուցները, կրթական ցանցը, ինչպէս նաեւ ժողովրդի կեանքը բնականոն դառնայ: Բայց Արցախեան տագնապը մեծ հարուած մըն էր, որ փոխեց մեր առաջնահերթութիւնները, եւ այսօր կեդրոնացած ենք Արցախի վրայ: Առանցքը Արցախն է, եւ մեր բոլոր ուշադրութիւնները հոն դարձուցած ենք: Կը ջանանք մեր կարելին ընել երկկողմանի. թէ՛ օգտակար ըլլալով մեր պետական եւ բնակչային կարողականութեան եւ անշուշտ կը շարունակենք մեր առաքելութիւնը, մարդասիրական մեր բոլոր ծրագիրները, որպէսզի կարողանանք Արցախի եւ այս պարագային հայրենիքի մէջ հասնիլ Արցախէն Հայաստան տեղափոխուած ժողովուրդին՝ ոտքի պահելու համար գանձել: Կը շարունակենք մեր պայքարը՝ ուղղուելով յաղթանակ եւ վերադարձ դէպքի երկիր, որ այս պարագային Արցախն է: Երկիրը մեզի համար

Նշեցիք Արցախէն Հայաստան եկածներու մասին. մօտ կը տեսնէ՞ք Արցախ անոնց վերադարձը:

-Մեր սրտագին փափաքն է, ոչ միայն փափաքն է, այլեւ արդէն հաւաքական աշխատանքն է, հաւաքական ծառայութիւնն է ամէն կողմանէ, որ այս ամէնը կարճ տեւէ, եւ արցախցիները տուն վերադառնան: Երբէք չենք ուզէր, որ 1915-ը կրկնուի, կամ 1988-ը (Սումկայիթ), ու 1990-ը (Պաքու) կրկնուին: Մենք ուրիշ անհրաժեշտութիւններու ցանկացող չենք, արդար իրաւունքներու ետեւէն ենք, եւ 1988-էն ի վեր իրաւունքներէն ամենաարդարը Արցախի ժողովուրդի ինքնորոշման իրաւունքն է: Բան մըն է, որ այսօր՝ 2020 թուականին, դժբախտաբար, մենք այսպէս պատերազմով կրնանք պարտադրել, բայց ես կը հաւատամ, որ կը պարտադրենք եւ անկէ ետք, անշուշտ, նորէն կ'անցնինք վերականգնումի, վերաշինութեան փուլին: Այս վերջինները, անշուշտ, տարբեր հանգրուան մըն են, մենք, որպէս հայեր ատոր մասնագէտը դարձած ենք:

-Տխուր լուրերը չե՞նք վիատեցնել. գոհերու, աւերներու, քանդուած լուրերը շատ են:

-Զարմար ըսեմ, որ կը վատեցնեն, այլ՝ կը նեղացնեն: Անկասկած, կը նեղացնեն: Հիմա մենք քանդուածով մտահոգուած չենք, որովհետեւ պիտի կառուցենք, վերակառուցենք: Տարածքներու կորուստը, բնականաբար, վտանգաւոր է, այդ է, որ նեղութիւն կը պատճառէ: Մենք պիտի կեդրոնանանք դրականին վրայ: Մի քանի կարեւոր վիճակներ կան, որ մենք պէտք է ունենանք, որպէսզի գոնէ, Արցախի ժողովուրդի ինքնորոշման իրաւունքն ունենանք: Առաջինը՝ կամքն է: Ես կը կարծեմ՝ բոլորս կամք ունինք, բոլորս՝ միասնաբար, հայրենիքի, Արցախի ժողովուրդը, սփիւռքն այսօր ունի ա՛յդ կամքը՝ մղելու այս պատերազմը, որ պահենք մենք Արցախը:

Երկրորդ՝ վճռակամութիւնն է: Վճռակամութիւնը կը զգանք ամէն վայրկեան, ամէն կողմէ եւ կը տեսնենք բարձրադասակ կոչերը՝ հաստատ մնալու մեր ուզած, մեր պահանջած արդար իրաւունքին: Ես կը տեսնեմ այդ վճռակամութիւնը, մէկը տեղի չի տար, մէկը չ'ընկրկիր, մէկը ընկրկում չ'ապրիր:

Եւ երրորդ՝ գոհողութիւնը: Զոհողութեան ոգին կայ կրկին, ոմանք՝ նիւթակաշով, ոմանք՝ իրենց կեանքով, արդէն կը տեսնենք նոր սերնդի հազարը անցնող երիտասարդներու գոհողութիւնը, անոնց արեան մղումը: Այս երեքը՝ կամքը, վճռակամութիւնը եւ գոհողութիւնը մեզ կը խրախուսեն, եւ աւելի զօրաւոր կը կշռեն մեր լաւատեսութիւնը, խրախուսանքը, քան թէ դժուար լուրերը ընկալելու նեղութիւնը:

-Զեր կազմակերպութիւնը նոյնպէս առաջին օրէն կը գործէ: Առանձին կը գործէք, թե՛ «Հայաստան» Համահայկական հիմնադրամի ճամբով:

-Անշուշտ, համահայկական ուղին, «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամի միջոցաւ, իր նպատակին հասնելու համար, քաջալերական է, գնահատելի է, եւ ես ուրախ եմ, որ որոշ չափով նոր ընթացքով կ'ընթանայ այն: Մենք աննկատ չենք թողուր կարելիութիւնը՝ մեր նման առաքելութիւններ ունեցող զանազան կազմակերպութիւններու հետ միասնաբար այս բեռը վերցնելու: Այդ առումով ալ ծրագիրներ մշակենք, ինչը կարեւոր է, քանի որ հաւաքական աշխատանքը միշտ աւելի արդիւնաբեր է: Սակայն մեր ներկայութիւնը Հայաստանի մէջ մի քանի ամսուայ կամ մի քանի տարուայ ներկայութիւնն է. 1988-էն ի վեր Աւետարանչական հայրենի հողին վրայ է, մենք արդէն ունինք հսկայական տարեկան պիւտճէ, հսկայական ծառայութիւններու ծրագիր եւ առաքելութիւն: Այդ բոլորը պահելուն գուզահեռ առաւելապէս այսօր կը կեդրոնանանք Արցախէն տեղափոխուած մեր ժողովուրդին վրայ: Մենք գիտակից ենք, որ ամենակարեւոր սերունդը մեզի համար մեր մանուկներն ու պատանիներն են, Արցախէն Հայաստան եկող զանազաններու մէջ անոնք են: Մշակած ենք ծրագիր մը եւ կը ջանանք գիտնալ, թէ ո՞ւր կը գտնուին մեր այս մանուկները, պատանիները, կը ցանկազրենք գանձել, որպէսզի անոնց պէտքերուն հասնինք:

Ուստի, երկու ուղղութեամբ ալ կ'ընթանանք՝ ձեռք ձեռքի: Որքան որ չաջողութեան լուր տեսնենք, կը ջանանք միասնաբար աշխատիլ քոյր կազմակերպութիւններու հետ, առանց սակայն, մեր ուղիէն դուրս գալու, որովհետեւ մեր ծրագիրներն արդէն մեր երկարատեւ շրջանի առաքելութեան մաս կը կազմեն:

-Խօսեցաք մանուկներու մասին. մանուկներու տեղահանութիւնը, անոնց գրկուիլը մանկական աշխարհէն, դպրոցներէն, մանկապարտեզներէն եւ անոնց վերապրած սարսափը այսօր մասնագետներ կը դիտարկեն իբրեւ մանուկներու իրաւունքներու ոտնահարում, բան կը, որուն հանդէպ անտարբեր է աշխարհը: Առիւսարակ, այս հարցերուն առընթեր աշխարհի լուրթեան, անտարբերութեան

մասին շատ կը խօսի: Ձեր կարծիքով, ո՞րն է աշխարհի այսօրուայ մտան կեցուածքի պատճառը:

-Աշխարհը վերջին մի քանի տասնամեակներուն իր կարգ ու կանոնը կորսնցուցած է: Երկրորդ Համաշխարհային պատերազմի աւարտէն ի վեր Միացեալ Ազգերու կազմակերպութիւն մը կար, գոյութիւն ունէր, եւ աշխարհի հարցերը հոն տարուելով ընդհանրապէս, որոշ չափով՝ բարուք, ոչ բարուք լուծում մը կը գտնէին: Ժամանակի ընթացքին ՄԱԿ-ի օրինական ուժը, զօրութիւնը, պարտաւորութիւնները բոլորը չքացան, օղջնդեցան, անուժ, ակուայ չունեցող կազմակերպութիւն մը դարձած է: Անոր ամենացայտուն օրինակները պաղեստինեան խնդրին մէջ ալ կ'երեւին. Անկէ ետք կը տեսնենք, թէ ինչպէս նուազագոյնը տասը տարի է՝ Թուրքիան ապրիլի կերպով իր բոլոր դրացի երկիրներուն հետ պատերազմի, կռիւի մէջ է, խնդրի մէջ է, հաշտ չէ ամէն կողմանէ եւ ամէն անօրինական միջոց կը գործադրէ՝ տարածուելու, նոր երազներ սնուցանելու կայսերական, օսմանեան ծրագիրներ իրականացնելու համար: Այս բոլորը շատ ցաւալի է, եւ ընդհանրապէս, մեր երկիրն ալ՝ Միացեալ Նահանգները վերջին շրջանին այդպէս դարձած է, վերջին չորս տարիներու ընթացքին մենք ալ ընդհանրապէս, միջազգային օրէնքներ ոտնակոխող երկիր մը դարձանք: Եւ երբ կարգ ու կանոն չկայ, անօրինակութեան մէջ մարդիկ ալ աւելի կը կեդրոնանան իրենց անմիջական կարիքներուն, եւ այս պարագային՝ նիւթական եւ շոշափելի պէտքերու վրայ: Մարդիկ նիւթապաշտ դարձած են, երկիրներ նիւթապաշտ դարձած են, ամէն կողմ նիւթապաշտ դարձած է եւ ամէն մէկը ինքն իր պատեանին մէջ է, ինք իր շահերուն նայելով որեւէ մէկ ձեռով հետաքրքրուած չէ ուրիշին դժուարութիւններով: Անոր օրինակը տեսանք մօտ տասը տարի Սուրիոյ մէջ, Լիբանանի մէջ այսօր այդպէս է եւ ամենացայտուն օրինակն այսօր Արցախն է: Կրկնեմ, որ Արցախի ինքնորոշման իրաւունքը պէտք է ճանչցուի. Աշխարհը նման տագնապներու լուծման վերաբերեալ տասնեակ օրինակներ ունի՝ Քոսովոն մեծագոյն օրինակն է, որու հիման վրայ աշխարհը կրնայ օրինականացնել Արցախի ժողովուրդի ինքնորոշման իրաւունքը: Ուրիշ օրինակներ ալ կան՝ Էրիթրեան բաժնուեցաւ Եթովպիային եւ անկախացաւ, ինքնորոշման իրաւունքով, Հարաւային Սուտանը նոյն ձեռով եւ այլն: Ինչո՞ւ մենք՝ ոչ: Հոս ալ մենք դեր ունինք կատարելիք որպէս կազմակերպութիւն եւ որպէս ժողովուրդ: Այսօր, գոնէ պատերազմի սկիզբէն ի վեր կը ջանանք ամերիկացի ժողովուրդին բացատրել եւ ներկայացնել մեր վիճակը: Ամերիկացի ժողովուրդը բարի է, անոր մօտեցումն ընդհանրապէս, բարեմիտ է, բայց անտեղեկ է: Այն, ինչ որ կը սնուցուի հեռատեսիլի էջերէն, պատաններէն, միայն այդ է, որ կը հետաքրքրէ անոր, եւ մենք հոն չենք: Բայց մենք կը ջանանք եկեղեցական ցանցով մօտենալ ամերիկեան զանազան եկեղեցիներու

Գրախօսական «Ներաշխարհիս Պրիսմակէն»

Մատեան՝ Յօրինուած Բեղուն Գրչով Եւ Երկնային Շունչով

ԵՐՈՒԱՆԴ ԱԶՍԵԱՆ

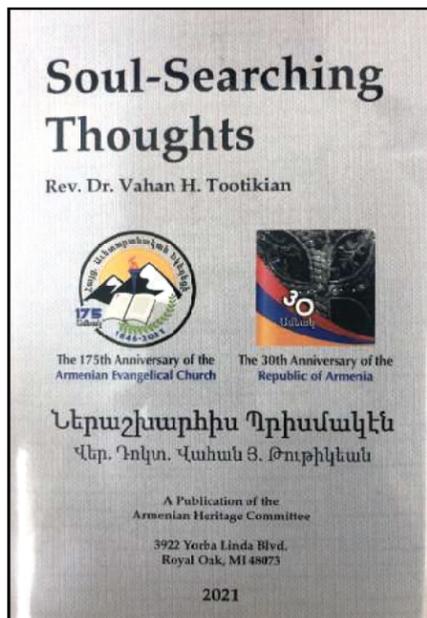
Մարդ անհատը կը մտնէ աշխարհի թատերաբեմի վրայ ակամայ ու կը մեկնի ակամայ. այդ մուտքին եւ ելքին միջեւ գոյութիւն ունեցող տարածութիւնը կեանքն է որ կը ձեւաւորուի եւ իմաստ կը ստանայ անհատին կամքով ու գիտակցութեամբ: Վեր. Դոկտ. Վահան Թութիկեան այդ տարածութեան իւրաքանչիւր բաժինը, վայրկեանը օգտագործած ու վերածած է արժէքի: Ան իր հովուական ու վարչական պատասխանատուութիւններէն անդին իր ժամանակը խտացուցած է եւ արժեւորած իր գրութիւններով: Այլապէս, ինչպէս կարելի է երեւակայել որ հանդէս գար իր 44րդ հատորին հրատարակութեամբ:

Անդրադառնալէ առաջ այս ոգեշնչող հատորի բովանդակութեան, ինծի համար անդիմադրելի փորձութիւն է չպատմել իմ առաջին հանդիպումս հեղինակին հետ: 1963ին Գահիրէ կ'այցելէր Ամենայն Հայոց հայրապետ Վազգէն Ա. ողջոյնի հանդիսութեան մը ընթացքին խօսողներէն մէկն էր երիտասարդ հովիւր տեղուոյն աւետարանական համայնքին: Այդ անյաւակնոտ երիտասարդը անգամ մը որ բացաւ իր բերանը՝ մեր մայրենին մեղրածոր սկսաւ հոսիլ: Անոր ջերմեռանդ հաւատքը, բուռն հայրենասիրութիւնը, խօսքին քաղցրութիւնը պահ մը մաքնիսացուցին սրահը. աչքս վեր բարձրացնելով կ'ողջէի հաւատալ որ այդ խօսք-աղօթքը արդեօք երկինքէն վար պիտի չբերէ՞ր հրեշտակները...:

Այդ տպաւորութիւնը միշտ քանդակուած է իմ միտքիս մէջ եւ ամէն անգամ որ կ'իմանամ խօսք մը Պատուելիէն, քարոզ մը կամ գրութիւն մը՝ այդ բոլորը կը շրջանակուին իմ առաջին տպաւորութեան լուսապսակով: Ու զարմանալի չէ որ այսօր այդ մտապատկերով ալ կը բանամ Թութիկեանի 44րդ հատորին առաջին էջերը: Գիրքը կը կոչուի «Ներաշխարհիս պրիսմակէն» եւ ունի 46 գրութիւններ որոնցմէ 29 անգլերէնով եւ 17 հայերէնով: Ի դէպ որ քան փայլուն է հեղինակին լեզուն հայերէնով, նոյնքան նաեւ սահուն է անգլերէնով:

Թէեւ հատորը չունի ստորաբաժանումներ, սակայն կարելի է զայն բաժիններու վերածել նիւթերու բովանդակութեան թելադրութեամբ. այսպէս, պատմական, տօնական, սուրբ գրային եւ խրատական.

Պատմական - Առաջինը կարելի է նկատել Հայաստանի անկախացման 30րդ տարեդարձը որ կը գուզադիպի 2021ի Սեպտեմբեր 21ին: Հեղինակը այդ առիթով կ'անդրադառնայ ոչ միայն մեր երրորդ հանրապետութեան իրագործումներուն այլ ան կ'ուրուագծէ մինչեւ այդ անկախութեան հանգրուանը հայ ժողովուրդի դիմադրաւած մարտահրաւէրներն ու

դիւցազնամարտերը: Պատմական միւս նիւթերը կ'անդրադառնան Սեւրի դաշնագրի հարիւրամեակին, հայկական դատին եւ այլ պատմական անցքերու, ակադեմիական վերլուծումներով: Վերջապահութեան ան կ'անդրադառնայ հայրենիքի պարգեւած արդար հպարտութեան:

Տօնական - Ամէնէն դժուար խնդիրը ընթացիկ տօներու նոր իմաստ մը տալն է. խմբագիրներ ու քարոզիչներ երբ կ'անդրադառնան այդ հանդիսաւոր հանգրուաններուն, ընդհանրապէս կ'օգտագործեն հասարակ տեղիք բացատրութիւններ ու եզրեր. սակայն մեր հեղինակը յաջողած է գրեթէ բոլոր պարագաներուն-Ս. Մնունդ, Զատիկ, Աշխատանքի Օր թէ այլ տօն՝ նոր խօսք ըսել եւ իր սեփական մեկնաբանութիւնը ընծայել: Օրինակ, անդրադառնալով Նոր Տարուան ան չորս բաժանումներու կը վերածէ առիթը-յետադարձ հայեացք, ներքին ինքնամփոփում, նայիլ դէպի առաջ եւ վերջապէս՝ դէպի երկինք, «քանի միայն ինք՝ Աստուած գիտէ թէ՛ ինչ պիտի բերէ ապագան»:

Սուրբ Գրային - Ամէնէն ընդարձակ բաժինը Աստուածաշունչէն ընտրուած նիւթերն են եւ բնականաբար օգտագործուած են իբրեւ քարոզ՝ կիրակնօրեայ պաշտամունքի ընթացքին: Այստեղ եւս հեղինակը գիտէ աստուածաշնչային խօսքը վերածել ապրումի, կեանքի այժմէական ճշմարտութեան, վերծանելով Աւետարանի խօսքը մեր առօրեայ ապրումներով: Հրաշալի օրինակ մըն է Յիսուսի կեանքը ուր հեղինակը իմաստասիրական խաղերով վեր կ'առնէ «ոչ»ի եւ «այո»ի հակադրութիւնը եւ կը յայտնէ թէ ամէն «ոչ»ի մէջ անպայման «այո» մը գոյութիւն ունի:

Ուրիշ տեղ մը անդրադառնալով ամերիկեան կեանքի մէջ ընդհանրացած յաջողելու մղձաւանջին՝ ան դարձեալ կ'անդրադառնայ Քրիստոսի կեանքին, անոր կրած հալածանքներուն եւ, ի վերջոյ անոր խաչելութեան. այսինքն թէ այսօրուան չափանիշերով ամբողջական ձախողութիւն մը պիտի

սեպուէր Յիսուսի կեանքը, սակայն, անոր հրաշափառ Յարութիւնն ու մարդոց ընծայած փրկագործութիւնը ամէն չափանիշով, տիեզերական համեմատութիւններով յաջողութիւն մըն է:

Խրատական, իմաստասիրական - Այս բաժինը հարուստ է Սուրբ Գրային դէպքերը, առակներն ու իմաստուն ասոյթները այժմէական կեանքի բերելով: Օրինակ, «խոնարհութեան» բաժնին մէջ թէեւ կ'անդրադառնայ Քրիստոսի անձին խոնարհութեան սակայն զայն կը զօղէ գրական յատուկ դէպքերու. այս պարագային՝ Վիթթոր Հիւկոյի եւ Լամարթինի մասին ուր երկու անուանի գրողները կը խոնարհին իրարու հանձարին դիմաց, մարդկութեան տալով օրինակելի դաս մը խոնարհութեան, եւ գրողը կ'աւարտէ իր խօսքը մէջբերումով մը, Քրիստոսի Մայր Մարիամին մասին ըսելով՝ «Իր բազուկով Ան գորութիւն ցոյց տուաւ, ոչնցացուց հպարտները ... գահազրկեց արձանները եւ բարձրացուց խոնարհները» (Ղուկ. 1.51-52):

Վեր. Թութիկեան, ինչպէս այս հատորին, նոյնպէս այլ առիթներով անդրադարձած է Հայ Աւետարանական շարժումին ու եկեղեցիի կազմութեան եւ ան յստակօրէն պարզած է այն պատմական տուեալները որոնց տրամաբանութիւնը առաջնորդեց հայ Աւետարանական շարժումի ծագման: Վեր. Թութիկեան պարզ բացատրութեամբ կու տայ բնութագրումը քրիստոնեայ անհատին ըսելով՝ քրիստոնեաները քաղաքացիներն են երկու աշխարհներու-երկինքի եւ երկրի-եւ անոնք պէտք է շարունակաբար բնակին երկուքին մէջ: Քրիստոնեայ դառնալը մեզ չի պաշտպաներ այն վտանգներէն որոնք յատուկ են երկրաբնականներուն:

Ուրիշ տեղ մը այլ ուսանելի բնութագրումով կը ներկայացնէ քրիստոնէութեան իմաստը, զայն ուղղակիօրէն առնչելով մարդու առօրեային-այսպէս - «Քրիստոնէութիւնը կը սկսի պաշտամունքի խորանէն եւ կը կենսագործուի իրական կեանքի մէջ: Ան ճշմարտութիւն կը դառնայ երբ դուրս կ'ելլէ եկեղեցուց պատերէն»:

Բացի այն նախապաշարուածներէն թէ աւետարանական շարժումը օտարամուտ տարր մըն է

հայ կեանքին մէջ, գոյութիւն ունինաեւ այլ նախապաշարուած մը թէ՛ Աւետարանական եկեղեցուց պատկանող հայ անհատը հեռու կը մնայ հայրենասիրութենէ եւ ազգասիրութենէ: Դիտելով հայ Աւետարանական եկեղեցուց ծառայութիւններն ու օժանդակութիւնները Հայաստանին-յատկապէս վերջին անկախացումէն ի վեր-կը հաստատենք թէ այդ եկեղեցուց առաքելութեան մէջ իր իւրապատու տեղը ունի հայրենիքը: Իսկ անհատ աւետարանականներ եւս իրենց կեանքով ու գործով ապացոյց տուած են իրենց ազգասիրութեան:

Այս օրերուն երբ կարգ մը մարդիկ կը փորձեն ներկայացնել եկեղեցին միայն իբրեւ անհատի հոգիի փրկութեան ճանապարհ-անջատելով զայն իր աւանդական ազգային նկարագրէն եւ հույսէն-անդին, Աւետարանական հովիւ Վեր. Թութիկեան կը գրէ - «Իմ ներշնչումներս կը բխին իմ քրիստոնէական հաւատքի ակունքներէն, ինչպէս նաեւ իմ ազգային հաւատամքէն»:

Իսկ գալով հայրենիքին, անոր համար շօշափելի իրականութիւն մըն է ան իր «Գործնական հայրենասիրութիւն» վերնագրուած յօդուածին մէջ, ուր կ'ըսէ - «Ժամանակն է որ իւրաքանչիւր հայ անդրադառնայ թէ Հայաստանը վերացականօրէն պէտք է սիրուի ... ճշմարիտ հայրենասէրը կարող է անփոյթ եւ անտարբեր կենալ, երբ գիտէ թէ իր հայրենակիցները կը տառապին»: Հեղինակին հայրենասիրութիւնը եւ ազգային բուռն գագսումները կը դրսեւորուին բազմաթիւ այն էջերուն մէջ եւ կու գան վկայելու անոր դաւանանքը՝ ազգասիրական բնութագրին մասին:

Կարգալով այս հատորը ընթացողը ոչ միայն պիտի ամրապնդուի իր քրիստոնէական հաւատամքին մէջ, այլ պիտի անդրադառնայ թէ կրօնքը որքանով արտապատկութիւն կը գտնէ առօրեայ կեանքին մէջ եւ թէ հաւատքը հաստ գիրքերու սահմանուած ճշմարտութիւն մըն է այլ մարդու առօրեայ կենցաղին ցոլացումը: Հատորի բովանդակութեան հետ պէտք է վայելել նաեւ մայրենի քաղցրութիւնը, ինչպէս նաեւ անգլերէն լեզուի ճկունութիւնը:

ՄԱՍԻՍ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՏՐՈՆ

Yes, I wish to subscribe to Massis Weekly

Enclosed a check for (one year)

* \$50,00 * \$100,00 (first class) for USA

\$ 125,00 (Air Mail) for Canada.

\$ 250,00 (Air Mail) Overseas.

Name: -----

Address: -----

City: ----- State: ----- Zip Code: -----

Country: -----

Tel: ----- Email: -----

Նոր Գիրքեր

Շնորհակալութեամբ ստացանք Վեր. Դոկտ. Վահան Թութիկեանի «Ներաշխարհիս Պրիսմակէն» երկլեզուեայ հատորը նուիրած հայ Աւետարանական համայնքի 175-ամեակին եւ Հայաստանի Հանրապետութեան 30-ամեակին:

Վախճանման 82-րդ Տարելից S.S. Խորեն Ա. Կաթողիկոսի Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին Պատանդ Եւ Թիրախ Զակակրօն Խորհրդային Միութեան (1930-1945)

«Անցկացնելով գաղտնի որոշում այն մասին, որ թանկարժէք իրեղենի գրաւուրը եւ մայրավանքերի ու եկեղեցիների կալուածները գրաւուրէն անխնայ վճռակամութեամբ, անպայմանօրէն, ամենակարճ ժամկետում՝ կանգ չառնելով ոչ մի բանի առջեւ»

ԼԵՆԻՆԻ ԳՐԱՍԱՆԱԳԻՐ ՄԱՐՏ 19, 1922

ԴՊԿՏՈՐ ԶԱԻԷՆ Ա. ԲՅՆՅ. ԱՐՁՈՒՄԱՆԵԱՆ

Դժնդակ Տարիներ

Խորեն Ա. Մուրատբեկեան Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս կ'ընտրուէր 1932 Նոյեմբեր 12-ին եւ կը գահակալէր վեց կարճ տարիներ, մինչեւ իր եղբրական նահատակութիւնը 82 տարիներ առաջ համայնավարներու ձեռքով 1938 թուին: Հայրապետական գահակալութեան իր տարիները եղան Ստալինեան հակակրօն բռնատիրութեան տարիներ՝ Խորհրդային Հայաստանի պետութեան գործակցութեամբ: Ստալինի բռնատիրութեան ներքեւ կը հիւժէր եւ հեզմանքի առարկայ կը դառնար կրօնքն ու եկեղեցին ընդհանրապէս: Անտանելի կացութեան մատնուած էր նաեւ Հայաստանեայց Եկեղեցին՝ սկսեալ Մայր Աթոռէն, եւ սակայն Խորեն Ա. Կաթողիկոսի խոհուն եւ քաջարի իմաստութեան շնորհիւ երեւոյթները երբեմն փրկուեցան, եւ յետագայ պատմաբաններ հիացումով ու գարմանքով հաստատեցին անկարելի նկատուած դրական կարգ մը իրագործումներ, որոնց գլխաւոր դեկավարը եղաւ միայն ինք Ամենայն Հայոց S.S. Խորեն Ա. Կաթողիկոսը:

տալու համար վերջին շրջանին երեւան ելան վաւերագիրներ որոնք մինչեւ Խորհրդային Միութեան տապալումը խստիւ արգիլեալ կը մնային եւ մեծագոյն մասամբ ալ փճացուցած էին: Շուտով, 1994-ին ի լոյս բերուեցան արգիլեալ այդ փաստաթուղթերը, սկսելով «Վաւերագրեր Հայ Եկեղեցու Պատմութեան (1921-1938)» անունով, Հայաստանի կառավարութեան աւրընթեր արխիւային գործերու վարչութեան կողմէ՝ իմբագրութեամբ Սանդրո Բեհբուդեանի: Բեհբուդեանի աչքառու հատորները հետզհետէ լոյս տեսան Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսներու թղթածրար ներով՝ Գէորգ Ե. Խորեն Ա. Գէորգ Զ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոսներու լիակատար վաւերագիրներով, որոնք հիմնովին ճշդեցին, արդարացուցին եւ յայտնաբերեցին առկա բազմաթիւ հարցեր: Հայաստանի պետութեան եւ Սանդրո Բեհբուդեանի հսկայ աշխատանքը մեծապէս գնահատուեցաւ պատմաբաններու կողմէ, ընդ որս նաեւ իմ պատրաստած «Ազգապատում» ի Դ հատորի (Բ Գիրք) հրատարակութեան աւիթով:

Անոնց կողքին կան նաեւ անհատական յիշողութիւններ, դառն եւ իրական, որոնց կարգին նոյն ինքն Խորեն Ա. Մուրատբեկեան Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի եղբրական վախճանումի մասին: Եկեղեցիներ Խորհրդային բռնատիրութեան լուծին տակ հալածուեցան հիմնական սա պատրուակով որ եկեղեցին յետադիմական գաղափարախօսութեամբ արգելք կը հանդիսանար ընկերվարական դրութեան: Իրենց համար եկեղեցին որքան շուտ վերնար մէջտեղէն, այնքան ժողովուրդը կը յառաջդիմէր, որուն դէմ Հայաստանեայց Եկեղեցին պիտի պայքարէր տառապելով եւ տանջուելով: Նպատակն էր հեռացնել մարդը Աստուծմէ, ստեղծելով արժէքներու նոր համակարգ, փոխարինելով քրիստոնէական ուսմունքի բարոյականութիւնը անաստուած եւ անմարդկային հեռանկարներով:

ԼԵՆԻՆԻ ԳՐԱՄԱՆԱԳԻՐ

Թէեւ 1917 թուի հոկտեմբերեան յեղափոխութիւնը եկեղեցին բաժնել որոշած էր պետութենէն,

այդ եւս ոտնակոխ կ'ըլլար, ծաղր ու ծանակի ենթարկելով խղճի ազատութիւն ըսուածը, որ միանգամայն հիմն էր կրօնական զգացմունքի եւ միջազգային հասկացողութեան արժէք կը ներկայացնէր: Վրայ հասաւ Լենինի 1922 Մարտ 19-ի հրամանագիրը, որուն ուժով եկեղեցիներուն եւ եկեղեցականներուն դէմ անարգ եւ անգութ հալածանք ծայր տուած էր, «անցկացնելով գաղտնի որոշում այն մասին որ թանկարժէք իրեղենի գրաւուրը մայրավանքերի, վանքերի եւ եկեղեցիների կալուածները գրաւուէին անխնայ վճռակամութեամբ, անպայմանօրէն, ամենակարճ ժամկետում՝ կանգ չառնելով ոչ մի բանի առջեւ»: Նոյն հրամանագրով կը պարտադրուէր «գնդակահարել յետադէմ հոգեւորականութեան ներկայացուցիչներին»: Այս բոլորը կը կարդանք «Հայրենի եզերք» գրական ամսագրի 1991 թուականի 7-րդ համարին մէջ: Ասոնց արդիւնքն էր տխրահուշակ «Ազատ եկեղեցի» կոչուած շարժումը Գէորգ Ե. Մուրատբեկեան Կաթողիկոսի օրով որ պահ մը ցնցեց Մայր Աթոռը եւ Հայաստանեայց Եկեղեցին:

Հալածանք Խորեն Ա. Կաթողիկոսի Օրով

Խորեն Կաթողիկոսի առաջին տարիներուն հալածանքը հանդէպ Հայ Եկեղեցիին եղաւ բուռն եւ աննախընթաց, մանաւանդ որ հալածողն ու սպաննողը Սովետի կեդրոնի համայնավար կուսակցութեան հլու հանգանդ հայրենի մեր պետութեան կամակատարներն էին: Հայեր էին անոնք որոնք խուժեցին էջմիածին, նեղութեան մատնեցին Կաթողիկոսը, եւ վերջնապէս իր կեանքին սպառնացան:

Այս բոլորին դժբախտ արդիւնքը այն եղաւ որ Հայաստանի վանքերը փակուեցան, գիւղական եկեղեցիները դադրեցան գործելէ, եւ քահանաներուն մեծ մասը բանտարկուեցան եւ կամ աքսորուեցան: Մայր Աթոռ մնացին մի քանի եպիսկոպոսներ որոնք անհնարին զոհողութիւններով պահպանել Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը եւ վարեցին Մայրավանքի ներքին գործերը ամենայն զգուշութեամբ: Այս սուհանդեմ, Մայր Աթոռ մերկացաւ իր կրօնաբոյր եւ պատմական շուքէն, եւ հոն աշխարհիկ տարրն էր որ բռնի բնակութիւն հաստատեց 1914 թուի նորաչին ու փառաւոր վեհարանը զինուորական գունդի բնակավայր դարձնելով:

Մայր Աթոռ մնաց յետին սնանկութեան մէջ, անօգնական, կտրուած սփիւռքի հետ ամէն յարաբերութենէ: Տէր Գալուստ քահանայի վկայութեամբ որ Խորեն վեհափառ Հայրապետին այցի գացած էր Մայր Աթոռ, «երբ մտած է վանքէն ներս, հոն ամայութիւն էր չորս կողմը»: Շաթիր Գեղամին հետ Կաթողիկոսին մօտ երթալով գինք «գունատուած եւ ընկճուած» գտած է: Կէս ժամ տեսակցելէ ետք, կ'ըսէ Տէր Գալուստ, ներս մտան «կալանքից ազատուած մի խումբ քահանաներ» վեհափառ տեսնելու եւ անոր օրհնութիւնը ստանալու: Ականատեսի վկայութեամբ քահանան կը հաստատուէր թէ Կաթողիկոսը «տեսաւ նրանք զգզգուած, վարուց սանտրի երես չտեսած մազն ու մօրուքը, պատուուած զգեստներն

ու կօշիկները, չափազանց յուզուեց եւ երեսն առաւ ձեռքերի մէջ ու լաց եղաւ»: Ապա յուզուած՝ «Իւրաքանչիւրիս հինգ ոսկի տալով ճամբեց»:

Յետ Վախճանման Հայրապետին

Ակնարկեցինք արդէն թէ ինչ եղբրական վախճան ունեցաւ նահատակ S.S. Խորեն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը 1938 Ապրիլ 10-ին իր բնակարանին մէջ, 65 տարեկանին, իրականին մէջ Ապրիլ 5-6ի գիշերը, «Սրտի կաթուածից», ըսին, էջմիածինէն Երուսաղէմ ուղղուած ամիս ու կէս անց հեռագրով մը, որուն մահուան պատճառը ա՛յլ էր քան ինչ որ պաշտօնապէս կրկնած էր Երուսաղէմի «Սիոն» ամսագիրը նոյն թուականի Ապրիլի թիւին 138-րդ էջին վրայ: Թորոզմ Պատրիարք այն ատեն խորապէս կասկածելով շատ յայտադած եւ տարտամ տեղեկութեանց վրայ, կը գրէր թէ հեռագիրը թուական իսկ չունէր եւ չէր յիշեր վախճանման օրն ու ժամը, եւ լման ամիս ու կէս ետք Մայիս 24-ի առաջին թղթակցութիւնը կը հասնէր Երուսաղէմ:

Խորեն Ա. Կաթողիկոսի վախճանումէն ետք Հայ Եկեղեցու գործընթացը գրեթէ վերջ գտաւ, բոլոր եկեղեցիները փակուեցան եւ հոգեւորականներ ձերբակալուեցան ու ցրուեցան: Կաթողիկոսը իր մահէն առաջ, 1936 թուի Ապրիլի 18 թուակիր Կոնդակով, Մայր Աթոռի Տեղակալ նշանակած էր Գէորգ Արքեպիսկոպոս Չորեքճեան, ուր կ'ըսէր «Պատուէր տամ Գերաշնորհութեանը յետ մահուան Մերոյ, խորհրդակցութեամբ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդոյ Ս. էջմիածնի տալ զընթացս ամենայն գործոց վերաբերելոց հաւատացեալ հօտին Մերոյ եւ Եկեղեցեաց Հայոց»:

Կաթողիկոսի մահէն ետք էջմիածնի մէջ Տեղակալի կողքին կար միայնակ Մատթէոս Վարդապետ Աճեմեան որ հոգածու էր օրական ժամապաշտութեան, քանի որ ուրիշ միաբաններ չկային վանքէն ներս: Յաճախ պետութենէն մարդիկ գալով կը զգուշացնէին Մատթէոս Վարդապետը, կը սպառնային ու կը ծեծէին նոյնիսկ, վերջ տալու իր արարողութիւններուն Մայր Տաճարէն ներս, «սակայն նա յամառօրէն շարունակում էր ու չի թողնում որ մեր հաւատքի կենտրոն Ս. էջմիածնի Տաճարում առկայ յօդը լոյսը մարի»: Մատթէոս Աճեմեան Վարդապետ ծառայեց Մայր Աթոռին ցկեանս մինչեւ 1945, հինգ տարի Ռուսաստանի Հայ Եկեղեցու թեմէն ներս ծառայելէ, եւ ապա Գեղարդի վանքի վանահայրութիւնը կատարելէ ետք:

Գերոգ Արքեպիսկոպոս Տեղակալ

Աստուծոյ նախախնամութիւնը կը հսկէր Հայ Եկեղեցու վրայ: Իմաստուն Հայրապետը սկիզբէն Գէորգ Արքեպիսկոպոս Չորեքճեանը Տեղակալ նշանակել էր գիտնալով կացութեան շատ վտանգաւոր ըլլալը: Չորեքճեան Տեղակալը, նոյնպէս իմաստուն, եղաւ դժուարին ժամանակի իսկական փրկիչը իր քաջարթուն եւ դիւանապէտ յարաբերութեամբը հակակրօն այդ տարիներուն երբ Սո-

«Տիրոջը Մեծ Օրը Սօտ է»

«Տիրոջը օրը գիշերուան գողի պէս պիտի հասնի»
(Ա. Թեսաղոնիկեցիս 5.2)

ԴՈՎՏ. ՅՐԱՅՐ ԸԵՊԵՏԵԱՆ

Մարգարէական գիրքերը Աստուածաշունչին մէջ լեցուն են մարգարէական տեսիլքով, որոնք կրնան նոյնիսկ սահմակեցուցիչ տրամադրութիւններ եւ միջնորդ ստեղծել: Տակաւին ինչ խօսք Աստուածաշունչի Յայտնութիւն Յովհաննու գիրքին մասին, որ կը բնութագրէ «աշխարհի վերջը», ինչպէս որ մեր պատանեկան տարիներուն վարժ էին սորվեցնելու մեզի: Մարգարէական գիրքերը կը խօսին գալիք օրերու հաշուին եւ թէ ինչպէս կը բացատրուի Տիրոջ մեծ օրը՝ Քրիստոսի երկրորդ գալուստը, որ կրնայ մօտ ըլլալ:

Ինչպէ՞ս պիտի հասկնալ «մօտ է» թուարկումը: Մօտի հասկացողութիւնը կրնայ յարաբերական ըլլալ՝ տեսութեամբ եւ բացատրութեամբ: Այս իմաստով Սոփոնեայ մարգարէն, որ ապրած էր Յուսթատիս օրերուն (640-609ՔԱ), ամենէն շատ ինչ արձանագրած է, թէ «Տէրոջը մեծ օրը մօտ է» (Սոփոնեայ 1.7): Մարգարէական գիրքերուն մէջ եթէ կը խօսին Տիրոջ օրուան մասին, բայց նաեւ այն բոլոր իրադարձութիւններուն եւ իրավիճակներուն վրայով որ աշխարհ կ'ապրի: Այդ ապրուած իրականութիւններու նկարագրականներէն են. «նեղութեան եւ տառապանքի» եւ «կործանումի, աւերումի, խաւարի ու մէգի» օրեր (Սոփոնեայ 1.15): Արդիօք այս իրավիճակները պիտի դիտել միայն որպէս ապագայի տեսութիւններ թէ առնչել զանոնք ներկայի մեր ապրած օրերուն եւ կեանքերուն հետ:

Պօղոս առաքեալ թեսաղոնիկեցիներու իր նամակին մէջ կ'ըսէ. «Այն ժամերուն եւ ժամանակներուն համար, պէտք չէ բան մը գրել ձեզի» (Ա. Թեսաղոնիկեցիս 5.1): Ժամը՝ յունարէն արմատին մէջ, կուգայ որպէս «chronos», որ կը բացատրուի որպէս ժամացոյցի ժամ: Իսկ «ժամանակը», նոյն արմատին մէջ կուգայ որպէս «kairos», որ կը բացատրուի որպէս մասնաւոր կամ իւրապատու ժամանակաշրջան: Պօղոս առաքեալ «Տիրոջը մեծ օրը մօտ է» հասկացողութիւնը կը նոյնացնէ եւ կը համեմատէ ժամի եւ ժամանակի հետ եւ մանաւանդ երբ կ'ըսէ. «Պէտք չէ ձեզի բան մը գրել»: Պօղոս առաքեալ ապա կը յստակացնէ ըսելով. «Տիրոջ օրը գիշերուան գողի պէս պիտի հասնի» (Ա. Թեսաղոնիկեցիս 5.2): Գիշերը՝ ըստ Պօղոս առաքեալի եւ «մօտ» ըստ Սոփոնեայ մարգարէին, չունին ժամի եւ ժամանակի յստակ բնորոշում: Այս կրնայ բացատրուիլ որպէս որեւէ ժամ եւ ժամանակ, առանց յստակ բնութագրումի: Առաքեալը այս իմաստով կը քաջալերէ քրիստոնեան ապրելու համար «Տիրոջ օրը մօտ է» հասկացողութիւնը տեղադրելով զայն ներկային մէջ: Ան կը բնութագրէ քրիստոնեան՝ որ անկախ բոլոր տիրող իրավիճակներուն եւ պայմաններուն, կ'ապրի ներկան առանց երբեք խաւարի մէջ ըլլալու: Այսինքն քրիստոնեան կ'ապրի լոյսին մէջ, նոյնիսկ երբ ներկայի կեանքը դժուար է եւ մութ ու Տիրոջ գալը անյստակ եւ անժամանակ: Պօղոս առաքեալ կը խօսի քրիստոնեային պարտականութեան գիտակցութիւնը ապրելու եւ գործելու երբ նեղութիւն, տագնապ,

կործանում եւ աւերում կայ, իրավիճակներ որ դժբախտաբար ներկայ աշխարհը պակաս չէ այդ բոլորէն: Պօղոս առաքեալ կը քաջալերէ քրիստոնեան եւ եկեղեցին որպէսզի չքնանան հապարթուն եւ զգաստ ըլլան, որպէսզի փրկութիւն ստանան:

Մարգարէութիւններուն մէջ գրուածը՝ «Տիրոջը օրը մօտ է» եւ Պօղոս առաքեալի, «Տիրոջ օրը գիշերուան գողի պէս պիտի հասնի», կուգան արդիւնաւորուելու եւ նշանակութիւն ստանալու Նոր Կտակարանին «երեք ծառաներու առակին» մէջ (Մատթէոս 25.14-30): Մարդ մը կը կանչէ իր երեք ծառաները օտար երկիր մը ճամբորդելէն առաջ: Մարդուն ճամբորդութիւնը ունի յստակ ժամ ժամանակ՝ յար եւ նման Քրիստոսի որ խաչուեցաւ, մահացաւ եւ յարեաւ մեռելներէն: Հոս ժամը ու ժամանակը յստակ են: Բայց այն ինչ որ յստակ չէ առակին մէջ մարդուն վերադարձն է, որ կը համեմատուի Քրիստոսի եւ անոր վերադարձի ժամուն ու ժամանակին հետ: Մեկնելէն առաջ ան իր ծառաներէն մէկուն տուաւ հինգ տաղանդ, երկրորդին երկու եւ երրորդին մէկ, «Ամէն մէկուն իր կարողութեանը չափ» (Մատթէոս 25.15): Մարդուն փափաքն էր որ իր երեք ծառաները աշխատէին իրենց կարողութեան եւ տաղանդին համեմատ: Մարդը վերադարձաւ առանց նախօրոք զգուշացումի: Ան վարձատրեց ծառային, որ հինգ տաղանդին վրայ հինգ մըն ալ աւելցուցած էր, նոյնպէս երկրորդը ծառային, որ երկուքին վրայ աւելցուցած էր ուրիշ երկու ալ: Ան սակայն նախատեց եւ պատճեց երրորդը, որորովհետեւ ան բան մը չէր աւելցուցած իր մէկ տաղանդին վրայ:

Հարցումը իւրաքանչիւրիս այս է, թէ ե՞րբ է Տիրոջ մեծ օրուայ ժամը եւ ժամանակը: Պիտի սպասե՞լ անոր: Անպայման այո եւ այս է մեր քրիստոնէական աստուածաբանութեան հիմքը, որ Քրիստոս նորէն պիտի գայ:

Բայց մինչ այդ, ի՞նչ պարտինք ընել:

Պօղոս առաքեալ կուտայ պատասխանը: Քրիստոնեաները «լոյսի եւ ցորեկուան որդիներ են» (Ա. Թեսաղոնիկեցիս 5.5): Լոյսի մէջ եղողը լոյս կը սփռէ այս աշխարհին՝ հոն ուր, յատկապէս ներկայ օրերուն, խաւարը կը տիրապետէ: Իւրաքանչիւր քրիստոնեայ իր կարողութեան չափով պարտաւոր է լոյս սփռել՝ ըլլալ այդ փոքր, միջակ թէ մեծ ուժգնութեամբ: Լոյսը՝ անկախ իր քանակէն եւ ուժէն, անպայմանօրէն լոյս կը սփռէ: Լոյսը սփռելու առաքելութեան մէջ կայ մէկ կարեւոր գրաւական՝ լոյսի մէջ եղողները եւ լոյսը սփռողները պէտք է որ «իրաւորութեան օգնեն» (Ա. Թեսաղոնիկեցիս 5.11): Երբ նայինք «իրաւորութեան օգնեն» արտայայտութեան յունարէն բնագրին, հոն գործածուած է «oikodomeo» բառը: Յունարէն բառին գործածութիւնը կը պարփակէ շինարարական գործընթացի ծրագրի մը: Հոն ուր մարդիկ միասին կը գործեն եւ նոր շինարարութիւն մը կ'իրագործեն: Այս հասկացողութեամբ պիտի հասկնալ Պօղոս առաքեալի «իրաւորութեան օգնեն» արտայայտութիւնը: Օգնել կը նշանակէ կեանքերը շինել, որ

կ'անցնի նիւթական օժանդակութեան սահմաններէն եւ կ'ընդգրկէ միասին կերտել մեր անհատական եւ հաւաքական կեանքերը ու տակաւին հայրենիք: Օգնելու եւ շինելու այս գործընթացքը կ'իրականանայ ու կ'ամբողջանայ երբ արեւայ զիրար հասկնալը եւ յարգելը: Նոյնիսկ երբ տարբեր մտածողութիւններ կան եւ տակաւին ոչ նոյնանշանակ աշխատանքային ոճ եւ գաղափար-միտք:

Մենք կ'օգնենք իրարու: Կը հասկնա՞նք զիրար: Կը յարգե՞նք զիրար: Պատրաստ ենք մեր կեանքերը միասին շինելու եւ ամբողջացնելու:

Արցախի պատերազմի քառասուն եւ չորս օրերու թշնամիին յարձակումները դիմադրելէ ետք հայ ժողովուրդը այսօր կ'ապրի իր պատմութեան մէկ այլ ճակատագրական ու բախտորոշ իրականութիւն մը: Հայուն կեանքին մէջ այսօր կայ նեղութիւն, տառապանք, կործանում եւ աւերում: Աշխարհի անարդար եւ անիրաւական համակարգերու եւ չափանիշներու շահարկումներու մէջ հայուն կեանքը կ'անհրաւուր անգամ մը եւս: Այս հայուն պատմութեան նոյն կրկնուող խաւարի կեանքն է, որուն մէջէն ան դարձ-

եալ պիտի քայլ:

Պատմութեան ստեղծած իրավիճակները չենք կրնար փոխել: Բայց կայ կեանքին մէջ գիտակցութիւնը որ կրնայ փոխել նոյն պատմութեան ստեղծած օրերուն ընթացքը: Տիրոջ օրուան գիտակցութիւնը եւ անոր ստեղծած լոյսի մէջ ապրելու գրաւականն է, որ կրնայ յաղթել խաւարին: Լոյսը՝ որ պիտի ջլատէ խաւարը մեր կեանքերէն եւ մեր երկրէն: Լոյսը լուսաւորելու համար պէտք է գործը եւ աշխատանքը, որոնք կ'իրականանան երբ հայը կը մնայ զգաստ, թէ զիրար պիտի օգնենք, զիրար պիտի հասկնանք ու զիրար պիտի յարգենք:

Մեր հաւաքական ու հայրենի կեանքերը միասին պիտի շինենք: «Տիրոջ մեծ օրը մօտ է»: «Մօտը» կ'իրականացնենք երբ կը շարունակենք մնալ լոյսին մէջ: Լոյսով ստեղծուած գործը կը յաղթէ խաւարին ստեղծած բարոյալքումը եւ անէծքը: Իսկ յաղթելու համար պէտք է զիրար օգնենք, զիրար հասկնալով եւ յարգելով: Եւ մեր կեանքերը միասին շինելով: «Տիրոջը մեծ օրը մօտ է»:

Այս «մօտ»ի գրաւականին մէջ հայր պարտի Լոյսի կեանքին մէջ շարունակել մնալ: Իրարու հետ եւ միասին:

Արցախի Ժողովուրդի Ինքնորոշման Իրաւունք

Շարունակուած էջ 13-էն

հասարակութեան եւ կը ջանանք անոնց ծանօթացնել այս դատը, մեր արդար դատը եւ թշնամիին անարդար յարձակումը: Եւ այսպէս, այդ ժողովուրդին քով մեր ձայնի բարձրացումով, ինչպէս նաեւ քաղաքական աշխատանք տանող մեր Ուսանողներու գրասենեակներու աշխատանքով յուսանք յաջողորմ Բոնկրէսի միջոցաւ գտնէ ամերիկեան պետականութեան ու շարժումները որոշ չափով մը դէպի մեզ, մեր դատի ուղղութեան վրայ հրաւիրել: Պէտք է յուսանք եւ աշխատինք, դժուար է, այո, վիճակը դժուար է, քիչ մըն ալ պէտք է համբերել եւ յուսալ:

Այսինքն հայութիւնը կրկին իր ուժին պիտի ապաւինի, իր կառոյցներուն, սփիւռքին: Ինչպէ՞ս կը գնահատէք առհասարակ, սփիւռքի մասնակցութիւնը այս օրերու մեր պայքարին:

Հակառակ որ Սփիւռքի կարողականութիւնը շատ աւելին է, քան ինչ որ ըրինք, բայց կարծեմ, Սփիւռքի ընդհանուր դիրքը պատիւ բերող դիրք մըն է: Այսօր երկրագունդի վրայ անկիւն մը չկայ, ուր հայութիւն կը գտնուի եւ ան ոտքի չկանգնեցաւ: Այս պարագային՝ ցոյցերով, բողոքներով, դատապարտումով, նիւթական աջակցութեամբ: Ամէն ձեւով զաղութնեցող մէջ տագնապը զգացուեցաւ եւ ճիշդ այդտեղէն կը սկսի, երբ տագնապինք, անպայման լուծումներու կը հանգինք: Ես կը կարծեմ՝ Սփիւռքը տագնապած է եւ տակաւին կը շարունակէ աջակցիլ հիմնադրամին, եւ նաեւ իր շուրջը գտնուող ժողովուրդներուն, պետականութիւններուն կը փորձէ խնդրել հասցնել, որպէսզի աւելի դրական արդիւնքներ ձեռք բերենք:

Ես ընդհանրապէս իմ ամերիկեան շրջանակներու մէջ հետեւեալ կարծիքը կը մղեմ՝ ծանօթացնելու (առանց խրտեցնելու մարդիկը): Թէ մենք նոր որբանոցներ եւ ծերանոցներ չենք փնտրեր, մենք այսօր կարիքը ունինք ձեռք

դատապարտումին, ձեռ օգնութեան, որպէսզի մենք մեր ուժով այս ճակատամարտը, այս պատերազմը շահինք: Այսօր կուգենք ձեռ նեցուկը եւ թիկունքը եւ ոչ վաղը՝ ձեռ հիւանդանոցները, որբանոցները եւ ծերանոցները: Մարդիկ այս պէտք է հասկնան, վերջը ուշ է, այսօր է կարեւորը, որ մեզի ի նպաստ իրենց ձայնը բարձրացնեն, եւ եթէ ձայններ շատ բարձրանան, դեկա-վարներ չեն կրնար խուլ մնալ:

ԱՄՆ նախագահի նոր ընտրութիւնը ետք յոյս կա՞, որ ամերիկեան քաղաքականութիւնը ի նպաստ հայութեան ըլլայ:

Ոչ միայն նախագահական ընտրութիւնները, ամերիկեան քաղաքական իրավիճակը չորս տարիներուն նաեւ իր հայելին դարձուց հայաշխարհը: Ամերիկահայութիւնը նոյնպէս խրամատի մէջ է, ես երբեք չեմ տեսած ամերիկահայութիւնը այսքան բաժնուած, իր աջակցութիւնը բաժնած երկու խումբերու միջեւ եւ ինքզինքը կիսած հանրապետականներու եւ դեմոկրատներու միջեւ: Նախ ըսեմ, որ ի պատիւ հայ ժողովուրդին, հակառակ այս ծայրայեղ հակասութեան, մեզ հետաքրքրող նիւթերու մէջ հայութիւնը միակամ է, այդ կարեւոր է: Հիմա ատկէ անդին միւս բաժանումը գուցէ պէտք է նկատել բարենպաստ վիճակ մը՝ յաջող ընտրութիւններու մէջ շահող, եկող նոր իշխանութիւններու առնչութեամբ: Որովհետեւ, ով որ ալ շահի, կը թուի թէ մեզ որոշ մօտեցում մը ունի եւ որոշ աջակցող խմբակներու մօտ, մեզ մտիկ ընել տուող խողովակներ կամ կապեր կը մշակենք այս երկու խմբաւորումներուն հետ: Եւ ես լաւատես եմ ու կը հաւատամ, որ այս ընտրութիւններէն ետք, երբ նոր Բոնկրէսը ընտրուի, մենք աւելի յաջող պիտի ըլլանք: Յաջող իշխանութիւնները, եթէ ոչ լիովին մեզի ի նպաստ, սակայն գուցէ որոշ չափով կոստեցնող, պատժող, դատապարտող քաղաքականութիւն որդեգրեն՝ մեր վրայ յարձակող թշնամին սանձելու համար:

Լոս Անճելըսի Իրաքահայերու Միութեան Հայ Ընտանեկան Շաբաթօրեայ Վարժարանի 42րդ Կրթաշրջանը

ԱՄՆ-ի շատ մը նահանգներու նման, Գալիֆորնիոյ նահանգին մէջ եւս, կրթական կեանքը մեծ դժուարութիւններով կ'ընթանայ: Մօտ ինը ամիսէ ի վեր բազմաթիւ ընտանիքներ, ուսուցչուհիներ եւ տնօրէններ, մարտահրաւէրներու առաջ կը գտնուին: Դասաւանդութիւնները առցանց տեղի կ'ունենան: Աշակերտները ստիպուած են տուն մնալ եւ տունէն դասերուն հետեւիլ, քանի որ Գալիֆորնիոյ պետական կամ անհատական դպրոցաշէնքերը փակ են, պսակաձեւ ժահրի պատճառաւ:

Լոս Անճելըսի մէջ գործող Իրաքահայերու Հայ Ընտանեկան Շաբաթօրեայ Վարժարանը եւս այսպիսի դժուարութեան առաջ կը գտնուի: Մարտ 2020-էն ի վեր, դպրոցաշէնքը փակուած ըլլալով, դպրոցի ժրջան տնօրէնութիւնը եւ ուսուցչական կազմը, անմիջապէս գործի անցան եւ պատրաստեցին առցանց դասաւանդութեան անհրաժեշտ քայլերը:

Յիշենք, թէ Լոս Անճելըսի մէջ գործող Իրաքահայերու Միութիւնը 42 տարիէ ի վեր կը պահէ այս Շաբաթօրեայ Վարժարանը: Այս վարժարանէն ներս 4-14 տարեկան փոքրիկներ, ամէն Շաբաթ օր, օրական երկու ժամը հայերէն լեզու, ասմունք, երգ եւ հայոց պատմութիւն կը սորվին:

Դպրոցը իր գոյութեան առաջին օրէն մինչեւ այսօր, ԱՆՎՃԱՌ է: Աշակերտները միայն արձանագրութեան գումար մը կու տան, եւ ամբողջ տարին առանց թոշակ վճարելու այս դպրոցը կը յաճախեն:

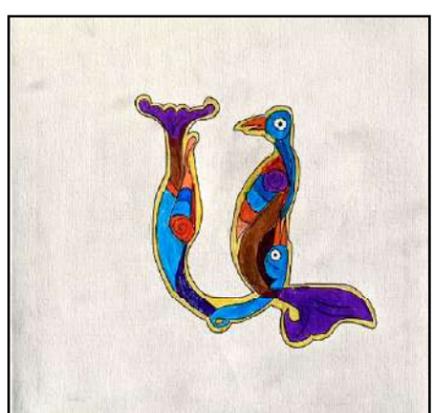
Ամենայն հպարտութեամբ կու գանք ըսելու, թէ դպրոցին մէջ կամուրջաբար կը ծառայեն Հայաստանի, Լիբանանի եւ Սուրիայի լաւագոյն կրթական հաստատութեանց շրջանաւարտներէն խումբ մը երիտասարդներ, գլխաւորութեամբ համակ նուիրում եւ Ամերիկեան Համալսարանէն M.A.-ի վկայականով շրջանաւարտ՝ Տիկ. Անահիտ Թովմասեան-Խաչատուրեան: 42 տարիներու ընթացքին այս դպրոցը յաճախած են 1700-է աւելի հայորդիներ, որոնց սիրտը, հոգին եւ միտքը լեցուած է հայրենասիրութեամբ, ազգասիրութեամբ եւ հայր հաւատքով:

Շաբաթ, 12 Սեպտեմբեր, 2020-ին մեր դպրոցի 42 կրթաշրջանը սկսաւ: Արդէն նախապէս տնօրէնութիւնը արձանագրութիւնները կատարած էր, ծնողներուն եւ աշակերտութեան դասագիրքերը բաժ-

նած էր եւ առ ցանց ուսումնական մեթոտաբանութիւնը բացատրած էին ծնողներուն:

Շաբաթ, 17 Հոկտեմբերին տեղի ունեցաւ վարժարանի պաշտօնական կրթաշրջանը սկսման եւ մշակոյթ օրուայ տօնակատարութիւնը:

Այդ օր, դպրոցի աշակերտութիւնը իրենց թանկագին ուսուցչուհիներուն ղեկավարութեամբ տասնեակ մը արտասանութիւններ, խօսքեր եւ երգեր երգելով ոգեկոչեցին հայ գիրքերու եռանուն ստեղծիչներուն Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի, Ս. Սահակ Կաթողիկոսի եւ Վռամ-Հապուհ Արքայի անունները:

Իսկ Ս. Զատիկուայ առիթով դարձեալ տեղի ունեցաւ առ ցանց տօնակատարութիւն մը, որ պատիկներուն բացատրուեցաւ Ս. Յարութեան տօնին նշանակութիւնը եւ հակթախաղի աւանդական տօնակատարութիւնը: Այս բոլոր միջոցառումներուն տնօրէնութեան եւ ուսուցչական կազմին կողքին ներկայ եղած են Իրաքահայերու Միութեան այս վարժարանի հիմնադիր՝ Խաչիկ Ճանոյեան եւ Միութեան Կեդրոնական վարչութեան ժրջան ատենապետուհի Տոքթ. Մարալ Անճարօղլեան:

Ջերմօրէն կը շնորհակտուենք այս վարժարանի բոլոր պատասխանատուները, ազգանուէր այս գործին համար: Տնօրէնուհի Տիկ. Անահիտ Թովմասեան-Խաչատուրեանին այս անձնուրաց ծառայութեան եւ նուիրումին համար: Փառք ու պատիւ մեր դպրոցի բոլոր ծնողներուն, որոնք այս դժուարին պայմաններուն տակ, ուրախութեամբ յանձն կ'առնեն ամէն Շաբաթ այս գոհողութիւնը կրկին իրենց զաւակները նման հայրենասիրական եւ ազգային դպրոց կը բերեն: Մեր ծնողները իրապէս արժանի են Մեսրոպ Մաշտոցի եւ ոսկէ դարու բոլոր թարգմանիչներուն օրհնութեանց եւ գնահատանքին:

Քորոնա Համաճարակի Թափանցումը Գալիֆորնիոյ Բանտերն Ներս

Լոս Անճելոս Թայմզ օրաթերթի գոյգ թղթակիցներու կողմէ եղած ուսումնասիրութեանց հիման վրայ մտահոգիչ իրավիճակ ստեղծուած է Գալիֆորնիոյ բանտերուն մէջ, ուր ուժեղ թափանցում մը կատարած է քորոնա համաճարակը: Արդարեւ, միայն Գինկզ գաւառի բանտին մէջ 1089 վարակակիրներ կան: Անոնք՝ իրենց բանտակիցներուն հետ, հացադուլ չաչտարարած են, բողոքելու համար Գալիֆորնիոյ Ուղղիչ Տուներու եւ վերականգնողական բաժանմունքին դէմ, կասեցնելու իրենց անտարբեր կեցուածքը քորոնա համաճարակի տարածման կապակցութեամբ: Քանի որ բժիշկները եւ բժշկները միայն դիմակ կը գործածեն եւ այդ ալ երբ հաստատութեան մէջ այցելուներ ըլլան...:

Ֆրեզնօ գաւառի դատախազ Լիզա Սմիթգամբ, իր դժգոհութիւնը յայնած է այն վերաբերմունքին հանդէպ որոնք ցոյց կու տան նահանգի պաշտօնեաները բանտերուն մէջ, ժահրի առաջին առնելու կապակցութեամբ: Անորոշութեան մտանուած այդ բանտարկեալները իրենց դատավճիռներն ստանալէն ետք, հարկ էր որ այդ խճողուած միջավայրէն խոփադրուէին դէպի նահանգի բանտերը: Ներկայիս 35 բանտերու մէջ, ուժգնօրէն թափանցած է այս վարակը: Ոմանք կ'ըսեն թէ ուղղիչ տուններու բաժանմունքը ձախողած պարտադրելու իր իսկ պատրաստած պաշտպանիչ քաղաքականութիւնը: Այս իսկ պատճառով համայնքային հիւանդանոցներու մահճակալները գեր ծանրաբեռնուած վիճակ մը կրնան ներկայացնել մօտիկ ապագային:

Բաժանմունքին համաձայն վեց տարբեր հաստատութիւններու մէջ ժահրով ծանրօրէն վարակուած է 3600 հոգի: Միայն վերջին երկու

շաբաթներուն յայտնաբերուած է 900 նոր պարագայ:

Համաճարակի սկզբնաւորութեան ի վեր վարակուած են մօտ 6000 պահակներ: Միայն անցեալ երկու շաբաթներուն Լասսէն գաւառի նահանգային բանտին մէջ վարակուած է 117 կալանաւոր: Գալով գործաւորներուն անոնցմէ շատեր կը մերժեն ենթարկուիլ բուժքննութիւններու (թեսթ): Անոնցմէ 13 հոգի ենթարկուած են պատժամիջոցներու:

Նշենք նաեւ որ բանտերու պաշտօնեաները Մարտ ամիսէն ի վեր 22000 կալանաւոր ազատ արձակած են, որով ներկայի թիւը հաւասարելով երեք տասնամեակներ առաջուան թիւին: Նախ նկատի առնուած է 7400 բանտարկեալի պարագան, որոնց արձակման ժամկէտին մնացած էր միայն քանի մը ամիս: Անոնց յաջողած է մօտ 8000 եւ ապա 7000 բանտարկեալներու ազատ արձակումը: Այսու հանդերձ բանտերու բնակչութիւնը ներկայիս 3000 աճ մը ունեցած է: Միայն Լոս Անճելոս գաւառին մէջ գարնան 11700 կալանաւոր կայ: Հիմա այդ թիւը աւելի քան 15000 է:

Դաշնակցային մակարդակով կալանաւորներու իրաւունքներու պաշտպան փաստաբան Մայքլ Պիէն ասացանակ հնչեցուցած է: Քորոնա ճահրի պարագան առաւել եւս տարածուելու պարագային շատ վտանգաւոր իրավիճակ կրնայ ստեղծուիլ 63 տարիքը ամբողջացուցած եւ ծանր պատիժ ստացած անձերու կապակցութեամբ: Վարակի տարածման հետ առնչութիւն ունեցող այս երեւոյթը կրնայ չետապային ճգնաժամային վիճակ ստեղծել նահանգի հիւանդանոցներուն մէջ: Առաջնահերթութիւն է բանտերու վերամշակուան նոր օրէնքներով առաջին առնել քորոնայի տարածումին:

ՎԱՐՁՈՒ ՄՐԱՆ
ՓԱՍՍԻՏԻԱՅԻ ՄԷՋ (200 ՀՈԳԻ ՀԱՍԱՐ)
ԱՄԵՆ ՏԵՍԱԿ ԱՌԻԹՆԵՐՈՒ ՀԱՍԱՐ
1060 N. ALLEN AVE. PASADENA CA 91104
(626) 797-7680

Ձեր Ծանուցումները Վստահեցէք
«Մասիս» Շաբաթաթերթին

Պատմական Տեղեկանք - 3

Վաղեմի Ժամանակներից Մինչև Երկրորդ Արցախի Ազխարիի (Լեռնային Ղարաբաղ) Մասին

«Էդ Ո՞ւմ Վրայ էք թուր հանել: Հայոց Մեծ Ազգին Չէ՞ք ճանաչում»: «Վերջ Հայաստանի» - Հերոսավագ - Խաչատուր Աբովյան

ՊՕՂՈՍ ԱՐՄԵՆԱԿ ԼԱԳԻՍԵԱՆ
(Այս տեղեկանքի տուեալները քաղել են Հայաստանի, Գիտությունների Կաճառի հրատարակած նիւթերից)

Չարնուել է հայոց ոգին, հեռու է հայոց սիրտը, ամենուրեք տիրուր են արտերկրներ տարագիր դարձած Հայերը, մթնել է Հայ մեղիքների անուշ Արցախը, լուել են ձորերի խորխորատները, այլևս չեն արձագանգում թնդանթների համագրկերի որոտները: Ռուս խաղաղապահ զինուորներ եկել իրաչէն ու միւս մեղիքների երկիր, որոշակի տեղամասերում հսկում թշնամի դարձած եկուոր ցեղի հետ կիսաւարտ կուրը, խաղաղութիւն է հի լինի: Է-հ, այս կուրը հայոց վերջին կուրը չէ, դեռ բազում են իրենց պատմութեան թերթերի էջերը...: Սեպտեմբեր 27, չարագուշակ առաւօտ, իրաչէնում զարկում էին բնդանթները, իրենց դիմաց կանգնած Հայ զինուորը նաեւ զարկել թնդանթներ, կուր սկսել... ընկան վարդի պէս բացուած Հայկի սերունդներից տղաներ: Քառասուն չորս կուր եղաւ, հայեր ամէն կողմից կանչում էին «Յաղթելու ենք»: Թշնամին աշխարհի գէնքերն էր բերել ռազմաճակատ, թուրք սպաներն էին կառավարում իրենց կուրը, հեռու տեղերից «Ջիհատական» ահաբեկիչ, արիւնախում ակազակներ փողի դիմաց եկել էին Հայ սպանները, դոլարով մա՞րդ սպաններ...: Փրանսայի նախագահ էմանուել Մակրոն առաջարկել էր «Լուսաւորելու իսլամ» հասկացողութիւնը, կատարել էին «Իսլամ» հաւատացեալներ, կատարել էր էրտողան, անարգել Մակրոնին: Հայաստանի ու Արցախի Պաշտպանութեան նախարարութիւնները ճիշտ չէին հաղորդել ռազմաճակատի դրութիւնը, որ հայեր չյուսահատուէին, շարունակէին աջակցութիւնը հայոց բանակին, շարունակէին հաւատալ հայու կուրին, շարունակուել էին մարտերը, ափսոս, անհաւասար մարտում մարտը էր սիրտը վարդ տղաների, որոնց վերադարձին անձկանօք սպասում էին անուշ գաւակներ, որդակորոյս ծնողներ, սիրած աղջիկներ, հարսերը չմարէին կուրից վերադարձած իրենց ամուսինների ծրագները:

Միայն XVIII դարի սկզբին էր, Արցախի լեռնային մասում սկսել էին քաղաքական վիճակի վրայ ազդել՝ Միջին ու Փոքր Ասիայից ու Քիւրտիստանից եկած նշուած շրջանների վերաբնակները: Դեռեւս XVI դարի սկզբում (այսինքն 1500-ական թուականների սկիզբ) ոչ Հայկի սերունդներից մարդիկ էին Արցախի լեռնային մասերում: Իրանի պատմաբան Շարափ Խանի վկայութեամբ՝ (XVI) դար, քասանչորս Քիւրտ տոհմեր էին բնակել Առան Ղարաբաղում, յետագայում էլ թուրք տոհմեր նաեւ եկել այնտեղ բնակելու: Հայ մայրեր գաւակներին վախեցնելու համար, ասում էին՝ «Քիւրտ, գիտե՞ս ով է քիւրտը»: Քիւրտը, լեռնային աւարարու ցեղ էր, նրանց կանայք խոնարհի դանակներով շտապում տարագրութեան ճամբաներով անցնող կարաւաններ, դրախտի արժանանալու համար

հայ սպանում: Հայաստանում ապրող քիւրտերին գիր տուին, լրագիր տուին, երգեր տուին, հեռուստատեսիլ տուին, իրենց լեզուով դպրոց: Հիմա թուրքի հետ ճակատում, սպանում իրար, Աստուած է նրանց իրար դէմ կուրի հանել:

Այդ խառնակոյտում առանձնանում էր ձիւնաշիրի ընտանեկան տոհմը: 1722 թուականին ձիւնաշիրի տոհմը հանդէս եկել Դաւիթ Բէկի գլխաւորած հայերի ապստամբութեան դէմ, կուրում Չալախուել: Իրանի Նատիր Շահը գաղթեցրել ձիւնաշիրի տոհմին իրան-Խորասան գաւառ: 1747 թուականին Նատիր Շահի մահից յետոյ ձիւնաշիրին յաջողուել էր վերադառնալ Ղարաբաղի հարթավայր, որտեղ նրան միացել էին նաեւ փոքր տոհմեր, ինչպէս՝ Դեմուրճի Հասան, Վրաստանից ձիւնաշիր, Նախիջևանից ուրիշ տոհմեր: Ղարաբաղի հարթավայրից ձիւնաշիրի տոհմի պարագլուխները նախ ներխուճել էին Ղարաբաղի լեռնային շրջաններ եւ յետոյ հաստատուել այնտեղ որպէս տեղի կառավարողներ՝ Խաներ:

Ամենայնդէպս Ղարաբաղի խաներին չի յաջողուել վերջնականապէս Չալախուել այնտեղ տիրապետած մեղիքներին: Նրանց միջեւ վէճը շարունակուել էր մինչեւ 1813 թուականը, երբ համաձայն Ռուսաստանի ու իրանի միջեւ կնքուած դաշնագրի՝ Ղարաբաղը անցել էր Ռուսաստանի տիրապետութեանը: Հինգ տարի անց խանութիւնը վերջնականապէս լուծարել են թարկուել: Ղարաբաղի հայկական միլիթների դարաւոր ջանքերի շնորհիւ Ղարաբաղը ռուսական հովանաւորութեան տակ անցել, այն աւարտուել էր երկրամասը վերջնականապէս միացնելով Ռուսաստանին:

1813 թուականի Գիւլիստանի դաշնագրով աւարտուել Ռուս-իրանական պատերազմը: Այդ տարիներին, Արեւելեան Հայաստանի հիւսիս-արեւելեան գաւառների հետ՝ Լորի-Քամպակի, Շամշատի, Չանգեզուրի, Կապանի եւ Շորագեղի գաւառների միացումը Ռուսաստանին: Նրա տիրապետութեանը նոյնպէս անցել՝ Գեանջայի ու Ղարաբաղի խանութիւնները, որոնք որպէս վարչական միաւորներ լուծարուել էին 1804-1813 թուականներին: 1819 թուականին լուծարուել էր Շաքի, 1820 թ. Շիրվանի, 1822 թ. թուականին Ղարաբաղի եւ 1826 թուականին Թալիշի խանութիւնը: Անոնք բոլորը վերածուել էին Ռուսաստանի Մարգեր-Նահանգներ:

Ուշ միջնադարում, իրանի ենթակայութեան տակ եղել էին իրաչէն երկրամասի հինգ մեղիքութիւնները՝ Վարանդա, Խաչէն, Գիզակ, Ջրաբերդ, Գիւլիստան: Նրանք պահպանել էին իրենց յարաբերական ինքնիշխանութիւնը: Կաթողիկոս Հասան Չալախեան Միսեանի Անգեղակոթ գիւղում հինգ մեղիքների հետ ժողով գումարել, որոնք Աւետարանի վրայ երդուել էին Արցախ երկրամասի համար միասնական ազատագրական պայքար մղել իրանի ու թուրքի դէմ: Արցախ-Խաչէն երկրամասի հետ է կապուած եղել Իսրայել Օրիի, Աստրախանի Մինասի ու Յովսէփ

էմինի ազատագրական պայքարի գործունէութեան կազմակերպումը: Այս գրութեան երկրորդ բաժնում անդրադարձել էի Իսրայել Օրի-ի գործունէութեանը: Արժէք նաեւ անդրադառնալ Յովսէփ էմինի մղած պայքարը Արցախի ազատագրութեան համար:

Յովսէփ էմին, 1726 թուականին ծնուել իրանի Համատան քաղաքում: Իր գաղափարներով ու քաղաքական ազատագրական պայքարի գործունէութեամբ լուսամիտ էմինը հանդիսացել նոր ժամանակներում հայոց ազգային ազատագրական պայքարի անձնուէր դրօշակակիրը: 18-րդ դարում Հայաստանից դուրս մղուել էր Հայ ազատագրական շարժումը: 1700-ական թուականների սկիզբին ծնուել էր Դաւիթ Բէկի շարժումը մայր հողի վրայ: Թուրք-իրան խոցել էին Հայ ժողովուրդի ազատագրական ոգին: Ցարական Ռուսաստանը տաք ջրեր հասնելու պայքար էր մղում: Հայաստանի եկեղեցին ստրկական ոգով էր առաջնորդել իշխանութիւնից գուրկ Հայ ժողովուրդին: Էմին, Հայաստանի ազատագրութեան պայքարի յոյսը տարագիր հայութեամբ մէջ էր տեսել:

Շահ Աբասի կողմէ հայերը իրենց բնօրրանից բռնի տեղահանուել էին իրանի: Գործարար հայեր վաճառականական գործունէութիւն էին ծաւալել Անգլիայի ու Հնդկաստանի միջեւ: Այդ ժամանակի ծնունդ էր էմինը: Հնդկաստան-Կապակաթա քաղաքի մէջ խմբուած հայեր, Եւրոպայի հետ շփումով դրօշակակիրն էին դարձել Հայոց լուսաւորութեան ու ազատագրական պայքարի: Էմին այդ ժամանակի ծնունդն էր: Պատանեկան տարիքին հօր առեւտրական գործի մէջ եղել: Նրա սիրտը հօր գործին չէր, Հայաստանի լուսաւորութեան ու նրա ազատագրական պայքարի մղումն էր իր պայքարի ոգին:

Լուսամիտ Յովսէփ էմին, եզրակացրել էր, որ միայն ուսման, ռազմական արուեստում ձեռներեց Հայր Վիճակի պէտք էր լինել տէր կանգնելու իր աշխատանքի քրտինքին:

Այդ համոզումներով, քսան հինգ տարեկան էմինը, վաճառականական մի նաւում աշխատել որպէս բանուոր: 1751 թուականին գնացել Անգլիա: Տասնամեակներ յետոյ Լոնտոնում հրատարակել իր կեանքի պատմութիւնը գիրքը: Ստորեւ շարադրում են նրա լուսամիտ ու ազգի ազատագրական պայքարին նուիրուած պատմութիւնը:

Վաճառական հայրը նրան սովորեցրել էր միայն կարգալ ու գրել, չէր սովորեցրել գէնք գործածել: Հայեր արիւն քրտինք թափել մի կտոր հացի համար, եւ եթէ մի քիչ դրամ հաւաքած լինէին, այն կողոպուտ էին, որովհետեւ նրանց դիմադրելու գէնք չունէին: Տեսել, թէ ինչպէս եւրոպացի ժողովուրդներ ուժեղ էին ու կազմակերպուած կուրում: Մտածել, կը գնար լեռնային Հայաստան, Չանգեզուրի ու Արցախի գաւառներ, նրանց ու մայր երկիրը ազատագրական պայքարին պատրաստելու: Իմացած եղել, որ նրանք չէին պարտուել եւ որ քաջ մարդիկ էին: Մտածել, որ եթէ ինք կարողանար նրանց սովորեցնէր զինուորական

գործը, այն շատ օգտակար կը լինէր նրանց կուրին: Հայրը որդու գաղափարների համար նախատել իրեն... փախել էր տնից, հասել Լոնտոն: Անգլերէն ու ֆրանսերէն գրել-կարգալ էր սովորել: Հայրենի հողը մշակելու համար երկրագործութիւն ուսանել: Այլոց թուում հանդիպել նաեւ մի լորդի հետ:

Էմին մինչեւ 1759 թուականը եղել Լոնտոնում: Նրա կեանքի դարձակետ եղել հանդիպումը մի դուքսի հետ, որը նրան ներկայացրել թագաժառանգի հետ, որի երաշխաւորութեամբ ընդունուել Ռազմական Ակադեմիա, ռազմական արուեստին տիրելու համար, այն իր ազատագրական պայքարի կուրի համար օգտագործելու: Ստացել էր Լէյտենանտի աստիճան: Կամաւոր զինուորագրուել Ֆրանսայի դէմ Անգլիոյ մղած կուրին: Պատերազմում դրսեւորել խիզախութիւն, Պրուսիայի թագաւորը նրան պարգեւատրել «Սեւ Արծիւ» շքանշանով: Հանդիպել նաեւ Անգլիայի-Վարչապետի հետ, խորհրդակցել հայոց ազատագրական պայքարի ու Հայաստանի ազատագրման մասին, իր ծրագրին աջակցութիւն չէր ստացել:

1759 թուականին էմին ժամանել Հայաստան: Կարին-էրզրում ուղիով հասել էջմիածին: Նրա հոգեւորականութիւնը դէմ եղել Հայաստանի ազատագրման իր ծրագրին, թշնամանքով դիմաւորել էին իրեն: Մտածել, որ Հայաստանի ազատագրութեան իր ծրագրի յաջողութեան համար Ռուսաստանի աջակցութեան կարիքն էր հարկուած:

1763 թուականին գնացել Ռուսաստան, ցարական իշխանութիւնից յանձնարարականներ ստացել թուրքիայի դէմ Ռուսական, Վրացական, Հայկական միացեալ ուժերով պատերազմ մղել: Այդ մտադրութեամբ գնացել Վրաստան, հանդիպել Հայ Բագրատունիների սերունդից Հերակլ Բ. թագաւորի հետ: Նրան առաջարկել միացեալ բանակը մարզել Եւրոպացիների ձեռով: Էմին կապ հաստատել Արեւմտեան Հայաստանի Մուշ քաղաքի մօտ Սուրբ Կարապետ վանքի վանահօր հետ: Իրեն ուղղուած նամակին վանահայր պատասխանել, որ վրացական 16000 զօրքը երբ մտնէր Հայաստան, հայեր կապստամբէին եւ 40000 հայկական զօրքը ռազմադաշտ կիջնէր: Էմինին տեղեակ էին պահել իր ծրագրի մերժման մասին: Վանահայր, Հայաստանի ազատագրութեան բանակցութիւնների մերժման մասին յայտնել Վրաստանի Հերակլ թագաւորին, առաջարկել էմինին վտարել Վրաստանից:

1764 թուականին էմին հեռացել Վրաստանից, որոշ ժամանակ անց հանդիպել Արցախի Գանձասար վանքի կաթողիկոս՝ Հասան Չալախեանի հետ: Քննարկել էին Արցախի ազատագրութեան հարցը: Էմին հանդիպել Մեղիքերը հետ, նաեւ քննարկել իրենց ազգը գրգռալիցների, թուրքի դէմ պայքար կազմակերպելու անհրաժեշտութեան հարցը: Էմին հանդիպել մերժումի, ենթարկուել հալածանքի: Դարձեալ Հայաստանի կղերականութեան կողմից էր մերժումի, ու հալածանքի ենթարկուած: Հայաստանում, Արցախում մութ

Ի Յիշատակ Տիգրան Սարաֆեանի
 Տէր եւ Տիկին Սինան եւ Անճելա Սինանեաններ ի յիշատակ Տիգրան Սարաֆեանի 500 տոլար կը նուիրեն Հայկական Կրթական Բարեսիրական Միութեան:

ՀԿԲՄ-ի Վարչութիւն

Ապաքինման Մաղթանք
 Ընկ. Սահակ Գթընֆեան լուրջ հիւանդութեամբ փոխադրուած է հիւանդանոց, ուր կը գտնուի բժշկներու խնամքին տակ:
 Շուտափոյթ ապաքինում կը մաղթենք իրեն:

«Մասիս»

Ճակատամարտը Կորսնցուցինք

Շարունակուած էջ 8-էն

րէն քանի մը տասնեակ մղոն անդին ահաւոր զինատեսակներով կը պատրաստուի յաջորդ փուլին, Հայաստանի բոլոր կուսակցութիւնները (պետականամէտ թէ ընդիմադիր) եւ ժողովուրդին բոլոր խաւերը պէտք է վերջ տան հրապարակային կործանարար ցոյցերուն եւ ելոյթներուն եւ համաձայնութեան եզր մը գտնեն, համախմբուին պետութեան շուրջ եւ միասնաբար դիմադրուեն սպասուող սարսափելի վտանգը:

5.- Հաւանաբար վեց ամիս ետք, երբ կիրքերը մասամբ հանդարտած կ'ըլլան, պարտութեան ցաւը քիչ մը բուժուած, նոր ընտրութիւններ պէտք է կազմակերպուին Ազգային ժողովը օժտելու նոր եւ կարող պատգամաւորներով: Փափաքելի պիտի ըլլար որ նոր կառավարութիւնը կազմուած ըլլայ տարբեր հոսանքներու պատկանող կարող անձերէ: Համաձայնական, մասնագէտներէ կազմուած կառավարութիւն մը լաւագոյն լուծումները կրնայ բերել վիրաւոր մեր հայրենիքին:

6.- Ճիշդ է որ վարչապետին անմիջական յաջորդ քայլերուն մէջ բանակը վերագրինելու, վերապատրաստելու ծրագիրը կայ, սակայն կ'ընդունուի առաջարկել որ բանակին պատասխանատուները, հրամանատարութեան միւսները, հրամանատարութեան միւսները պարզ գիտնորները վերադաստիարակուին նաեւ հայրենասիրութեամբ:

7.- Հայաստանէն պէտք է հեռացուին բոլոր աղանդաւորները, Սորոսականներն ու կրանդակները որպէսզի Հայաստանը ազատ ըլլայ արտաքին ճնշումներէ: Եթէ ըստի որ «մարդկային իրաւունքներ»ու հարց կը ծագի կամ Եւրոպան կը բողոքէ, յիշեցնել այդ անձերուն եւ կազմակերպութիւններուն Եւրոպային կեցուածքը՝ այս պատերազմի ժամանակ Ազգերիներու գործած անպատիժ օրինազանցութիւններուն մասին:

8.- Կը պահանջենք որ բոլոր դաւաճանները անխնայ պատժուին, առանց իրենց դիրքը կամ անձը նկատի ունենալու: Բազմաթիւ ազնիւ զինուորներ ահաւոր պատմութիւններ ունին իրենց հրամանատարներուն գործած դաւաճանութիւններուն մասին: Անոնք բոլորը պէտք է բացառուին եւ յանցագործները մէկ առ մէկ պատասխան տան ու դատաւարները պատժուին: Մի մոռնաք որ մեր նահատակներուն մէկ մասին, վիրաւորներուն եւ գերիներուն դժբախտութիւններուն մէջ այս հայու անունով թուրքերը պատասխանատու են:

9.- Նախկին կառավարութիւններուն բոլոր պատասխանատուները, նախագահները, վարչապետները եւ բանակայինները, պաշտպա-

նութեան նախարարներէն մինչեւ հոն ուր որ պատասխանատու էին բանակը զինելու անցնող 25 տարիներուն, պատասխանատուութեան կոչուին եւ բացատրեն թէ ինչո՞ւ բանակը չպատրաստեցին ժամանակակից լաւագոյն զինամթերքով: Ինչո՞ւ բաւարար թիւով ԱԹՄ-ներ չունէինք: Ինչո՞ւ բանակին սպառազուրկութիւնը անտեսուած էր:

10.- Բանակը 21-րդ դարու լաւագոյն, հզօրագոյն եւ գերադիրական զինատեսակներով (հիւլէական ռումբերը ներառեալ) վերագրինելու աշխատանքներուն համար անհրաժեշտ գումարները պէտք է գոյացուին նախկին նախագահներէն, վարչապետներէն, նախարարներէն, պետական բարձրաստիճան պաշտօնեաներէն, մեծ առեւտրականներէն եւ բոլոր անոնցմէ՝ որոնք «պարտք ունին» պետութեան, գանձուելիք գումարներէն: Այս գումարները գանձուելու ձեւերուն մէջ «մարդկային իրաւունքներ»ու մասնաբաժնով պէտք է գրաւուի: «Թաւիշ»ը պէտք է հանել եւ պողպատեայ բռնակցաւորութեամբ բազուկով գործը յառաջ տանիլ:

11.- Հայաստանի բոլոր տեսակի գէնքերու արտադրութեան մակարդակը հասցնել լաւագոյն բարձրունքներուն եւ մրցիլ զինարտադրող որեւէ երկրի հետ եւ գերազանցել անոնց: Այս ուղղութեամբ, Հայաստան հրաւիրել այլ երկիրներու մէջ զինարտադրութեան ոլորտին մէջ մասնագիտացած հայ գիտնականները:

12.- Հայաստանի բոլոր քաղաքացիները որոնք 18 տարեկան կ'ըլլան, պարտադիր զինուորագրել, աղջիկները ներառեալ: Մինչ այդ, դպրոցներու մէջ զինուորական դաստիարակութիւնը սկսիլ 15 տարեկանէն (Միջնակարգի դասարաններէն) եւ այս դաստիարակութիւնը որդեգրել կրթական ծրագրին մէջ:

13.- Հայաստանի Կրթական ծրագիրը կազմել այնպէս՝ որ ան վերածուի իր շրջանի «Միլիթրոն Վէլի»ի: Համակարգիչներու ուսուցման մակարդակը պէտք է չէ գիշորեալ որեւէ երկրի: Նոյնպէս, Կրթական Ծրագրին մէջ լրջօրէն զբաղուիլ հայրենասիրական ոգին հզօրացնելու Հայոց Պատմութեան, Հայ Գրականութեան եւ Մշակոյթի ուսուցման եւ դաստիարակութեան միջոցաւ:

14.- Սփիւռքէն հրաւիրել հայ գիտնականներ, ռազմագէտներ, համաշխարհային վարկ վայելող տնտեսագէտներ եւ այլ տեսակի լուրջ մտաւորականներ, Հայաստանի վերականգնումի աշխատանքներուն մասնակցելու:

15.- Ժամանակն է որ Սփիւռքի մէջ հաստատուի «Ազգային Տուրք»ի դրութիւնը: Ինչպէս Հրեաները, հայերս ալ պէտք է մեր եկամուտին մէկ տոկոսը պարտադրաբար տանք հայրենիքին վերա-

Պատմական Տեղեկանք

Շարունակուած էջ 18-էն

մտքով ստրկամիտ կղերք, միջնացրել էր նաեւ ռանչպարները միտքը, սպաննել հայու ոգին, մնչեւ որ 150 տարի յետոյ եկուոր թուրքը անպաշտպան մնացած հայերին կը տարագրէին իրենց բնօրրանից եւ հիմա նրանք աղուեսի նման ասում են՝ «Այս մերն է»: Հազար տարիներ Աստուծոց խնդրում փրկել իրենց, հրեշտակները պատգամ ուղարկել՝ ձանձրացել ենք խնդրանքներից: Այդ ինչպէս եղաւ, որ այս ազգը իր փրկութիւնը գտնում էր աղօթքով:

Արցախում ձախողութեան հանդիպելով, Յովսէփի էմին հեռացել հայկական հողից, Իրաքի Պասրա քաղաքով վերադարձել Հնդկաստան-Կալիպթա: Լծուել գործարար աշխատանքի, շարունակել կապերը զարգացնել Անգլիայի հետ, առիթ որոնել հնարք մը գտնել՝ Հայաստանի ազատագրութեան դատի արդար լուծման համար: Այն ապարդիւն անցել...:

Կարժէր երկու հարիւր տարի յետոյ յիշել նրան ու այս տողերը նուիրել իր յիշատակին՝ Յովսէփի էմինին: Ձինացի Մաս, ժամանակին յայտարարել՝ «Առանց ներքանշորի կը մնանք, սակայն մի-

ջուկային գէնք կը ստեղծենք»: Հայ, դրացի ցեղը ուզում պատմութիւնից դուրս պահել քեզ, նրան դիմագրաւելու համար անօթի, տկլոր մնայ, գէնք արարի...: Կարժէր յիշատակել նաեւ Յովսէփի էմինի նամակը ուղղուած իր հօրը՝ «Առաքինութեան ուղին քաջութիւնն է եւ քաջութիւնը չի կարող գոյութիւն ունենալ առանց առաքինութեան: Ինչ էս մտածում, կարծում ես թէ ես եկել եմ այստեղ միայն Անգլիէն լեզու սովորե՞լու, Ո՞՞, ես եկել եմ ռազմական արուեստը սովորելու, որը նախընտրելի է աշխարհի բոլոր արուեստներից: Այս արուեստն է, որ մենք պէտք է կռուենք Քրիստոնեայ ազգերի ջարդարարների ու թշնամիների դէմ: Մենք միշտ կոտորուելու են մեր թշնամիների կողմից, եթէ մենք ճիշդ ու ջանք չթափենք սովորելու այդ արուեստը: Հայրիկ, հա սրանք քու միակ որդու հեռանալու պատճառները, ոչ թէ ցոփութեան եւ շուսյութեան համար, այլ արժանիք եւ իմաստութիւն ձեռք բերելու, աշխարհը ճանաչելու եւ ծառայութիւն մատուցելու իմ անպաշտման Հայաստանին:

(Շարունակելի - 3)

Վախճանման 82-րդ Տարեկից

Շարունակուած էջ 15-էն

վետական Միութեան գլուխն անցած էր բռնակալ Իոսիֆ Ստալին: Զինք եւս հետապնդեցին, սակայն մնաց իր պաշտօնին վրայ, «Մասունցի Դաւիթ» պիտակով հրասայլեր նուիրեց Կարմիր Բանակին պատերազմի դառն օրերուն, կաշառելով բռնակալ Ստալին, որուն նձամբ կրցաւ ներկայանալ Քրեմլինի մէջ 1945 ապրիլ 19-ին, ներկայացնելով իր խնդրանքները յանուն «Հայ Եկեղեցւոյ վերագրութեան», ստանալով գրեթէ բոլոր իր ուզածները:

Տեղակալ Գէորգ Արքեպիսկոպոս առաջին հերթին արտօնուեցաւ Ազգային-Եկեղեցական ուշացած համագումարը հրաւիրելու 1945 թուականին որ զինք Ամենայն Հայոց Ս.Տ. Գէորգ Զ Կաթողիկոս ընտրեց՝ նախագահութեամբ Կիրիլիոյ Ս.Տ. Գարեգին Ա Յովսէփեանց Կաթողիկոսին որ Անթիլիա-

սի իր Կաթողիկոսական կայքէն Մայր Աթոռ ժամանած էր իր երեք արքեպիսկոպոսներու ընկերակցութեամբ: Գարեգին Հայրապետ եւ ներկայ վեց եպիսկոպոսներ, բոլորն ալ արտասահմանէն, հանդիսաւորապէս կատարեցին Հայրապետական Օծման կարգը: Նորընտիր Հայրապետը նոյն օրերուն տաս նորընծայ եպիսկոպոսներ ձեռնադրելով ազդանշանը կուտար Հայ Եկեղեցւոյ վերագրութեան քննարկումը նաեւ Հոգեւոր ձեմարանը ու հրատարակելով «Էջմիածին» ամսագիրը:

Մարաշխտ Ստալին մեռաւ 1953-ին, եւ յաջորդ տարին՝ Ս.Տ. Գէորգ Զ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, ու այդ մէկ տարուան ընթացքին Հայրապետը խիզախօրէն հրաշքի համազօր քայլեր առնելով ամբողջական վերագրութեան դուռը բացաւ իր յաջորդին՝ Ս.Տ. Վազգէն Ա Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ընտրութեամբը 1955 թուին:

տանին: Նոյնիսկ այս դժուարին օրերուն, մեր հաւատքն ու յոյսը պիտի չկորսանցնենք մեր հայրենիքին եւ մեր ժողովուրդին հանդէպ: Անցնող 5000 տարուայ մեր ժողովուրդին պատմութիւնը ցոյց կու տայ որ մենք ամենասարսափելի պատերազմներէն կամ ջարդերէն եւ նոյնիսկ ցեղասպանութեան եւ երկրաշարժներէն ետք կրցած ենք ոտքի կանգնիլ, վերապրիլ եւ վերաշինել մեր հայրենիքը:

Յաջորդ 20-25 տարիները բաւարար պիտի ըլլան մեզի համար վերակազմակերպուելու, վերազինուելու, վերամարզուելու եւ չարմար պահուել՝ վերատիրանալու մեր կորսուած հողերուն եւ մեր արժանապատուութեան, եթէ միասնաբար աշխատինք, պայքարինք, նուիրաբերենք եւ նպատակասլաց ուղղորդուինք դէպի վերջնական եւ ամբողջական յաղթանակ:

ՅԱՂԹԵԼՈՒ ԵՆՔ

Մեսին Կոլը Նուիրեց Մարատոնայի Յիշատակին

Սպանիոյ առաջնութեան 11-րդ հանգրուանին «Օսասունային» դէմ նշանակած կոլը «Պարսելոնայի» արժեանքինցի յարձակող Լիոնէլ Մեսին նուիրեց համաշխարհային ֆութպոլի լեգենդ, աշխարհի ախոյեան, արժանթինցի Տիէկօ Մարատոնային, որ մահացաւ Նոյեմբերի 25-ին:

Մեսին կոլէն յետոյ հանեց «Պարսելոնայի» խաղաշապիկը, որու տակ երեւցաւ արժանթինեան «Նիուելա Օլտ Պոյզի» 10 թիւով խաղաշապիկը: Այդ ակումբին մէջ է որ, Մեսին սկսած է իր խաղալը, իսկ Մարատոնան «Նիուելա Օլտ Պոյզի» մէջ խաղցած է ասպարէզի մայրամուտին:

Մեսին դեղին քարտ ստացած է այդ դրուագին համար: Այդ մրցումի ընթացքին «Պարսելոնան» առաւելութեան հասաւ 4:0 արդիւնքով եւ 9 խաղէն յետոյ 14 կէտով կը գրաւէ 7-րդ տեղը: «Օսասունան» 10 խաղի ընթացքին վաստակած է 11 միւլտը եւ 15-րդն է:

«Ռեալը» Պարտուեցաւ «Ալաւէսէն»

Սպանիոյ առաջնութեան 11-րդ հանգրուանին ֆրանսացի Զինեդին Զիդանի գլխաւորած «Ռեալը» ընդունուեց «Ալաւէսին» եւ պարտութիւն կրեց 1:2 արդիւնքով:

«Ալաւէսի» կազմէն կոլերու հեղինակ դարձան սպանացի յարձակողներ Լուկաս Պերեսն ու Խոսելուսն, իսկ «Ռեալը» միակ գոլը նշանակեց պրագիլացի կիսապաշտպան Կագեմիրոն:

Արքայական ակումբը այժմ ունի 17 կէտ եւ չորրորդն է մրցաշարային աղիւսակին վրայ, իսկ «Ալաւէսը» 13 միւլտով 9-րդ տեղը կը գրաւէ:

«Լիվըրփուլ» Վերջին Պահուն Բաց Թողեց Յաղթանակը

Անգլիոյ առաջնութեան 10-րդ հանգրուանին ախոյեան «Լիվըրփուլը» հիւրընկալուեցաւ «Պրայթընի» կողմէ:

Հանդիպումը աւարտեցաւ ոչ ոքի՝ 1:1 արդիւնքով: «Լիվըրփուլի» կազմէն կոլի հեղինակ դարձաւ փորթուկալացի յարձակող Տիոգո Ժոտան: Հանդիպման աւելացուած ժամանակին պատասխան կոլը նշանակեց գերմանացի կիսապաշտպան Պասկալ Գրոսը:

«Լիվըրփուլը» այժմ ունի 21 կէտ եւ մրցաշարային աղիւսակի առաջատարն է, «Պրայթըն» 10 կէտով 16-րդ տեղը կը գրաւէ:

«Մանչեսթեր Սիթի» Խոշոր Հաշուով Յաղթանակը

Անգլիոյ առաջնութեան 10-րդ հանգրուանի փոխախոյեան «Մանչեսթեր Սիթին» ընդունած էր «Պըրնլիին»:

Գաթալոնացի Խոսէպ Կուարտիլայի գլխաւորած խումբը յաղթանակ տարաւ 5:0 արդիւնքով: Հեթ-թրիկի հեղինակ դարձաւ ալժերիացի յարձակող Ռիյաս Մահրեզը, կոլեր նշանակեցին նաեւ ֆրանսացի պաշտպան Պենժամէն Մենդին եւ սպանացի յարձակող Ֆերան Տորէսը:

Այժմ «Մանչեսթեր Սիթին» ունի 15 միւլտը եւ մրցաշարային աղիւսակի 8-րդ տեղը կը գրաւէ, «Պըրնլին» 5 միւլտով 17-րդ տեղը:

«Չելսին» ու «Թոթենհեմը» Կոլ ՉՆշանակեցին

Անգլիոյ առաջնութեան 10-րդ հանգրուանին տեղի ունեցաւ ընտոնեան տերպին «Չելսի» եւ «Թոթենհեմի» մասնակցութեամբ:

Դարպասի գրաւում չգրանցուեցաւ՝ 0:0: «Թոթենհեմ» 21 կէտով հաւասարեցաւ ախոյեան «Լիվըրփուլին» եւ կոլերու տարբերութեամբ բարձրացաւ առաջին տեղ: «Չելսին» երրորդն է՝ 19 միւլտով:

«Արսենալը» Պարտուեցաւ «Վուլվերհեմփթըն»

Անգլիոյ առաջնութեան 10-րդ հանգրուանին Լոնտոնի «Արսենալը» ընդունեց «Վուլվերհեմփթընին» եւ պարտութիւն կրեց 1:2 արդիւնքով:

Հանդիպման ընթացքին իրար բախուեցան հիւրերու յարձակող Ռաուլ Խիմենէսն ու «Արսենալի» պաշտպան Դաւիդ Լուիսը՝ ստանալով գլխի վնասուածքներ: Լուիսը կարողացաւ վիրակապած գլխով շարունակել հանդիպումը, իսկ Խիմենէսը թթուածնային դիմակը դէմքին

Մայք Թայսըն - Ռոյ Զոնս Մենամարտը Աւարտեցաւ Հաւասարութեամբ

Լոս Անճելոսի մէջ տեղի ունեցած փրոֆեսիոնալ բռնցքամարտի ծանր կշիռի կարգին մէջ աշխարհի նախկին բացարձակ ախոյեան, 54-ամեայ Մայք Թայսընի եւ 5 կշիռներու մէջ աշխարհի նախկին ախոյեան, 51-ամեայ ամերիկացի Ռոյ Զոնս կրտսերի ցուցադրական մենամարտը աւարտեցաւ հաւասարութեամբ:

Լոս Անճելոսի Staples Center մարզապալատին մէջ տեղի ունեցած մենամարտի ընթացքին լեգենդար բռնցքամարտիկները մրցեցան 8 ռաունտ, որմէ յետոյ մրցավարները ոչ ոքիի որոշում տուին:

Երկու բռնցքամարտիկներն ալ դժգոհ եղան որոշումէն: Մայք Թայսըն սկանդալով հեռացաւ է ռինկէն՝ յայտարարելով, որ համաձայն չէ մրցավարներու որոշման հետ: Ռոյ Զոնսն ալ յայտարարեց, որ ինքը յաղթած է:

«Միլանը» Յաղթեց Եւ Ամրապնդուեցաւ Առաջին Դիրքի Վրայ

Իտալիոյ առաջնութեան 9-րդ հանգրուանին առաջատար «Միլանը» սեփական խաղադաշտին վրայ հանդիպեցաւ «Ֆիորենթինայի» հետ եւ յաղթանակ տարաւ 2:0 արդիւնքով:

«Միլանը» 23 կէտով կը գլխաւորէ մրցաշարային աղիւսակը: Երկրորդ եւ երրորդ տեղերուն մէջ ընթացող «Ինթերն» ու «Սասուոլոն» ունին 18-ական միւլտը: «Ֆիորենթինան» 16-րդն է՝ 8 միւլտը:

«Նափոլին» Ուժեղ Էր «Ռոմայէն»՝ 4:0

Իտալիոյ առաջնութեան 9-րդ հանգրուանին «Նափոլին» սեփական դաշտին վրայ մրցեցաւ «Ռոմայի» հետ եւ առաւելութեան հասաւ 4:0 արդիւնքով:

Մեկնարկէն առաջ խումբերը լուծեցին յարգեցին «Նափոլի» նախկին աստղ, համաշխարհային ֆութպոլի լեգենդ, աշխարհի ախոյեան, արժենթինցի Տիէկօ Մարատոնայի (մահացած է Նոյեմբերի 25-ին) յիշատակը:

«Նափոլի» կոլերը նշանակեցին իտալացի յարձակողներ Լորենցո Ինսինիէն ու Մատէօ Փոլիտանոն, սպանացի կիսապաշտպան Ֆապիան Ռուիսը եւ պելճիգացի յարձակող Դրիս Մերտենսը:

«Ռոմայի» մեկնարկային կազմին մէջ էր Հայաստանի հաւաքականի կիսապաշտպան Հենրիխ Մխիթարեանը, որ խաղցաւ ամբողջ խաղի տեւողութեան:

«Նափոլին» 17 կէտով հաւասարեցաւ «Եուվենթուսին» եւ «Ռոմային»: «Եուվենթուսը» չորրորդն է, «Նափոլին»՝ 5-րդը, «Ռոման»՝ 6-րդը:

տեղափոխուեցաւ հիւանդանոց:

Ատէէ յետոյ հիւրերը առաջինը հասան յաջողութեան: Հանդիպման հաշիւը 27-րդ վայրկեանին բացաւ փորթուկալացի յարձակող Պետրու Նետուն: 3 վայրկեան անց «Արսենալի» հաւասարութիւնը վերականգնեց պրագիլացի պաշտպան Գաբրիէլը: 42-րդ վայրկեանին «Վուլվերհեմփթընի» յաղթական կոլը նշանակեց փորթուկալացի կիսապաշտպան Դանիէլ Կաշտելուն:

«Վուլվերհեմփթըն» 17 կէտով 6-րդ տեղը կը գրաւէ: «Արսենալը» ունի 13 միւլտը եւ 14-րդն է: